

УНИВЕРЗИТЕТ “СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ”
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОГИЈА
ЕВРОПСКИ СТУДИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЈА И
КОМУНИКАЦИИ

РАЗВОЈОТ НА ЕВРО-МЕДИТЕРАНСКОТО ПАРТНЕРСТВО:
ОД БАРСЕЛОНСКИОТ ПРОЦЕС ДО УНИЈАТА ЗА
МЕДИТЕРАНОТ

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Ментор:

Проф. д-р Билјана Ванковска

Кандидат:

Ирина Лабачевска

Скопје, октомври 2012

СОДРЖИНА	2
ВОВЕД	5
ГЛАВА 1 Медитеранот како регион	10
1.1. Кратка историја на Медитеранот	12
1.1.1. Египет, Феникијците и Крит	13
1.1.2. Микена	13
1.1.3. Античка Грција	13
1.1.4. Маре Нострум и подемот на Рим	14
1.1.5. Византија и пошироко	14
1.1.6. Пристигнувањето на Варварите	15
1.1.7. Подемот на Венеција	15
1.2. Медитерански земји	17
ГЛАВА 2 Историјат на евро-медитеранското партнерство	23
2.1. Евро-медитеранското партнерство пред 1969	23
2.2. Евро-медитерански иницијативи	23
2.3. Глобална медитеранска политика (ГМП)	24
2.4. Дополнителни иницијативи	25
2.5. Реновирана медитеранска политика (РМП)	26
2.6. Партнерство	28
2.6.1. Барселонска декларација од 1995 година	28
2.6.2. Мотиви и акции	29
2.6.3. Суштината на Барселонскиот процес	30
2.6.4. Политичко и безбедносно партнерство	35
2.6.5. Економско и финансиско партнерство	36
2.6.6. Социјално, културно и хумано партнерство	38
2.7. Врска со мировниот процес на Блиски исток	39
2.8. Унијата за Медитеранот (УзМ)	40
2.8.1. Генеза и еволуција на УзМ	40

ГЛАВА 3 Европската унија и медитеранските земји	50
3.1. Европска соседска политика и нејзиното влијание на евро-медитеранското партнерство	50
3.2. ЕУ, УзМ, Медитеранот	53
3.2.1. Пристап за големи проекти	58
3.2.2. Политичко-институционални аспекти на соработката	61
3.3. Суб-регионална соработка во медитеранската област	66
3.3.1. Економско-финансиски аспекти на соработката	68
3.3.2. Односите со ЕУ и евро-медитеранската област на слободна размена	70
3.3.3. Други трговски договори во медитеранската област	72
3.3.4. Евро-медитерански релации: покрај слободната размена	74
3.4. Програми за финансирање на евро-медитеранската соработка	76
3.4.1. МЕДА Програма	76
3.4.2. ЕУРОМЕД	77
3.5. Парламентарна димензија на соработката во Медитеранот	83
ГЛАВА 4 Евро-медитеранските релации и арапската пролет и влијанието на европската криза на УзМ	89
4.1. Одговорот на ЕУ на арапската пролет	89
4.2. Последиците на арапската пролет за иднината на Евро-медитеранското партнерство	94
4.2.1. Транзиција кон демократија	94
4.2.2. Улогата на политичкиот ислам	96
4.2.3. Економски и енергетски размислувања	98
4.2.4. Регионална рамнотежа на моќ	99
4.2.5. Миграција и бегалци	101

4.3. Економската криза и Медитеранот: мешани ефекти, долгорочни прашања	103
4.4. Медитеранските земји и меѓународната криза	105
4.5. Нови предизвици, нови можности	107
ГЛАВА 5 Перспективи на Унијата за Медитеранот	110
5.1. Македонија, ЕУ и УзМ	110
5.2. Франција, ЕУ и Медитеранот	115
5.3. Иднината на Медитеранот	118
5.4. Унијата за Медитеранот потоната меѓу перспективите? Многу темни?	122
ЗАКЛУЧОК	125
Користени извори	129

Вовед

Овој труд истражува еден светски регион, Медитеранот, кој низ милениумите бил познат како патека на народите, трговијата и културите. Денес ситуацијата е различна, бидејќи на него се гледа како на проблематичен регион, кој е поделен по повеќе оски. Затоа, се прават напори за надминување на пречките, не само за економскиот сообраќај, туку и за градење на мостови за преминување на културните и политички различности меѓу истокот и западот, северот и југот од Медитеранот, како и за замена на милитарните случувања со мирни социо-економски и културни интеракции.

Регионот на Медитеранот е еден од позначајните во развојот на човештвото, којшто поминувал низ многу тегобни историски периоди. Средоземното море заплиснува три континенти со различна историја, култура и религија, а тоа од дамнешни времиња претставувало доволна основа за војни и поделби. Медитеранот честопати бил и полигон на натпревар меѓу големите сили за политичко и економско влијание, односно за колонијална доминација, од што, исто така, произлегувале многубројни воени судири и политички тензии.

Парарелно со ваквите околности и настани, во меѓународните организации се промовира и идејата за претворање на Медитеранскиот базен во зона на мир и просперитет, регион во кој ќе се создадат стабилни односи и ќе се развива сестрана соработка. Оценувајќи ја политичко-економската и безбедносна состојба на Средоземјето како мошне значајна, Европската заедница уште во 1972 година ја изразува својата готовност за поцврста соработка со земјите од Медитеранот и во тој период (1972-1980) склучува серија спогодби со Кипар, Израел, Тунис, Алжир, Мароко, Египет, Јордан, Сирија, Либан, Турција, Малта и со СФР Југославија. Тогаш, всушност се направени и првите похрабри чекори за развивање на економската соработка и на политичкиот дијалог меѓу Европската заедница и медитеранските земји.

Ваквата позиција арапските земји повеќе ја толкуваа како своја политичка промоција и шанса за нивно поактивно учество во решавањето на

проблемите што го притискаат арапскиот свет и прашањата поврзани со блиско-источната криза, а Европската заедница своите интереси ги посматра, пред се, низ економска призма, притоа не запоставувајќи ја и својата тенденција за влијание врз развојот на настаните во неевропските медитерански земји и за нејзино понагласено и поприсутно учество во разрешувањето на проблематичните прашања во регионот на Медитеранот. Како еден од основните мотиви за воспоставување поцврсти односи меѓу Брисел и земјите од Средоземјето, исто така, се споменува и ширењето на европските вредности, особено во однос на одржливиот развој и развојот на демократиите, почитувањето на човековите права и слободи, сузбивањето на агресивниот исламски фундаментализам и миграциите, како и воспоставувањето соработка и водење политички дијалог врз отворени, партнерски и рамноправни основи.

Сепак, поради настаните на Блискиот Исток, Арапската лига кон крајот на 1978 година ги суспендира преговорите со Европската заедница, а уште поголема ерозија на политичкиот дијалог направи потпишувањето на Спогодбата во Кемп Дејвид во март 1979 година. Тоа доведе речиси до десетгодишен застој во односите меѓу Европската економска заедница и Средоземјето.

За обновувањето на т.н. евро-арапски дијалог најнапред придонесе потпишувањето на Спогодбата за соработка меѓу ЕЕЗ и земјите од Персискиот Залив во 1988 година, а потоа и Одлуката донесена од состанокот на Европскиот Совет во Кан во 1995 година, за дефинирање на односите и соработката со земјите од Медитеранот врз партнерска основа. Потоа следува Евро-медитеранската конференција одржана кон крајот на истата година во Барселона, на која, покрај земјите членки на Унијата учествуваат и претставници од 12 медитерански земји и палестинските власти (без СФРЈ поради воени судири на дел од нејзината територија). Тогаш е усвоен заеднички документ, познат како Декларација од Барселона, во кој двете страни укажуваат на стратегиското значење на Медитеранот и изразуваат

желба за нова суштинска димензија на односите, заснована врз глобална соработка и солидарност. На Конференцијата е потврдена потребата од јакнење на евро-медитеранското партнерство во политичка, безбедносна и економска смисла, што подразбира цврста соработка во решавањето на проблематичните конфликтни прашања, особено на Блискиот Исток, врз меѓународно-правните принципи, како и развивање на економско-финансиско партнерство со создавање на зона на слободна трговија. Во периодот меѓу 1995-2005 година ЕУ инвестираше преку 10 милијарди евра во разни форми на економска, културна и друг вид соработка со земјите од овој регион. Во 2008 година беше воспоставена Унијата за Медитеранот (УМ) со цел да ја промовира економската интеграција и демократските реформи во 16-те земји опфатени со ова партнерство, а кои се непосредни соседи на ЕУ и кои се простираат од Северна Африка до Блискиот Исток.

Од Барселонската декларација до денес се одржани бројни собири на Европската Унија на кои е расправано за значењето на Медитеранот и се донесени повеќе документи и насоки за развој на евро-медитеранското партнерство.

Клучен проблем на кој ќе се фокусира магистерскиот труд е евалуација на развојот на евро-медитеранското партнерство низ призма на ЗНБП и низ европската соседска политика, како и на прашањето за нерамномерниот акцент ставен врз трите „ корпи„/подрачја на кои почива Барселонскиот процес и ЕУРОМЕД.

Централно истражувачко прашање на магистерскиот труд гласи: каков е текот на развојот и досегашните резултати од евро-медитеранското партнерство?

Како посебни истражувачки прашања ќе се издвојат следните:

- Кои беа оригиналните цели заради кои беше воспоставено евро-медитеранското партнерство?
- Какви беа условите во време на започнувањето на Барселонскиот процес и како се дефинираа предусловите за успехот на процесот?

- Низ кои области се остварува евро-медитеранското партнерство?
- Каква е институционалната поставеност на ова партнерство?
- Какви се резултатите од евро-медитеранското партнерство 16 години подоцна?
- Каков е соодносот на билатералните и мултилатералните односи во рамки на евро-медитеранското партнерство?
- Како се дефинираат и разрешуваат проблемите со кои се соочува евро-медитеранското партнерство низ призма на Европската соседска политика?
- Какви се односите помеѓу ЕУ и САД во врска со критичните точки во регионот на Медитеранот?

Предмет на истражувањето е европско-медитеранското партнерство како дел од соседската политика на ЕУ, односно како иновативен инструмент на надворешната и безбедносната политика на ЕУ. Ова е сложен предмет затоа што опфаќа голем број на учесници во Барселонскиот процес, различни области на соработка, многу отворени и конфликтни прашања, како и различни национални и глобални интереси кои се вкрстуваат. Навлегувањето во суштината на предметот на истражување претпоставува познавање на историскиот контекст и еволуцијата на взаемните односи, билатерални и мултилатерални, помеѓу земјите од Медитеранот и ЕУ (во сите нејзини форми на постоење уште пред Мастришкиот договор).

Овој истражувачки проект во основа ќе биде определен како теоретско, историски-дескриптивно и експланаторно истражување од интердисциплинарен карактер. Преку експланаторен метод ќе се истражат проблемите и перспективите на евро-медитеранското партнерство, нивната соработка и нивната улога во регионот и пошироко. Методолошкиот пристап кој ќе се примени во истражувачката стратегија примарно ќе се базира на индуктивна постапка. Со квалитативна анализа ќе се стекнат одредени сознанија од теориска природа и поконкретни, за институционалните процедури, легислативните постапки, дипломатските и економските односи, како и други

содржини што се однесуваат на Медитеранската унија, односно нејзината поврзаност со ЕУ. Сето тоа, во крајна линија, треба да овозможи сериозна анализа и сублимиран приказ за поединечните сегменти во една целина за појавата што е предмет на истражувањето. Свесни за објективните ограничувања на истражувачот, емпирискиот дел ќе изостане, но секаде каде што е можно ќе се прави обид за илустрација со конкретни примери.

Притоа како основна методолошка постапка одосно техника за собирање на податоци ќе се користи анализа на содржина на документи, статистички показатели, извештаи и анализи на европските институции и тинк-тенкови, а како постапки за анализа и интерпретација на податоците ќе се применат индуктивно-дедуктивен метод, аналитичко-синтетички метод и компаративен метод на анализа.

Примената на индуктивна-дедуктивна постапка на анализа на податоците, ќе овозможи осознавање на појавата што се истражува како целина на општото и посебното.

Глава 1 Медитеранот како регион

Медитеранот има две страни, север и југ, раздвоени од Гибралтарскиот теснец од една страна и од Босфор од друга страна. Овие две риви, што поради ефектот на миграциите можеме сега да ги идентификуваме во секој град на Европската Унија, денеска се многу различни, колку од културен и религиозен поглед на работите, толку и од она географско и природно. И покрај близината, сепак може да се зборува за два континенти различни и во социо-економски и демографски профил.

Медитеранското море е големо и се наоѓа меѓу Европа, северна Африка и југозападна Азија. Неговата вкупна површина е 2.5 милиони км² и неговата најголема длабочина се наоѓа на брегот на Грција на околу 5.267 м длабочина.

Подрачјето на Медитеранот според своите политички, економски, општествени, историски и други карактеристики е мошне хетерогено. Медитеранот, може да се рече, претставува мозаик на светот во кој живееме, кој ги одразува глобалната состојба и движењата во светот. Ова подрачје го сочинуваат земји различни по големина, различни по општествено-политичките и економски системи и различни според степенот на стопанскиот, политичкиот, општествениот и културниот развој. Меѓу нив има капиталистички и социјалистички земји, земји ангажирани во НАТО-пактот, неврзани земји, развиени и земји во развој. Постојат четири главни религии, над 15 официјални јазици, различни култури и цивилизации и сл. Сето ова создава една разновидна претстава и слика во која доаѓаат до израз сите спротивности и целата комплексност на современиот свет.

Меѓутоа и покрај сите свои различности и многубројни хетерогени фактори, земјите на ова подрачје од секогаш имале и имаат повеќе заеднички карактеристики кои што го сочинуваат единството на медитеранското подрачје. Всушност и самото Средоземно море претставува фактор на поврзување на медитеранските земји, а за некои од нив тоа претставува и единствен пат на поврзување со другите делови на светот. Единството на

Медитеранскиот базен, секако, произлегува и заради сличностите на природно-географските услови, климата, вегетацијата, историјата, културата, обичаите, менталитетот на луѓето, како и заради постоењето на многу актуелни прашања на политичкиот, економскиот и општествениот развој, кои што се заеднички за земјите според карактеристиките и многуте меѓусебни допирни точки. А, всушност, тоа претставува и добра основа за дијалог за заедничките интереси на земјите од овој регион, како и основа за нивна поблиска соработка на секој план, зашто, во крајна линија, и покрај многуте различности, тие некако природно се свртени едни спрема други. Неопходноста од таквата соработка била потребна секогаш, како и денес, токму поради специфичните интереси, па дури и антагонизми во Медитеранот, што уште повеќе му даваат значење на овој регион како на простор со геополитичка и геостратегиска положба.

Суштинските и длабоките политички, економски и воено-стратегиски промени што се случуваат во текот и по Втората светска војна, што доведоа и до нов распоред на односите на силите во светот, битно влијааа и врз промените, значењето и улогата на повеќе региони во светот. Тоа се случи и во однос на Средоземјето, во кое, и по повеќе од шест децении од завршувањето на Втората светска војна, се случуваат постојани политички и економски промени. Тие, секако, претставуваат рефлексивна и составен дел на општите светски мошне динамични општествено-политички промени и движења, како и резултат на постоечките специфични услови во Средоземјето. Избувнувањето на т.н. Студена војна, како резултат на блоковската поделеност, поточно на политичката поделеност создавањето политички и воени сојузи, што најмногу доаѓа до израз во Европа, секако влијае и врз развојот на севкупните состојби во регионот на Средоземјето. По формирањето на НАТО-пактот во 1949 година, (во кој во 1952 година влегуваат и две медитерански земји Турција и Грција) и создавањето на Варшавскиот договор во 1955 година, меѓу земјите од Југоисточна Азија е склучен СЕАТО-пактот во 1954 година, а наредната 1955 година и Багдадскиот пакт меѓу Турција и Ирак.

Со формирањето на споменатите воени сојузи и со процесот на создавањето политички и економски блокови, развојот на севкупните односи и влијанието на големите сили во Медитеранот добиваат нови димензии. Како последица на ваквите околности, некои земји од регионот станаа поизолирани, позапоставени, а други земји беа економски и воено постимулирани. Бидејќи три земји од Медитеранот (Турција, Грција и Албанија)¹ беа вклучени во блоковската поделеност, тоа внесува елемент на несигурност и недоверба во нивните меѓусебни односи, што дава печат и во развојот на нивните односи со другите земји од Средоземјето, како и генерално во развојот на релациите меѓу медитеранските земји, меѓу кои бројни се и оние што му пристапија на Движењето на неврзаните.

1.1. Крајќа историја на Медитеранот

Пред околу 4 милиони години, катастрофален земјотрес во регионот на Гибралтар ја подели земјата меѓу континентите на Европа и Африка. Овој епохален геолошки настан резултираше во создавањето на најголемиот водопад во историјата на Земјата. Дозволи на Атлантскиот океан да навлезе во претходно пуста, без излез на море земја, и да го формира морето што сега го знаеме како Медитеран. Со над 6.000 милји од крајбрежјето опкружувајќи го релативно мирното море, со многубројни природни пристаништа и стотици острови, Медитеранот обезбеди идеална средина за еволуцијата на комплексни модели на трговија, миграција и комуникација на идеи. Овие услови доведоа до исклучителна експлозија на човечка креативност и раѓањето на големите цивилизации на антиката.

¹ Турција и Грција се членки на НАТО-пактот, а Албанија тогаш е членка на Варшавскиот договор.

1.1.1. Египет, Феникијците и Крит

Иако постојат многу мистерии - како на пример 5000 години стари храмови и монолитни гробови од Малта - околу потеклото на медитеранските цивилизации, без сомнение првата навистина голема култура што се разви беше таа на антички Египет. Како што историчарот Пол Џонсон ни кажува, Египќаните “беа првите луѓе на земјата за да создадат нација-држава. Оваа држава служеше како рамка за култура на извонредна сила, осигурување и издржливост која траеше 3000 години и која го задржа скоро до крајот својата сега непогрешлива чистота на стилот. Во антички Египет, држава, религија и култура формираа неоспорно единство”. Од нашата морбидна фасцинација со “мумии” до нашето чудење на спокојната убавина на Тутанкамовата смртна маска, генијалната изградба на пирамидите (само едно од седумте чуда на античкиот свет да преживеат) и монументалната раскош на Долината на кралевите, точно е да се каже дека ниедна друга античка цивилизација ја фаќа нашата имагинација на ист начин како антички Египет.

1.1.2. Микена

Појавувајќи се во 2 милениум п.н.е. и постирајќи се на 55 милји југозападно од Атина во североисточен Пелопонез, Микена ја доминираше јужна Грција и го рашири своето влијание колку Сардинија и заливот на Неапол. Околу 1300 п.н.е. го достигна врвот на својата економска и воена моќ. Ова покажување на сила кулминираше во секоја омилена приказна од античко време - Агамемнон и Тројанската војна.

1.1.3. Античка Грција

Од подемот на Коринт во 685 г. п.н.е до падот на Сицилија, до Рим околу 400 години потоа, Грците беа одговорни за едно од најпрекрасните и инспиративни епохи во историјата на човештвото. Тие го револуционираа секој аспект на цивилизираниот живот од уметност, литература и

архитектура до политика, филозофија и математика. Нивните технолошки и научни достигнувања беа не помалку забележителни. Најважно од античките грчки градови-држави беше Атина, која поетот Џон Милтон ја нарече “окото на Грција, мајка на уметноста и слоквенцијата”. Тоа беше време на големиот државник Перикле кој ја организираше изградбата на Акропол, на драматурзите Есхил, Софокле и Еврипид и се разбира на филозофот Сократ. Тоа беше навистина “златно доба”. Следејќи ја Атина, Спарта накратко ја превзема главната сцена, акцијата потоа се префрли на север во Македонија и Александар. Од времето на неговата смрт во Вавилон на 13 јуни 323 г. п.н.е. на возраст од 32 години, Александар бил најголемиот освојувач што светот некогаш го има видено.

1.1.4. Маре Нострум и њодемој на Рим

“Сите големи цивилизации во нивните рани фази, се основани на успехот во војна”. Во 510 г. п.н.е. Римјаните ги поразија нивните етрурски господари и никогаш не погледнаа назад. Во текот на следните векови, римската воена надмоќ во Медитеранот ќе стане целосна. Од Сирија и Египет на исток до Фрнација и Шпанија на запад, римските легии и галии носеа се пред нив. Големите империи на Грција и Картагина ќе бидат проголтани и во вообичаен приказ на ароганција, Римјаните ќе го крштеваат Средоземното море како “Маре Нострум” - Наше Море. Од крајот на втората пунска војна во 201 г.п.н.е. до формирањето на новата империјална престолнина во Цариград од страна на првиот христијански император, Константин Велики, Рим бил центар на познатиот свет.

1.1.5. Византија и њошироко

Главниот град на Константин Велики, Константинопол бил основан на местото на античкиот грчки град на Византија. Тоа траеше 1123 години низ неколку векови од кои беше најмоќната воена, економска и културна сила во

Медитеранот. Со текот на тоа време, империјата беше бастион на христијанството против силите на исламот, обезбеди платформа за крстоносците тргнати кон светата земја и ги остави зад себе некои од најубавите и архитектонски највозбудливи згради во светот. До крајот на 5 век, западното римско царство беше зафатено од страна на Варварите од Северна Европа - Вандали во Северна Африка, Готи во Италија и Шпанија, Готи и Франки во Галија, Англи и Саксонци во Велика Британија. И покрај напорите на византискиот император Јустинијан, чие владеење беше обележано со амбициозно, но на крајот пропаднато “враќање на империјата”, ова освојување од народите на север означи фундаментална промена на моќта во Медитеранот.

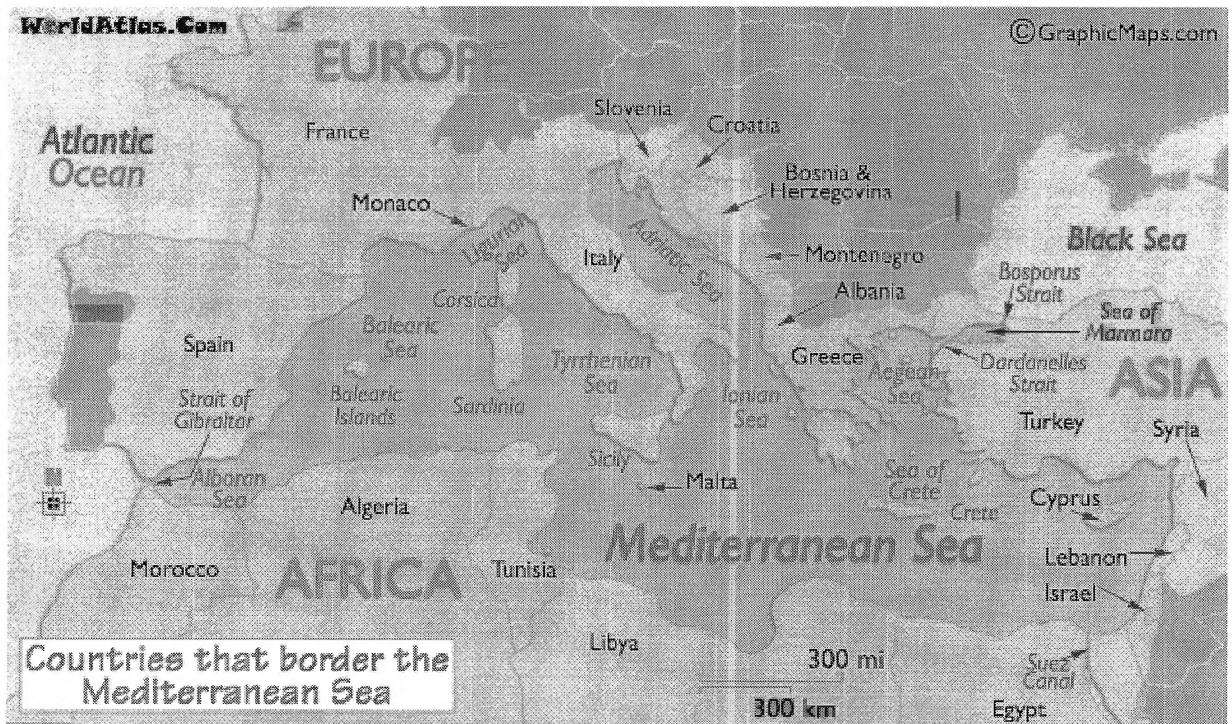
1.1.6. Присвојувањето на Варварите

Појавата на “варварските кралства” во 5 век и подемот на исламот во 7 век, значеше дека средновековниот медитерански свет не би бил ни блиску кохезивен како во античко време. Насред оваа хаотична позадина од зарази, војни и крстоносци се појавија две изонредни култури: норманското кралство на Сицилија и венецијанската империја. Кралството на Сицилија беше држава која постоеше во Јужна Италија и Сицилија од нејзиното основање од Роџер II во 1130 до 1194 кога беше апсорбирана во Светата Римска империја. Додека поголемиот дел од Европа беше зафатен со религиозни војни, во Сицилија Норманите доминираа со чудесно општество што ја комбинираше латинската, византиската и арапската култура. Тоа беше пишува Џон Џулиј Норвич во Средоземното море “најбрилијантен и култивиран суд на Средниот век”.

1.1.7. Подемот на Венеција

Венецијанската република постоела повеќе од еден милениум, од крајот на 7 век до 1797. Често се нарекувала La Serenissima или најмирната република.

Низ годините Венецијанците стекнаа една прекуморска империја што беше првенствено загрижена за заштита и разивање на нивните комерцијални интереси. “Венецијанците извезуваа неидеологија во светот”, вели Јан Морис во венецијанската империја: патување по море. “Тие не се надеваа дека ќе најдат помали држави во нивната сопствена слика. Тие немаа мисионерски ентузијазам. Тие не беа големи градители како Римјаните”. Она што беа беше економска суперсила мотивирани од потрагата по профит.

1.2. Медитерански земји

Африка

1) Алжир

- Површина: 2,381,741 км²
- Популација: 37,100,000
- Главен град: Алжир

БДП вкупно: 263.661 билиони долари

Пер capita: 7,333 долари

2) Египет

- Површина: 1,002,450 км²
- Популација: 90,000,000
- Главен град: Каиро
- *Забелешка:* поголемиот дел од Египет се смета дека е во Африка, но неговиот Синаи Залив е во Азија.

БДП вкупно: 518.976 билиони долари

Пер capita: 6,540 долари

3) Либија

- Површина: 1,759,541 км²

- Популација: 6,597,960

- Главен град: Триполи

БДП вкупно: 37.492 билиони долари

Пер capita: 5,787 долари

4) Мароко

- Површина: 446,550 км²

- Популација: 32,545,170

- Главен град: Рабат

БДП вкупно: 162.617 билиони долари

Пер capita: 5,052 долари

5) Тунис

- Површина: 163,610 км²

- Популација: 10,732,900

- Главен град: Тунис

БДП вкупно: 100.979 билиони долари

Пер capita: 9,477 долари

Азија

6) Кипар

- Површина: 9,251 км²

- Популација: 1,009,341

- Главен град: Никозија

БДП вкупно: 23.728 билиони долари

Пер capita: 29,074 долари

7) Израел

- Површина: 20,770 км²
- Популација: 7,879,500
- Главен град: Ерусалим

БДП вкупно: 235.222 билиони долари

Пер capita: 30,975 долари

8) Либан

- Површина: 10,452 км²
- Популација: 4,224,000
- Главен град: Бејрут

БДП вкупно: 61.444 билиони долари

Пер capita: 15,522 долари

9) Сирија

- Површина: 185,180 км²
- Популација: 22,530,746
- Главен град: Дамаск

БДП вкупно: 107.831 билиони долари

Пер capita: 5,040 долари

Европа

10) Албанија

- Површина: 28,748 км²
- Популација: 2,831,741
- Главен град: Тирана

БДП вкупно: 24.910 билиони долари

Пер capita: 7,741 долари

11) Босна и Херцеговина

- Површина: 51,197 км²
- Популатион: 3,839,737
- Главен град: Сараево

БДП вкупно: 31.638 билиони долари

Пер capita: 8,133 долари

12) Хрватска

- Површина: 56,594 км²
- Популатион: 4,290,612
- Главен град: Загреб

БДП вкупно: 80.334 билиони долари

Пер capita: 18,191 долари

13) Франција

- Површина: 674,843 км²
- Популација: 65,350,000
- Главен град: Париз

БДП вкупно: 2.257 трилиони долари

Пер capita: 35,613 долари

14) Грција

- Површина: 131,990 км²
- Популација: 10,787,690
- Главен град: Атина

БДП вкупно: 294.339 билиони долари

Пер capita: 26,293 долари

15) Италија

- Површина: 301,338 км²
- Популација: 61,813,326
- Главен град: Рим

БДП вкупно: 1.847 трилиони долари

Пер capita: 30,464 долари

16) Малта

- Површина: 316 км²
- Популација: 452,515
- Главен град: Валета

БДП вкупно: 10.757 билиони долари

Пер capita: 25,428 долари

17) Монако

- Површина: 1.98 км²
- Популација: 35,986
- Главен град: Монако

БДП вкупно: 6.888 билиони долари

Пер capita: 186,175 долари

18) Црна Гора

- Површина: 13,812 км²
- Популација: 625,266
- Главен град: Подгорица

БДП вкупно: 7.157 билиони долари

Пер capita: 11.545 долари

19) Словенија

- Површина: 20,273 км²
- Популација: 2,050,189
- Главен град: Љубљана

БДП вкупно: 57.892 билиони долари

Пер capita: 28,641 долари

20) Шпанија

- Површина: 505,992 км²
- Популација: 47,190,493
- Главен град: Мадрид

БДП вкупно: 1.413 трилиони долари

Пер capita: 30,625 долари

21) Турција

- Површина: 783,562 км²
- Популација: 74,724,269
- Главен град: Анкара

БДП вкупно: 1.073 трилиони долари

Пер capita: 14,517 долари

Извор: CIA World Factbook

Глава 2 Историјат на евро-медитеранското партнерство

2.1. Евро-медитеранско партнерство пред 1969

Пред 1969 година, Евро-медитеранското партнерство не постоеше. Европската заедница за јаглен и челик основана во 1951 година, се фокусираше на основање на мирен западно европски ред и како таков Медитеранот не беше дел од таа намера. Наспроти настаните како влезот во НАТО на Грција и Турција во 1952 година и суецките кризи од 1956 година, Медитеранскиот регион како целина не беше главна област за грижа од страна на ЕЗЈЧ освен колониите на некои земји членки на ЕЗЈЧ.

Како и да е, независноста на Алжир од Франција во 1962 година ја потенцира промената на одржувањето на ЕЗЈЧ на својата јужна граница. Принудена да се справи со независните нации кои некогаш беа европски колонии, европските нации не можеа повеќе да прифатат стабилност со воени средства. Потоа, Студената војна ривалски значеше дека и двете комунистичкиот исток и капиталистичкиот запад се натпреваруваа за државите во регионот. Придружено со постојаната закана од војна меѓу Израел и соседните арапски држави, потребата да се стабилизира регионот со дипломатија и економска помош стана повеќе очигледна.

Арапско-израелската војна од 1967 година ја нагласи потребата за поголем напор за мировен контакт меѓу земјите членки на европската заедница и нивните јужни соседи. Од контекстот на оваа регионална нестабилност пораснаа првите напори за формирање на евро-медитеранско партнерство.

2.2. Евро-медитерански иницијативи

Во 1969 година Европската заедница направи преговор со одредени трговски договори со Мароко, Тунис и Алжир, означувајќи промена за овие поранешни колонијални земји. Во исто време, Европската заедница гледаше кон развивање на посилни економски врски со неколку други медитерански земји. Специјални трговски договори беа преговарани со Кипар, Грција,

Малта и Турција со поглед кон идна царинска унија. Ова отвори врата кон реален прогрес во релациите меѓу Европската економска заедница и нејзините идни медитерански партнери кои беа многу долго игнорирани, колонизирани од богатиот запад.

2.3. Глобална медитеранска полиитика

Во 1972 година Европската заедница преговараше неколку договори за билатерална соработка со поддршка на нејзината глобална медитеранска политика. Посебните договори со Кипар, Грција, Малта и Турција беа дел од оваа иницијатива, но беа посебно за земјите кои можат во иднина да бидат дел од Европската заедница. Во 1975 година, глобалната медитеранска политика беше проширена на Израел и во 1976 година, Алжир, Мароко и Тунис исто беа додадени. Конечно во 1977 година, Египет, Јордан, Либан и Сирија потпишаа билатерални договори и станаа дел од Глобалната медитеранска политика.

Глобалната медитеранска политика овозможи модел за следење на сите иницијативи, најважно со примарно значење на билатералните договори меѓу секој медитерански партнер и ЕЗ. Како таква, Глобалната медитеранска политика не беше регионален програм туку серија на договори со индивидуални земји. Овој пристап ја превенираше потребата за потенцијално тешка и немобилна конференција на сите постојани и потенцијални партнери и и овозможи на ЕЗ одржување на позиција на сила како сениор партнер на неразвиените земји.

Билатералните договори се фокусирани на три области. Прво, комерцијалната соработка ги редуцира тарифите на увозот на ЕЗ на медитеранските производи, повеќе за земјоделските производи. Во исто време, индустриските производи (вклучувајќи го петролеумот) беа ослободени од царински обврски. Сите увози беа предмет на квоти, како и да е да се заштитат европските производители. Заедничката земјоделска

политика на ЕЗ остана недопрена и беше лимитирачки фактор за квотите прифатени за производите на медитеранските партнери.

Второ, финансиската и економска помош ја формализираа помошта на медитеранските партнери било во форма на грантови или заеми со ниски интересни стапки од Европската инвестициска банка.

Трето, социјалната соработка се фокусира на верувањето на ЕЗ да го подобри животниот стандард за работниците имигранти кои живеат во Европа. Тоа вклучуваше легализирање на имиграцијата на членовите на семејството и давање на имигрантите социјални права еднакви на оние од граѓаните на ЕЗ. Повеќе имигрантски работници во Европа во тоа време беа од Азија или Северна Африка и правата и статусот на овие работници беа од големо политичко значење во земјите од потекло.

Целите на Глобалната медитеранска политика беа раширени и фокусирани на економски теми, но иницијативата го постави тонусот за идните договори. Со вклучување во ЕЗ од страна на Данска, Ирска, Обединето кралство во 1973, Грција 1981 и Шпанија и Португалија во 1986 нови мотиви за различности на земјоделското производство беа додадени на Глобалната медитеранска политика. Договорите беа обновени двапати во осумдесеттите без значајна промена. Евро-медитеранското партнерство го задржи фокусот на економска и социјална соработка, со потенцирачки интерес за безбедноста.

2.4. Дојдливите иницијативи

Серија на иницијативи со цел за промовирање на безбедноста во медитеранскиот регион ја следеа Глобалната медитеранска политика. Евро-арапскиот дијалог почна како форум поделен меѓу ЕЗ и лигата на арапски држави. Дијалогот од декември 1973 беше како одговор на октомвриската војна меѓу Израел и Египет и Сирија. Франција ја водеше оваа иницијатива, но од почетокот евро-арапскиот дијалог патеше од различност во целите

меѓу двете групи. ЕЗ дијалогот го гледаше како форум за економска соработка, додека лигата на арапски држави го гледаше како форум за дискутирање на политички работи. Поради тоа, дијалогот беше суспендиран во 1979 година и три обиди за оживување пропаднаа поради настаните на Блиски исток, вклучувајќи ги договорите од Камп Давид во 1979 година, отфрлањето на Египет во 1979 од Лигата на арапски држави (во 1989 беше вратен повторно) и Заливската војна од 1990-91 година.

Други иницијативи формирани за да ја забрзаат соработката во Медитеранот беа исто така разочарувачки. Предложената конференција за безбедност и соработка во Медитеранот, Организацијата за безбедност и соработка во европската медитеранска контакт група и медитеранскиот дијалог на западно европската унија меѓу другите има малку да покажат за нивните напори. Во многу случаи, загрижувачкиот проблем за мир меѓу Израел и неговите соседи го потона иницијалниот оптимизам. Евро-медитеранското партнерство како и да е успеа да се развива постепено преку својата иницијална форма и да продолжува да покажува ветување во формирање на повеќе стабилен регион.

2.5. Реновирана медитеранска политика

Со колапсот на Советскиот сојуз, фокусот на ЕЗ се промени во девесеттите. Со поголеми буџети, Европската комисија се обиде да ги редефинира и фокусира своите финансиски цели и стратегии во Медитеранот. Глобалната медитеранска политика беше многу проширена и лимитирана да ја формира основата на вистинско регионално партнерство. Така, се роди реновираната медитеранска политика од 1991 - 1995 година.

Реновираната медитеранска политика ги зголеми средствата извршени од страна на ЕУ за медитеранскиот регион и ги дистрибуираше средствата преку јавно-приватна соработка, повеќе децентрализирано партнерство и промоција на мултилатерални мрежи. Покрај тоа, соработката се прошири на прашањата што се однесуваа на човековите права, животната средина и унапредување на демократијата (Европска Комисија 1989). Сепак,

Реновираната медитеранска политика страдаше од јазот меѓу целите на политиката и вистинските напори направени од земјите членки на ЕУ во ова партнерство. Реновираната медитеранска политика не донесе никаков значаен економски развој или поголеми економски реформи во јужниот и источниот медитерански регион за да го затвори структуралниот јаз меѓу европските и соседните медитерански економии. Сепак, Реновираната медитеранска политика гарантираше дека евро-медитеранското партнерство ќе остане на агендата на ЕУ во време на големи меѓународни транзиции и бурни промени што се случуваа во Централна и Источна Европа. (Gomez 2003).

Реновираната медитеранска политика вклучува поголема поддршка на Меѓународниот монетарен фонд и протоколите на Светска банка за медитеранските земји, промовирање на мали и средни бизниси и заштита на животната средина. Реновираната медитеранска политика беше повеќе директно зацртана со подобрување на економските услови внатре во медитеранските партнери, за зајакнување на трговските партнери и да го стабилизира регионот.

Дополнително, Реновираната медитеранска политика вклучуваше фокус на човечките права со назначена но никогаш засилена политика за замрзнување на вредностите на било која влада што не ги почитува човековите права на нејзините граѓани или другите. Реновираната медитеранска политика исто така целеше на зајакнување на граѓанското општество, вклучувајќи ги медиумите, универзитетите и општините. Вакви независни сектори од општеството беа критични во трансформацијата на источно централна Европа и Реновираната медитеранска политика ги охрабри истите стабилизирачки ефекти во Медитеранот. Но, тоа не беше следено од одредени акции.

Пред се, Реновираната медитеранска политика беше оформена да го забрза социјалниот и економски развој на регионот, подобрувајќи ги условите за живот и промовирајќи поблиска регионална интеграција и соработка.

Имплицитните цели беа да ги намали тензиите во регионот, борба против организиран криминал и тероризам, намалување на имигрантскиот притисок и контрола на натпреварот во земјоделскиот сектор. Накратко, Реновираната медитеранска политика беше методот со кој ЕЗ можеше подобро да ги контролира силите кои добиваа водечка сила поради демографската и економска различност меѓу западот и југот.

2.6. Парџнерсџво

Од Глобалната медитеранска политика до Реновираната медитеранска политика, политиките на ЕЗ беа фокусирани на контрола низ обврска да се справат со проблемите поврзани со нивните медитерански партнери. Како што процесот еволуираше така важноста полека се промени. До 1992 година, реалностите на светот после студената војна, реалните перспекти за мир и новата свесност за виталноста на југот ја охрабрија ЕУ кон нов концепт: партнерство.

2.6.1. Барселонска декларација од 1995 година

Во време на оптимизам донесен од страна на договорите од Осло (потпишани во 1993)² евро-медитеранското партнерство беше лансирано. Ова беше првата мултилатерална рамка за соработка меѓу ЕУ и јужниот и источниот Медитерански регион.

Во ноември 1995, министрите за надворешни работи на 15 земји членки на ЕУ се состанаа со своите колеги од 12 медитерански земји: Алжир, Кипар, Египет, Израел, Јордан, Либан, Малта, Мароко, Палестинска територија, Сирија, Тунис и Турција. Со исклучок на палестинската територија, секоја од овие земји веќе имаше потпишано билатерален договор со ЕУ(или со нејзиниот претходник ЕЗ) под Глобална медитеранска политика или Реновирана медитеранска политика.

² Овие договори беа обид да се реши Палестинско-Израелскиот конфликт. Тоа беше првиот директен договор меѓу владата на Израел и Палестинско ослободителната организација.

На конференцијата во Барселона во ноември 1995 година, Евро-медитеранското партнерство беше формализирано во Барселонскиот процес основано на принципите на заедничка сопственост, дијалог и соработка и мотивацијата да се создаде Медитерански регион на мир, безбедност и заеднички просперитет.

Но, Барселонската декларација беше нешто различно. Не само редуцирање на тарифите и договарање за борба против транснационалниот криминал, Барселонската декларација лансираше формален процес на партнерство и интеграција. Главниот дел беше основање на Слободна трговска област до 2010 година, опфаќајќи ги сите 27 земји и натпреварувајќи се со неодамна ратификуваниот северно-американски договор за слободна трговија (НАФТА). Декларацијата постави протоколи и работни групи да продуцира асоцијативни договори и да ги развие процедурите што ќе ги извлечат земјите од медитеранскиот регион во поблиска интегрирана економска унија.

2.6.2. Мотиви и акции

ЕУ сама по себе, во опишување на своите мотиви за следење на Барселонската декларација, идентификуваше недостатоци во претходните иницијативи: “ЕУ го лансира евро-медитеранското партнерство делумно надвор од дисатисфакцијата со резултатите досега постигнати со нејзината медитеранска политика”.³ Но, некои аналитичари како Етел Солинген од универзитетот од Калифорнија гледа на Барселонската декларација како на реакција на пост студената војна поместена од безбедносни приоритети: Барселонскиот процес мора да се види како дел од пошироката рамка на еволуција на ЕУ во ерата на пост студената војна, инволвирајќи просторна и функционална експанзија, вклучувајќи напори за формирање на заедничка надворешна политика. Двете класично безбедносни прашања (достапност на неконвенционално оружје во Блиски исток, тероризам, зависност од нафта и природен гас) и “нови” безбедносни прашања (дрога, миграција, повреда на

³ “Воспоставување на евро-медитеранско партнерство-Барселонската конференција” достапно online: <http://europa.eu.int/en/agenda/euromed.html>

човекови права, деградација на животната средина) се водени од грижите на ЕУ со политичка верба во Медитеранскиот базен.⁴

Ваква реакција рефлектира една интелектуална традиција за анализирање на Медитеранот што Иан Лесер го опишува како гледање на регионот како “европски блиски сосед”. Во овој модел, Медитеранот не е мост туку бариера што мора да се одржува и засилува со намера да се справи со потенцијалните закани. Лесер има понудено јасно броење на мотивите на ЕУ во градење на Барселонскиот процес: “Со Барселонскиот процес, евро-медитранското партнерство, Европа има направено обид за финансиско подржување на стабилноста на југот”.⁵ Целта е стабилност за Европа иако употребената алатка е меѓународно партнерство.

2.6.3. Суштината на Барселонскиот процес

Произлегувајќи од состаноците и преговорите започнати од октомври 30,1991 на мировната конференција во Мадрид, структурата на мадридската работна рамка за билатерални и мултилатерални преговарања беше развиена, по што се овозможија првите директни разговори со Израел, како и со арапските соседи на 3 ноември,1991. Овие преговори се фокусираа на главните теми во однос на Блискиот Исток: вода, околина, контрола на оружје, бегалци и економски развој. Овие преговори водеа до првата Европско-медитеранска конференција на министрите за надворешни работи на идните евро-медитерански партнерски држави во Барселона на 27 и 28 ноември 1995 и ја означија официјалната почетна точка за евро-медитеранското партнерство. Неговите главни цели беа:

1. одредување на заедничка област за мир и стабилност преку засилување на политички и безбедносен дијалог;

⁴ Etel Solingen, “Constructing a Mediterranean Region: Cultural and Functional Perspectives,” достапно online: http://www.igcc.ucsd.edu/publications/conference_papers/cmr_solingen.html

⁵ Ian Lesser, “The New Mediterranean Security Environment: A Transatlantic Perspective”, достапно online: <http://www.usembassy.state.gov/posts/mt1/wwwhless.html> исто види ја изјавата на Крис Патен користејќи го изразот “near abroad” Chapter I

2. формирање на зона на споделена просперитетност преку економско и финансиско партнерство и постепено основање на слободна-трговска област;
3. пристапување меѓу луѓето преку социјално, културно и човечко партнерство со цел да ги охрабри разбирањата меѓу културите и размените меѓу граѓанските општества.

Ова партнерство ги собра заедно министрите за надворешни работи на 15-те земји членки на ЕУ и следните 12 медитерански земји кои не се членки на ЕУ и тоа: Алжир, Кипар, Египет, Израел, Јордан, Либан, Малта, Мароко, Палестинска територија, Сирија, Тунис и Турција. Исто така, беа поканети Лигата на Арапските држави и Арапско-магребската унија како и Мавританија. На оваа конференција се усвоија Декларација и работна програма од 27 партиципирачки земји. Оваа Европско-медитеранска декларација основа мултилатерална рамка доведувајќи ги заедно економските и безбедносните аспекти, како и социјалната, хуманата и културна димензија.

Во преамбулата од Декларацијата, учесниците ја потврдуваат нивната желба за да одат преку традиционалниот билатерализам што долго ги карактеризираше евро-медитеранските релации и да дадат на овие релации нова димензија, базирана на целосна соработка и солидарност. Оваа мултилатерална рамка е базирана на духот на партнерството, со специфични карактеристики за секој од учесниците.

Евро-медитеранското партнерство не намерава да ги замени другите активности и иницијативи превземени во интерес на мирот, стабилноста и развојот на регионот.

Меѓу 1998 и 2005 година, неколку евро-медитерански асоцијативни договори без усвоени.⁶ ЕУ склучи договори со Египет, Израел, Јордан, Либан, Мароко,

⁶ Тековни асоцијативни договори со одредби за слободна трговска област: Алжир(2005), Хрватска(2005), Египет(2004), Израел(2000), Јордан(2002), Либан(2006), Мароко(2000), палестински власти(1997), Тунис(1998). Турција е во Царинската Унија со ЕУ.

Тунис и Алжир. Новите асоцијативни договори вклучуваа рок за воведување на слободна трговска зона во индустриски стоки до 2010 година. Предусловите за влез во овој слободно трговски договор беа постигнување на макроекономска стабилност, ниска зависност од трговски даноци, ниско ниво на надворешен долг, високо ниво на отвореност на трговијата, либерална регулаторна рамка и сеопфатна мрежа на социјална заштита да ги минимизира транзициските трошоци (Nsouli 2006). Тунис се квалифицира во 2008 година, додека другите земји како Либија и Сирија заостануваа. Како и да е, оваа политика потенцијално имаше големо влијание на многу од медитеранските економии. Ако Мароко на пример требаше да влезе во рамката на слободна трговска област, една третина од локалните индустрии ќе банкротираа, на една третина ќе им требаше голема реконструкција и само една третина ќе преживееја. ЕУ понуди финансиски средства да помогне со оваа транзиција, но тие не беа доволни. Сепак, болната економска транзиција беше прифатена како дел од реформите потребни за создавање на слободна трговска зона со ЕУ, која исто така доаѓа со други предности во развојната област и во поширок политички и безбедносен дијалог. (Vicchi 2009). Како и да е, политичкиот дијалог продолжи да се соочува со пост-колонијални чувствителности бидејќи многу од партнерите беа поранешни колонии на клучните земји членки на ЕУ. Безбедносниот дијалог понатаму беше попречен од недостатокот на сеопфатни безбедносни архитектури или организации во јужниот/источниот медитерански регион и карактерот на безбедносните позиции на двата региона, на пример, во однос на Израелско-Палестинскиот конфликт. Настаните од 9/11 со појавата на мрежата на Ал Каеда имаа понатамошно влијание на тоа како безбедносните прашања се гледани во евро-медитеранското партнерство. Според Тобиас Шумахер⁷ консензус меѓу политичките елити во ЕУ и нејзините медитерански партнери постои дека меѓународниот тероризам после 9/11 е нов феномен и тоа може само да се расправа со строги мерки содржани во евро-медитерански кодекс

⁷ Презентација во истражувачка работилница на Euromesco "Democracy and Migration in the Euro-Mediterranean Area", 27-8 September 2007, Pembroke College, as reported in Euromesco (2007)

на однесување за тероризам. Шумахер напомена дека стравот од меѓународен тероризам и порастот на исламските групи поврзани со мрежата на Ал Каеда ги условија политичките лидери во јужниот медитерански регион изговорот да се даде приоритет на политичката стабилност над политичка либерализација и демократски реформи. ЕУ беше инволвирана во ова и ново наметнатите политики во врска со имиграцијата, азилот и граничната контрола ги ограничи граѓанските слободи посебно кон националностите на трети земји со исламска позадина. Нападите од 9/11 исто така влијаеа на перцепциите на различни политички прашања како миграцијата, што се гледаат низ објективот на национална безбедност. Миграцијата веќе беше предмет на високо политизирани и чувствителни политички дебати во ЕУ во 1990-тите години и овие дебати понатаму се интензивираа после 9/11. во рамките на овие дискусии, миграцијата е повеќе гледана како закана за домашното општество и дискутирана заедно со т.н. “закана од исламот”. Миграцијата беше поврзана со прекумерноста од грижите за безбедноста движејќи се низ “јавен ред, културен идентитет и стабилност на домашниот и пазарот на труд” (Huysmans 2000: 752). За да ги ограничи миграциските текови од јужните/источни медитерански земји, ЕУ на пример ја зголеми работата на двете паравоени и воени сили за безбедност на медитеранските граници на ЕУ (Eylemer and Semsit (2007: 56-60).

Во оценување на Барселонскиот процес, многу аналитичари (Emerson and Noutcheva 2005; Soleri Lecha 2008; Kuach and Youngs 2009) беа причина за недостиг на напредокот на фактот дека целите за евро-медитеранското партнерство беа или премногу амбициозни или нејасни на прво место. Партнерите во Барселонскиот процес исто така имаа различни очекувања кон партнерството. На пример, приоритетот на ЕУ беше да ја осигура стабилноста во медитеранскиот регион и се надеваше дека земјите во овој регион ќе ги усвојат европските вредности и модели и дека овие за возврат ќе ја поддржат стабилноста на овој регион. Како и да е, за многу од медитеранските партнери, нивниот главен приоритет беше подобар пристап кон европските пазари и помош за развој. И покрај неговите економски цели

и зголеменото обезбедување на помош за развој од ЕУ до партнерите, јазот меѓу ЕУ и јужниот медитерански регион остана. Просечниот БДП на медитеранските партнерски земји останува најмалку пет пати помал од просечниот БДП на 27 земји членки на ЕУ и покрај фактот дека ЕУ се прошири да ги вклучи неколку пониски средноприходни земји (Magnan-Marionnet 2008:19-20)

Недостигот на напредок во задоволување на економските амбиции е подржан од ФЕМИСЕ (2010) извештај,⁸ што заклучи дека по 15 години од Барселонскиот процес, царинските тарифи на европските стоки увезени од медитеранските земји останаа толку високи. Покрај тоа, Европа сеуште не ги отвори своите граници за неколку земјоделски производи од Магреб. Конечно, извештајот нагласува дека странските директни инвестиции и тековите на капиталот меѓу 2004 и 2009 година изгледаа исто така многу лимитирани.

И покрај овие разлики во целите и очекувањата, позитивен придонес од оваа мултилатерална соработка е тоа што таа ги донесе заедно неколку блиско источни земји, вклучувајќи ги Израел и палестинските власти и понуди платформа за Израел да ги сретне неговите соседи за да изгради доверба и верување. Сепак, комплексноста на конфликтите меѓу Арапите и Израелците исто така спречија напредок во политичка соработка меѓу ЕУ и нејзините јужни партнери. На пример, предлогот за развој на Евро-Медитеранска Повелба за Стабилност и Мир не успеа поради различни перцепции од закани и предизвици за политичка стабилност, правејќи некој да се запраша ако ЕУ беше прекумерно наивна во својот пристап кон нејзините јужни соседи (Attinà 2004).

Генерално, Барселонскиот процес патеше поради растечките израелско-арапски тензии после распаѓањето на договорите од Осло. 9/11 и меѓународниот тероризам исто така се чинеа да доливаат несигурност во

⁸ Фемисе е проект финансиран од ЕУ, што има за цел да придонесе за зајакнување на дијалогот за економски и финансиски теми во Евро-Медитеранското партнерство, во рамките на Европската Соседска Политика и Унијата за Медитеранот.

рамките на ЕУ резултирајќи во подемот на екстремно-десните и ксенофобични политички партии во рамките на Европа. Сите овие трендови не беа корисни во цементирање на силно партнерство меѓу ЕУ и нејзините јужно медитерански соседи. Но главната пречка за подобри односи беше континуираното владеење на многу авторитарни режими во овој регион. Многу од овие режими одбија било каков вид на условеност што ЕУ се обиде да го наметне во нејзините програми за соработка (Crawford 2005).

2.6.4. Политичко и безбедно партнерство

Учесниците на Барселонската конференција одлучија да етаблираат целосен политички дијалог за да го дополни билатералниот дијалог обезбеден со асоцијативните договори. Декларацијата содржи број на заеднички цели во однос на внатрешната и надворешната стабилност. Учесниците се раководат од Повелбата на Обединетите нации и Универзалната декларација за човекови права, како и според други обврски кои произлегуваат од меѓународното право, посебно од оние што произлегуваат од регионалните и меѓународни инструменти. Почитување на човековите права и фундаментални слободи (вклучувајќи слобода на изразување, слобода на здружување, слобода на мислење, совест и религија) е потврдено во неколку прилики. Декларацијата специфицира дека е важно да се земе во обзир, преку дијалог меѓу страните, размена на информации за прашања поврзани со човековите права, фундаменталните слободи, расизмот и ксенофобијата.

Страните се договорија да се развие владеењето на правото и демократијата во нивните политички системи, потврдувајќи го правото секоја од нив да го избере и слободно да го развие својот сопствен политички, социо-културен, економски и правен систем. Исто така, се договорија за почитување на нивниот суверенитет, еднаквоста меѓу луѓето, нивното право на самоопределување, како и почитување на територијалниот интегритет, принципите на не-интервенирање во внатрешните работи на другата страна. Се договорија за борба против тероризмот и организираниот криминал и

борба против проблемите со дрогата во сите аспекти. Пред се, учесниците се договорија да промовираат регионална соработка и да работат на превенција на произведување на нуклеарно, хемиско и биолошко оружје.

2.6.5. Економско и финансиско партнерство

За формирањето на област за заеднички просперитет во Медитеранот потребен е одржлив и балансиран социо-економски развој и подобрување на животните услови на популациите, зголемување на нивото за вработување и охрабрување на регионална соработка и интеграција. Со цел да се постигнат овие цели, ЕУ и нејзините партнери се договорија да формираат економско и финансиско партнерство базирано на:

- формирање на слободна трговска област;
- имплементација на соодветна економска соработка;
- зголемување на финансиската поддршка на ЕУ кон нејзините партнери

Слободната трговска зона ќе биде формирана преку новите евро-медитерански договори и слободно трговските договори меѓу самите партнери. Страните ја одредија 2010 како целна дата за постепено основање на оваа област која ќе покрива повеќе трговија во сооднос со обврските од Светската трговска организација. Тарифните и нетарифните бариери за трговија со мануфактурни производи ќе бидат елиминирани во согласност со временските рокови преоговарани меѓу самите партнери. Трговијата со земјоделски производи и со услуги ќе биде либерализирана постепено.

За да се олесни основањето на оваа слободна трговска зона се дефинирани четири приоритетни области:

- прифаќање на соодветни мерки во однос на правилата за потекло, сертификација, заштита на интелектуална и индустриска сопственост и конкуренција;

- следење и развој на политиките базирани на принципите на пазарна економија и интеграција на нивните економии, земајќи ги во обзир нивните потреби и нивоа на развој;

- прилагодување и модернизација на економски и социјални структури, давајќи приоритет на промоција и развој на приватниот сектор, надградување на продуктивниот сектор и основање на соодветна институционална и регулаторна рамка за пазарна економија.

- Промоција на механизми за засилување на трансферите од технологијата.

Работната програма поставува практични мерки за промовирање на слободна трговија, како хармонизација на царински правила и процедури, хармонизација на стандардите и елиминација на неавторизирани технички бариери за трговија со земјоделски производи.

Зголемувањето на економската соработка и акција меѓу ЕУ и медитеранските земји се однесува на неколку важни области:

- инвестирање и интерни штедења: медитеранските земји мора прогресивно да ги елиминираат пречките за директна странска инвестиција и да ги охрабрат интерните штедења со цел да го подржат економскиот развој. Тоа ќе доведе до трансфер во технологијата и зголемување на производството и извозот;

- Регионална соработка како главен фактор за основање на слободна трговска зона;

- Индустриска соработка и поддршка на малите и средни претпријатија;

- Соработка за надворешната средина;

- Промовирање на улогата на жените во развојот;

- Креирање на заеднички инструменти за конзервација и рационално менаџирање на рибните пазари;

- Развивање на дијалог и соработка во енергетскиот сектор;

- Развивање на соработка во областа на менаџирање на ресурсите за вода;

- Модернизирање и реконструирање на земјоделството

Во другите области, како на пример за патната инфраструктура, развојот на информатички технологии и модернизација на телекомуникациите, се договорија за подготовка на програма за приоритети. Исто така, се договорија да ги почитуваат принципите на меѓународното поморско право, да ја охрабрат соработката меѓу локалните власти и да го подржат регионалното планирање и да промовираат статистичка соработка, како и потврдија дека науката и технологијата имаат голема важност за социо-економскиот развој.

Основање на слободна трговска зона и успех на евро-медитеранското партнерство како целина бара поголема финансиска соработка и зголемување на финансиската поддршка од ЕУ.

2.6.6. Социјално, културно и хумано партнерство

Во согласност со Барселонската декларација, партнерите се договорија да основаат партнерство во социјални, културни и хумани работи, со поглед да ги доведат луѓето поблиску заедно, промовирајќи разбирање меѓу нив и подобрување на нивната заемна перцепција. Ова партнерство е базирано на деликатен компромис меѓу од една страна постоењето, признавањето и взаемното почитување на различните традиции, култури и цивилизации низ Медитеранот, и од друга страна, промоција на заедничките корени.

Ова партнерство нагласува неколку области:

- важност на меѓукултурниот дијалог и дијалогот меѓу религиите;
- важноста на улогата на медиумите што можат да ја имаат за реципрочно признавање и разбирање на културите;
- развојот на човечките ресурси во областа на културата: културни размени, познавање на други јазици, имплементација на образовни и културни програми што ги почитуваат културните идентитети;

- важноста на здравствениот и социјален развој и почитување на фундаменталните социјални права;

- есенцијалниот придонес што може да го има граѓанското општество за евро-медитеранското партнерство и потребата да се зајакнат инструментите за децентрализирана соработка да се охрабрат размените меѓу оние активни во развојот;

- соработка во областа на илегална имиграција, борба против тероризмот, трговија со дрога, меѓународен криминал и корупција.

2.7. Врска со мировниот процес на Блиски Исток

Барселонскиот процес е еден обид на ЕУ да земе поголема улога од САД во водењето на мировниот процес на Блиски исток.

Врската со него презентира проблеми, како што е нотирано од Георги Хофе: Едноставниот факт е дека Барселонскиот процес не само што ги служеше долготрочните цели на ЕУ што потекнуваа од европската потреба за потенцијалните закани за безбедноста од јужен Медитеран туку и од потребата да се превземе јужномедитеранската политика на ЕУ. Исто така формираше дел од комплексниот модел на поврзувачки процеси и договори со кои би требало да се постигне блиско-источниот мир.⁹

Претпоставката дека интересите на САД и ЕУ во Медитеранот кореспондираат, не беше подржана од сите ЕУ земји членки и како резултат “беше одлучено дека САД не би требало да имаат дури ни набљудувачки статус на Барселонската конференција”.¹⁰ Исклучувањето на САД од оваа ЕУ централна иницијатива, продуцира еден есенцијален проблем. Прогресот на ЕУ Барселонскиот процес би бил поврзан со блиско-источниот мировен процес кој не може директно да го контролира, чие влијание би било помало од она на САД.

⁹ George Joffe, “The Euro-Mediterranean Partnership: Two Years After Barcelona”, достапно online: <http://www.riia.org/briefingpapers/bp44.html>

¹⁰ Joffe, *ibid.*

Понатаму, пристапувајќи кон Медитеранот како регион и обидувајќи се да се подобрат арапско-израелските релации надвор од водењето на САД на блиско-источниот мировен процес, Барселонскиот процес се обиде да креира стабилност без да ефективно партиципира во политичкиот фокус на регионот. Набил Шаат од палестинската територија го смета ова како есенцијален проблем со иницијативата: Барселонскиот процес е вистински глобален процес и е европски во својот пристап, стратегиски во својата природа, од широк размер во својата содржина и над се се обиде да не биде централно-израелски. Но секако многу е тешко да се направи успешен регионален пристап без да се направат напори за да се справи со проблемот.¹¹

Проблемот со блиско-источниот мировен процес е фиксиран во регионот и не би можел да се држи настрана од Барселонскиот процес. Прашањето за арапско-израелските релации би било повторно појавување на тешкотија за постигнување на изјавените цели на Барселонската декларација како би се помрднал од страните на документот кон практична имплементација.

2.8. Унијата за Медитеранот

2.8.1. Генеа и еволуција на УзМ

Тулуз, 7 февруари 1997 година: Со избирачката кампања во тек, Саркози ја претстави структурата на тогаш именуваната Медитеранска Унија и нагласува дека Барселонскиот процес е пропаднат и под тие околности медитеранските земји мора да превземат иницијатива. Со други зборови, тој кажува дека “Медитеранот е за медитераните”. Ова е пренесено во Тулон, град каде има голем интерес за медитеранските теми, но исто и за теми за безбедноста и имиграцијата. Во тој говор тој исто напоменува една тема која осветлува контроверзија во Франција: членството на Турција. Оваа земја е дефинирана како “голема медитеранска земја” оставајќи да биде разбран дека во мислењето на кандидатот за претседател на Франција овој проспект

¹¹ Nabil Sha'ath, Untitled Speech, The Conference of Europe and Palestine, 1-3 october 1998, достапно online:http://www.pna.net/speeches/nabil_sha'ath.htm

на унија треба да биде рамка за односите со Анкара наместо членство во Унијата.

Париз, 6 мај 2007 година: Саркози повторно го кажува своето верување за да ја лансира тогаш именуваната Медитеранска Унија во говорот ноќта за изборите што го прави претседател на републиката.¹² Од тој момент наваму, европските и медитеранските надворешни министри, како и Комисијата, почнаа да реагираат на предлогот. Тие искажаа некои резервираности и ја повикаа Франција да направи појасен и подетален предлог.

Тангерс, 23 октомври 2007 година: со цел да ја намали тензијата на некои од критиките и резервираностите искажани во претходните месеци, Саркози прави говор што е помалку строг на европските политики и на Барселонскиот процес. Тој вели дека Барселонскиот процес и соседската политика мора да продолжат, но исто така даде причини дека нема доволни механизми и таа празнина мора да ја надолни Медитеранската Унија. Францускиот претседател се обврза себеси во овој говор до она што тој ги нарекува “конкретни солидарности” и “прагматични проекти во рамка на разни геометрии”. Според Саркози, на ист начин како што европското создавање почна околу соработка за јаглен и челик, медитеранското создавање мора да се изгради околу одржлив развој, енергија, транспорт и вода. Во овој говор соодветна напомена е ставена на тоа дека Медитеранската Унија е централен дел на подобрената евро-африканска соработка.¹³

Рим, 20 декември 2007 година: лидерите на Италија, Шпанија и Франција, Романо Проди, Хозе Луиз Родригез Цапатеро и Никола Саркози се појавија во јавноста да ја искажат својата поддршка за иницијативата, сега крстена

¹² Во тој говор Саркози го искажа своето мислење во следните термини: “Сакам да испратам порака до сите луѓе од Медитеранот да им кажам дека во Медитеранот е се на ризик, дека мора да ја надминеме омразата за да дадеме пат на голем сон за мир и цивилизација. Би сакал да кажам дека е дојдено време да ја изградиме заеднички Медитеранската Унија што ќе биде точка на унија меѓу Европа и Африка”.

¹³ Да бидам прецизен, тој кажа “повикувам на сите оние кои може да бидат ангажирани во Медитеранската Унија затоа што ќе биде евроафрикански најдобар централен дел, тој голем сон способен да го мобилизира целиот свет”.

како Унија за Медитеранот. Оваа промена на името демонстрираше дека не беше проект на политичка интеграција што може да се натпреварува со проект на европска конструкција.¹⁴ Во нивните говори стана јасно дека соработката во Медитеранот мора да почне нова фаза и дека тоа треба да биде со максимално вклучување на Европската унија. Во исто време, италијанскиот и шпанскиот лидер ја тргнаа обврската дека Унијата за Медитеранот ќе се одвои од пристапниот процес започнат со Турција и Хрватска. Од тој момент наваму, тимот што го води проектот во Париз е сигурен дека заедничка работа ќе биде превземена со дипломатските тимови на Мадрид и Рим. Како и да е, во првите месеци од 2008 година, тие не ја добија соработката на која се надеваа и во поглед на германската опозиција, презентацијата на промислениот документ земен од француските службеници е ставен на мраз.

Хановер, 3 март 2008 година: Меркел и Саркози одржаа билатерален состанок на кој канцеларката го изрази своето незадоволство со предлогот на Унијата за Медитеранот. Со зборовите на Саркози, канцеларката барала да сите европски земји би требало да учествуваат во процесот и дека тоа би требало да се направи во рамката на Барселонскиот процес. Саркози, во меѓувреме кажа дека ја има информирано Меркел дека овој процес е доведен до ситуација на непридвижување. Тие дојдоа до договор со кој природата на проектот е променета да ги прифати сите земји членки на ЕУ. Додека Саркози може да каже дека благодарение на него медитеранската тема се сврти кон врвот на агендата и дека Барселонскиот процес ќе се реактивира, во суштина германските мислења завршија со поголема надмоќ. По состанокот во Хановер, дипломатските советници на Меркел и Саркози со повеќе или помалку интензивни контакти меѓу нивните надворешни министри, ја превземаа работата за да можат да го претстават новиот предлог на нивните европски истомисленици. Ова е испратено на 11 март и е дискутирано на Европскиот Совет на 13 март.

¹⁴ Француски службеници кажуваат, приватно, дека Хозе Луиз Родригез Цапатеро самиот бил архитектот за промена на името.

Брисел, 13 март 2008 година: Германија не сака да го замени францускиот унитаризам со француско-германски унитаризам. Затоа предлогот е презентираан за дискусија и модификација од сите во рамката на Европскиот Совет. Дискусијата за Унијата за Медитеранот е ургентно поставена на агендата на Советот, и всушност на овој состанок многу малку е одлучено освен поддршка на содржината на француско-германскиот предлог но со апел до Комисијата да го доразвие. Дополнително, направена е одлука во последен момент за да се промени името на иницијативата што од тогаш наваму ќе се даде името: “Барселона процес: Унија за Медитеранот”, промена што е причинета од дипломатските маневри на Шпанија, што така успева да го задржи името “Барселона” и да демонстрира дека Унијата за Медитеранот го дополнува и го заменува Евро- медитеранското партнерство.

Брисел, 20 мај 2008 година: како што Европскиот Совет бараше, Комисијата ја презентира Комуникацијата што ја поцртува институционалната структура на Унијата за Медитеранот и повеќе информација е обезбедена за типовите на проекти што се намераваат да се лансираат на Парискиот самит. Оваа комуникација искажува дека Унијата за Медитеранот прави дел од Барселонскиот процес, но како што е претходно кажано остава одредени работи отворени за интерпретација.

Сепак, некои аналитичари (Aliboni et al 2008) веруваа дека не беше за недостатоците на Барселонскиот процес, туку француските загрижености за нејзината намалена улога во медитеранскиот регион, што лежеше позади францускиот предлог за Унијата за Медитеранот (ibid).

Францускиот предлог донесе мешани реакции во рамките на ЕУ. Главната резервираност беше искажана од Германија; Ангела Меркел истакна дека Унијата за Медитеранот треба да биде отворена за сите држави од ЕУ и проектот треба да биде ситуиран во рамката на Барселонскиот процес (Soler i Lecha 2008: 28). Овој коментар ги рефлектираше германските сомнежи за мотивите на Французите, а исто така и загриженост дека европските пари би биле употребени да финансираат проект од кој ќе имаат корист само мал број

на земји членки на ЕУ. Комисијата и посебно единиците вклучени во Барселонскиот процес беа исто така несреќни во врска со предлогот, бидејќи го сметаа како критика на Барселонскиот процес. Покрај тоа, Бенита Фереро-Валднер, тогаш комесар за надворешни односи, бараше Комисијата исто така да биде претставена на највисоко ниво во оваа нова Унија за Медитеранот. Покрај несреќата и скептицизмот од некои кругови, предлогот доби поддршка од некои земји членки на ЕУ. На дво-дневната конференција во јануари 2008 година, “The olive group” - групација на јужни ЕУ земји членки - ја изјавија нивната поддршка. Шпанија и Италија беа најентузијастичките поддржувачи на предлогот.

Одговорите од партнерите на ЕУ за Унијата за Медитеранот беа исто така различни, но две прашања беа во сржта на нивниот скептицизам и критицизам. Односите меѓу Арапите и Израелците беше првото прашање бидејќи Унијата за Медитеранот сеуште го вклучуваше Израел. ЕУ продолжуваше да ја чува надежта дека ставањето на некои арапски медитерански држави и Израел во иста платформа на соработка би помогнало да се ублажи арапско-израелскиот конфликт. Како и да е, со преферираните билатерални односи на Европската соседска политика, некои од овие медитерански партнери сега имаа една алтернатива и не беа подготвени да соработуваат за нормализирање на нивните односи со Израел под оваа широка регионална рамка. Вториот страв од арапските земји беше обновување на т.н. европски патернализам или неокOLONизам. Арапскиот министер за надворешни работи Мурад Меделчи истакна дека “односите со ЕУ се неурамнотежени и одлуките им припаѓаат на оние кои имаат пари и “know how” (Schlumberger 2011: 138). Сомнежите изразени од некои од медитеранските партнери на ЕУ кон понатамошна соработка со ЕУ покажува дека и покрај ангажманот од 1970-тите години, одредено ниво на сомнеж и недоверба продолжува да постои и влијае на односите меѓу двата региона.

Турција (што беше дел од предлогот за Унијата за Медитеранот) беше исто така првично скептична гледајќи го како француски трик за одвлекување од дискусијата за пристапување на Турција во ЕУ. Претседателот Саркози се обиде да ја убеди Турција дека ова не беше намерата и ја изигра улогата дека Турција би можела да игра во Унијата за Медитеранот како “голема медитеранска земја”.

На Самитот во Париз за Медитеранот на 13 јули 2008 година, 43 земји од евро-медитеранскиот регион дојдоа заедно да го релансираат Барселонскиот процес и да создадат Унија за Медитеранот.¹⁵ Нови земји беа додадени на соработката, како Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Монако. Широкото членство направи тешко да се помират многу различните национални интереси и оттаму го ослаби интензитетот на партнерството. Основната цел на Унијата за Медитеранот е да промовира проекти меѓу групите на земји кои се заинтересирани да го сторат тоа. Затоа Унијата за Медитеранот лансира шест конкретни иницијативи за кои земјите членки може да земат учество на доброволна основа:

- 1) ублажување на загадувањето во медитеранската област;
- 2) изградба на патишта и морски рути меѓу пристаништа
- 3) соработка по природни катастрофи;
- 4) развојот на соларна енергија;
- 5) основањето на нов универзитет во Словенија и
- 6) вложувања во бизниси

Како што може да се забележи, Унијата за Медитеранот се фокусира релативно на неконтроверзни области на соработка. Покрај тоа, некои прашања на ова техничко ниво беа веќе предмет на институционализирана соработка во претходните партнерства (Kauch and Youngs 2009: 965). Со

¹⁵ Членови на УзМ се 27 земји членки на ЕУ и 16 медитерански партнерски земји (Албанија, Алжир, Босна и Херцеговина, Хрватска, Египет, Израел, Јордан, Либан, Мавританија, Монако, Црна Гора, Мароко, Палестинска власт, Сирија, Тунис и Турција).

нагласување на функционална соработка, наводниот фокус на ЕУ за човекови права и демократија стана ослабен. Додека во рамките на Заедничката Декларација на Самитот во Париз, политичката волја за да се претвори медитеранскиот регион во област на мир, демократија, соработка и просперитет беше нагласена, во практика, ЕУ всушност беше во потрага по регион со “доволно добро стабилно управување” поради безбедносни причини. Ако некој ги споредува Унијата за Медитеранот со Барселонскиот процес и Европската соседска политика, политичка условеност изгледа дека се откажа (Vicchi 2011: 14).

Една од најголемите иновации на Унијата за Медитеранот е нејзината институционална рамка. Унијата за Медитеранот воведо две нови институции - систем на ко-претседателство и воспоставувањето на секретаријат. Системот на ко-претседателство предложен од не-европските медитерански партнери уверува дека Унијата за Медитеранот е раководена од еден претседател од ЕУ и еден од другите медитерански партнери. Партнерите дискутираа дека ко-претседателството треба да биде симбол на еднакво партнерство и ќе го направи секој партнер повеќе свесен за своите одговорности и ќе ги мотивира сите кон активен ангажман (МЕДЕА, Европски институт за истражување на евро-арапска соработка). Како и да е, бидејќи и двајцата ко-претседатели се со еднаков статус, тие можат да стават и вето на своите предлози. Ова создаде ситуација дека контроверзните прашања и секои критики на автократски моќи во јужниот и источен Медитеран би било тешко да влезат во агендата за состаноци на Унијата за Медитеранот. Оттука, Унијата за Медитеранот не може да управува со било кој вид на значаен политички дијалог што би промовирал политичка реформа (Schlumberger 2011: 142).

Како и Барселонскиот процес, така и Унијата за Медитеранот е слично погодена од непријателствата меѓу арапските земји и Израел и тековната тензија меѓу Израел и палестинската власт. Од создавањето на Унијата за Медитеранот, календарот на состаноци не е без прекин.

Иако Унијата за Медитеранот е во нејзината рана фаза, таа страда од истите проблеми - различно и големо членство, тензии меѓу Израелците и некои од неговите арапски соседи итн. што го мачеа претходното Евро-медитеранско партнерство. Некој критицизам е исто така искажан за економската соработка бидејќи на јужно медитеранските земји не им беше даден целосен пристап до европскиот пазар, посебно во земјоделството, и “без слободен пристап за земјоделство”, ЕУ не се гледа како веродостоен актер на надворешната политика кој може да ги балансира стратегиските и политичките размислувања со економските ограничувања (Kausch and Young 2009: 967).

Генерално, може да се види дека Евро-медитеранското партнерство во своите различни инкарнации (од Глобална медитеранска политика до Барселона процес до Унијата за Медитеранот), страдал од начинот на кој ЕУ се обиде да го “наметне” своето гледиште на “регион”. Со ставањето на Израел заедно со неговите арапски соседи во наивната надеж дека Евро-медитеранското партнерство ќе понуди некој вид на платформа за Израел и неговите арапски соседи за промовирање на градење на доверба и верување во регионот додаде непотребни тензии на партнерството. Целокупното партнерство страдаше и соработката беше одложена и повторно со палестинско-израелскиот конфликт. Желбата да се постигне сеопфатно партнерство беше исто така ослабена низ годините поради политички тензии, структурни економски проблеми и зголемениот јаз меѓу ЕУ и нејзините медитерански партнери. ЕУ треба да ги ублажи своите првични надежи за трансформирање на регионот низ своето партнерство и асоцијативните договори да се фокусира повеќе на функционалната соработка и на основната желба на ЕУ за одржување на политичка стабилност во регионот.

Унијата за Медитеранот подразбира две лекции од минатото: а) реорганизација на димензијата на безбедноста во евро-медитеранскиот однос и во основа на комплексниот проект на политичка реформа што го карактеризираше Евро-медитеранското партнерство и б) напуштањето на

формулата на заедницата под водство на Комисијата во предност на една потрадиционална меѓувладина формула.

Од оригиналната слика на демократизација остануваат важни елементи на соседската политика, што како причина од нејзиниот билатерален карактер е предодредена да ги дофати нехомогените резултати на регионално ниво, во основа против доаѓањето на оригиналните мултилатерални цели што го информираа европскиот проект за евро-медитеранска соработка.

Целта на заштитата на ЕУ кон евро-медитеранската соработка со доаѓањето на една меѓувладина организација како Унијата за Медитеранот дозволува сега на владите кои не се во ЕУ да ги искажат нивните интереси без некоја медијација. Ова ги жртвува резултатите на добра социјализација што дипломатијата на Евро-медитеранското партнерство ја имаше дофатено, нагласувајќи ја евро-медитеранската соработка во политичката стварност на евро-медитеранските односи и така и на неуспесите, контрастите и потешкотиите. Покрај останатото е токму тоа што се случи кога како последица на инвазијата на Газа од страна на Израел во декември 2008 година, египетското ко-претседателството ги блокираше активностите на тогаш родената Унија за Медитеранот.

Од оваа криза е парцијално излезна само номинацијата на Генералниот секретаријат во пролетта 2010 година и прифаќањето на неговиот статут. Последователно, втората конференција на самитот закажана за 7 јуни 2010 година во Барселона е одложена од еволуцијата на израелско-палестинскиот конфликт што уште еднаш не го дозволуваше развојот, барем во очите на арапските партнери. Еден инцидент несекундарен.

Тешкиот почеток на Унијата за Медитеранот сведочи за релевантни потешкотии што се среќаваат погенерално за перспективата на политичката соработка во Медитеранот. Потребно е да се реферира на два елементи. На прво место, се набљудува дека медитеранската соработка не се решава само во Унијата за Медитеранот. Во спротивно, работата сработена од Евро-медитеранското партнерство во минатите години, затоа што не успеа да

создаде една генерална рамка на политичка соработка, остава важни и витални структури на соработка, под форма на институциите и политиките. Останува на нозе евро-медитеранското парламентарно собрание, фондацијата Ана Линд и семи-институционално водство на економската и секторска соработка. Повеќе генерално, останува децентрализирана организацијата на соработката, во дел на рацете на локалните авторитети и приватни асоцијации и во дел на рацете на европската комисија. Децентрализираната соработка сега е вклучена во основата на цивилното општество и живее свој живот. Денес асистира на еден проток од евро-медитерански иницијативи на ниво на цивилно општество, од кое само еден дел добива поддршка и импулс од Брисел, од друга страна основана од автономни иницијативи што сведочат за присуството на една евро-медитеранска соработка што е предодредена да трае и да се мултиплицира. Оваа соработка во основа има потреба од координација создадена од една генерално политичка рамка за да продолжи да се развива. Дали ќе може оваа координација да дојде од Унијата за Медитеранот? Дали ќе може Унијата за Медитеранот да го одржува успехот и покрај постоечките потешкотии? Успехот може да се дофати само во постепена основа, под услов целите за социјален и економски развој што Унијата за Медитеранот е предложена да ги следи низ нејзиниот секретаријат, бидат реализирани. Успехот во реализацијата на овие цели би требало да биде соодветен фактор за зближување на популациите од Медитеранот, за зголемување на довербата и соработката меѓу владите и така да се основа една евро-медитеранска солидарност. Ова е целта што Унијата за Медитеранот треба да ја следи, ставајќи ги во инстантна основа вооружените и политички конфликти за кои како што е случено во ЕМП тоа нема сеуште една солучија.

Глава 3 ЕУ и медитеранските земји

3.1. Европската соседска политика на ЕУ и нејзиното влијание на евро-медитеранската партнерство

Ситуацијата после Студената војна и источното проширување на ЕУ доведе до преиспитување и поширока формулација на Европската соседска политика.¹⁶ Европската соседска политика беше основана во 2004 година со цел избегнување на појавата на нови линии на поделба меѓу проширената ЕУ и нејзините соседи и наспроти тоа јакнење на просперитетот, стабилноста и безбедноста на сите нив, работејќи заедно со државите што делат земја или море што се граничи со ЕУ. Оваа рамка на Европска соседска политика е предложена на 16 најблиски соседи на ЕУ: Алжир, Ерменија, Азербеџан, Белорусија, Египет, Грузија, Израел, Јордан, Либан, Либија, Молдавија, Мароко, окупирана палестинска територија, Сирија, Тунис и Украина.

Европската соседска политика беше замислена да се справи со промената во геополитичкиот пејсаж на источниот дел на ЕУ и потребата за стабилност со нејзините нови соседи конечно да се справи со повеќе комплексен процес на донесување на одлуки по проширувањето. Европската соседска политика беше така примарно насочена за решавање на предизвиците на исток. Како и да е, под притисок на јужните земји членки на ЕУ, Европската соседска политика беше проширена до јужните соседи.

Во моментот, ЕУ вклучува односи со 16 од соседите на ЕУ, што може да бидат категоризирани во два вида - поранешните Советски држави во Источна Европа и Јужен Кавказ и арапските држави и Израел во јужниот и источниот медитерански регион.¹⁷ Некои земји во првата категорија може евентуално да станат кандидати за членство во ЕУ, додека јужните и источните медитерански држави не се генерално гледани како потенцијални членови (COM 2003; 104 final;5).

¹⁶ Кипар, Чешка, Естонија, Унгарија, Латвија, Литванија, Малта, Полска, Словачка и Словенија станаа земји членки на ЕУ на 1 мај 2004

¹⁷ Алжир, Ерменија, Азербеџан, Белорусија, Египет, Грузија, Израел, Јордан, Либан, Либија, Молдавија, Мароко, Окупираните Палестински Територии, Сирија, Тунис и Украина.

Европската соседска политика се разликува од Барселонскиот процес во два начина. Прво, Европската соседска политика се движи од сеопфатниот пристап на мултилатерална рамка на Евро-медитеранското партнерство до стратегија на билатерализам со диференцијација. Диференцијација значи дека односите со секоја соседна земја би барале различни пристапи, земајќи ги во предвид процесот и степенот на нивната интеграција со ЕУ. Се разбира, Евро-медитеранското партнерство исто така вклучува билатерални договори но овие беа базирани на многу слични услови и политики. Европската соседска политика, како и да е, исто така даде можност до индивидуални медитерански земји за надградување на нивните билатерални односи со ЕУ и имаше позитивни елементи за превземање на такви билатерални пристапи (Aliboni et al 2008: 14). За ЕУ билатералните договори беа можност за да го прошири своето политичко и економско влијание во јужниот дел на Медитеранот. Во исто време, медитеранските партнери на ЕУ, исто така преферираа соработка на билатерална основа. Неколку од медитеранските држави никогаш не ценеа да бидат ставени во група заедно со ривалите и дури објавуваа непријатели како Израел во Барселонскиот процес (Del Sarto and Schumacher 2005: 26).

Европската соседска политика исто така вовеле политичка условеност - употреба на условите во прилог на заем, помош или членство во една организација - но бидејќи имаше мала можност од овие земји особено на Блиски исток и Северна Африка да станат членки на ЕУ, не беше никогаш ригорозно постигнато. Употребата на условеност од страна на ЕУ беше најуспешна каде членството во ЕУ беше можност. Во процесот на проширување, земјите кандидати кои сакаат да станат членки на ЕУ треба да ги исполнат критериумите од Копенхаген и да го усвојат *acquis communautaire*.¹⁸ Како и да е, каде членството на ЕУ е малку остварливо, врзување на помош, заеми и трговски договори за демократијата, човековите права и реформите на добро владеење немаше многу влијание.

¹⁸ Тоа е целото тело на Европско право, составено од законодавство, правни акти и судски одлуки.

Како што Европската соседска политика резултираше од внатрешната логика во рамките на ЕУ отколку од реалностите во медитеранските земји, затоа не изненадува дека Европската соседска политика не ги споменува социо-економските реалности на јужниот медитерански регион и недостатоците на Евро-медитеранското партнерство. Во споредба со Барселонскиот процес, Европската соседска политика како што се применува во земјите на јужно медитеранскиот регион може да се опише како билатерална соработка што главно се фокусира на технички и економски прашања. Прашањето за политичка реформа, демократија и човекови права не беше активно постигнато (Grant 2011: 4). Ова гледиште го дели и самата ЕУ. Во своите сопствени анализи од првите шест години од Европската соседска политика, Европската Комисија заклучи дека темпото на напредокот е определен од степенот до кој партнерите се подготвени да ги превземат потребните реформи и повеќе е постигнато во економската сфера, посебно трговско и регулаторно приближување, отколку во областа на демократско владеење. Како и да е, темпото на напредокот исто така зависи од бенефициите што партнерите може да ги очекуваат во рамките на разумен временски период. Овде степенот до кој ЕУ е подготвена да се вклучи во партнерството, исто така имаше и ќе продолжи да има значаен ефект(Европска Комисија 2010).

Европската соседска политика која е билатерална политика меѓу ЕУ и секоја партнерска држава е понатаму зголемена со регионални и мултилатерални иницијативи за соработка: Источното партнерство(лансирано во Прага во мај 2009), Унијата за Медитеранот(од јули 2008) и соработка со земјите од Црно Море (во Киев од февруари 2008). Оваа политика се води со билатерални акциски планови со секоја од земјите партнери, договори за партнерство и соработка и асоцијативни договори. Европската комисија под своја надлежност подготвува годишни извештаи за напредокот на оваа политика. Лисабонскиот договор ја обврзува ЕУ на “развој на специјален однос со соседските држави целеејќи да воспостави област на просперитетност и добро соседство, основано на вредностите на Унијата и карактеризирано со блиски

и мирни односи базирани на соработка. За таа цел “ЕУ може да склучува прецизни договори со односните земји”.

3.2. ЕУ, Унијата за Медитеранот, Медитеранот

Елиминација на Евро-медитеранското партнерство - патот што ја поведе реформата на медитеранската политика на ЕУ однесена во институциите на Унијата за Медитеранот беше по малку долг и комплексен. Реформата на таквата политика се појави во два наврати: институциите на европската соседска политика во 2004 година и онаа на Унијата за Медитеранот во 2008 година.

Европската соседска политика ги подели должностите на земјите членки на ЕУ од оние на Комисијата-должностите што “холистичкиот” проект од Барселона ги имаше всушност унифициран во рамките на Евро-медитеранското партнерство. Додека ги остави на високите функционери колективното менаџирање на материите кои прават главен дел во надворешната политика и заедничката безбедност и во оние кои не се заеднички (широки области, како на пр. оние во однос на правда и безбедност и имиграција) ги замени во рацете на Комисијата се она што е заедничко, организирајќи во едно билатерално менаџирање. Во оваа рамка, асоцијативните договори, кои во Евро-медитеранското партнерство имаа комплементарна улога на мултилатерални извештаи ја повратија автономијата и централноста кои ја имаа во претходните верзии на медитеранската политика, да започнат од онаа повеќе античка, таканаречена глобална медитеранска политика од 1972 година, кога ја немаше заедничката надворешна и безбедносна политика, европската политичка соработка само што беше родена и така од една страна медитеранската политика се состоеше од само работи на заедницата, а од друга страна, Комисијата беше сам европски актер на сцената.

Формираната европска соседска политика, од Евро-медитеранското партнерство беа останати обидите за политички дијалог поставени во

амбиентот на конференцијата на високите функционери. Така е појавена во уште поголем опсег, неконклузивноста што ја карактеризираше политичкиот дијалог од Евро-медитеранското партнерство, од кога во 2000 година проектот на “медитеранската карта” беше отфрлен и беше разбрано дека неговата основа од која излегуваше евро-медитеранската политичка соработка не постоеше. Во последните години, политичкиот дијалог од Евро-медитеранското партнерство продуцираше неколку договори на тема во борбата против тероризмот и обсервација на мобилноста во регионот, но овие резултати се од сите функционални на постоењето на националните влади на соочување со теми како имиграција и борба против тероризмот од поглед на нивните интереси во безбедноста. Во ситуацијата после 11 септември, Евро-медитеранското партнерство и целата ЕУ имаа секогаш повеќе извршено една субсидијарна функција и зависна на движењето на ренационализација кој го имаше во AMBIENTOT на ЕУ. За останатото, политичкиот дијалог на Евро-медитеранското партнерство немаше продуцирано ништо што би ја промовирало кохезијата и евро-медитеранската соработка. Во оваа рамка, Унијата за Медитеранот не прави друго него ринационализација на формален пат на политичкиот дијалог на високите функционери, што ја имаше веќе изгубено својата заедничка и мултилатерална ориентација.

Со институционализацијата на Унијата за Медитеранот последниот дел од Евро-медитеранското партнерство е исчезнат и лансирањето на проектот во 1995 година во Барселона, со своите иновативни карактери, комплетно исчезнува. Континуитетот на Барселонскиот процес останува само во името што е сакано да се сочува, но во стварноста актуелната политика на ЕУ кон Медитеранот е фрагментирана во една плуралност од политики, некои заеднички и други меѓувладини, со карактери повеќе сочувани отколку иновативни. Нема сомнеж дека овој прогрес ги рефлектира подемите и падовите на Унијата во последните години.

Вистински преокупирана од заедничката кохезија, германската канцеларка Ангела Меркел имаше прифатено да го интегрира во ЕУ францускиот проект без да се грижи да знае ако беше исто еден добар проект на реформа на евро-медитеранската политика.

Дали е еден добар проект? Промоторите на една поголема улога на ЕУ, на “ефективниот мултилатеризам”, на промоција на демократијата и заштита на човековите права, намераваат да мислат дека не е и да видат во елиминацијата на Евро-медитеранското партнерство една вистинска и соодветна работа на конзервативна рестаурација. Промоторите на националната држава сметаат дека крајот на Евро-медитеранското партнерство би бил исто толку илузорен, и свртувањето кон едно менаџирање потрадиционално би било неизбежно и потребно.

Еден последен аспект од овој процес оди подвлечено. Она што од Евро-медитеранското партнерство е прелиено во соседската политика е здружено со областите источно европски: соседската политика не е една медитеранска политика. Колку е прелиено во Унијата за Медитеранот е здружена со една медитеранска нота, повеќе широка што ја има ослабено во геополитичка смисла што имаше претходна евро-медитеранска конфигурација. Затоа Евро-медитеранското партнерство не е повеќе рекомпонирана, знак дека една ера евро-медитеранска е помината. Во стварноста, постои сомнеж што може сеуште да се зборува за евро-медитеранска политика во смисла дека овој концепт досега го имаше во заедничката геополитика.

Фрагментација и дуализам - останува реалноста на една медитеранска политика на ЕУ сега поделена во различни делови и е еден проблем на дуализам внатре во Унијата за Медитеранот.

Фрагментацијата на медитеранските политики е еден рефлекс насочен од компликацијата што е предмет на ЕУ во својата неспособност да го однесе напред соодветното проширување институционално и политичко. Барањето за ревизија на стратегијата за европската безбедност, презентирана гласно од претседателот Саркози, имаше надолен прогрес, што изгледа ги

карактеризираше во основа иницијативите на францускиот претседател: решено е во едно повторно испитување што ја потврди силината на стратегијата, во основа идејата што европската безбедност е основана на капацитетот на ЕУ да го фаворизира поставувањето на демократски и компетентни влади, политички слободни и економски ориентирани кон развој, во блиските земји. Настаните во овие последни години не ја негираа оваа стратегија но ја поставија во евиденција потешкотијата на реализацијата. Дискутабилно е дека фрагментацијата е една подобра политика со намера да се соочи на интегриран начин со различните медитерански прашања што го карактеризираше Евро-медитеранското партнерство.

Денеска Комисијата се бави со економскиот развој и меѓународната интеграција на партнерските земји земени индивидуално, како и мотивацијата за реформите и заштитата на човечките права пред се кон нивоата на акција многугодишни од соседската политика. Од друга страна имаме денес благодарение на Унијата за Медитеранот една интернационална организација која се бави со политичките прашања во регионот, првенствено со конфликтите и нивната резолуција. Недостасува еден заеднички правец. Може да се објективира дека после се Евро-медитеранското партнерство е родена со амбиција на еден заеднички правец, холистички, мултидимензионален, што после не знаеше или не можеше да го постави во практика. Исто така може да се објективира дека не е кажано дека еден заеднички правец е толку неопходен и дека едно менаџирање одвоено од различни аспекти е повеќе праведно и ефикасно. Може исто да се смета дека ништо не се забранува на водството на Унијата за Медитеранот да прифати една задача на генерална координација: после се Унијата за Медитеранот ја разбира Комисијата. Не е лесно да се даде одговор на едно прашање дека е добро поставено. Би било соодветно во Брисел и во Барселона, каде се присутни актерите на новите евро-медитерански политики, да се постави ова прашање и да се направи во еден дух на соработка и синергија.

Еден проблем на соработка и синергија се однесува пред се на Унијата за Медитеранот. Комисијата и ЕУ се оставени како несекундарни актери, но останува да се разбере како нивниот допринос ќе може да се хармонизира со она на Секретаријатот на Унијата за Медитеранот во Барселона. Декларациите од Париз и Марсељ го потврдија “aquis” на Евро-медитеранското партнерство. Во исто време, декларациите и “подготвителните работи” ја потврдија желбата да му дадат на Секретаријатот супериорна оперативност и политичка авторитетност на целиот процес. Ова одговара на политичкиот обид од проектот на Унијата за Медитеранот, намера што француската дипломатија постојано ја потврдуваше и беше со толку поголемо инсистирање колку што повеќе проектот постануваше помалку француски и повеќе “европски”: да се намали улогата на еден орган “неполитички” и само “европски” како на Комисијата и да се даде една централна улога на една одлучувачка структура “политички” мотивирана и со една мешана структура “ЕУ и не ЕУ”. Потребно е да се нагласи дека француската дипломатија не беше искажана во смисла на анти-заеднички или анти-комисиски, но имаше намера да ја подвлече потребата дека новата политика би имала една главна политика што не можеше да биде Комисијата. Визијата доминанта во Франција има намера да ги позиционира заедничките институции на еден понизок степен од меѓувладиниот контекст.

Од практична гледна точка, иницијативите превземени од Комисијата или повеќе генерално од ЕУ не постануваат автоматски дел од агендата на Унијата за Медитеранот, како што се случуваше во Евро-медитеранското партнерство. Тие треба да бидат филтрирани од органите на Унијата за Медитеранот. Нема сомнеж дека ко-претседателството ќе биде поставено во овие иницијативи и европскиот ко-претседател ќе треба да преговара со неговиот колега. Треба истите иницијативи да бидат филтрирани од Секретаријатот? На ова прашање сеуште нема прецизен одговор.

Од друга страна, улогата на Секретаријатот е објективно лимитирана од фактот дека меѓу своите финансиери фигурираат на начин несекундарен,

фондовите на Комисијата и Европската банка за инвестиции. Кога проектот беше лансиран се зборуваше за приватни фондови. Но, тогаш проектот беше француски и можеби се мислело во еден национален поглед на специфични проекти различни од оние одобрени на самитот во Париз и прецизирани од министрите во Марсељ, како на пример за развој на нуклеарна енергија за човечки потреби.

Се нагласува еден дуализам, кој би можел да води во корпоративни натпревари меѓу различните институции. Ова не би било корисно за никого, затоа на овој начин на кое е повикано евро-медитеранското водство да најде еден баланс меѓу соседската политика и Унијата за Медитеранот, таа е исто повикана да направи дуализмот да биде надминат во еден поглед на соработка и синергија.

3.2.1. Приспај за големи проекти

Првиот пила на Унијата за Медитеранот стои во една политичка насока поделена од земјите на ЕУ и оние кои не се. Вториот е во една програма од малку големи проекти, концепирани за да дадат брзи бенефиции и допирливи за евро-медитеранските граѓани, на место од целосна програма, сметана доста амбициозна и помешана од Комисијата и ЕУ (како на пр. врска од “длабока интеграција”). Целта е да се даде политичка јасност на Унијата за Медитеранот што недостигаше во Евро-медитеранското партнерство.¹⁹

Оваа програма е додадена на онаа на Комисијата. Тоа не го заменува ова последното ниту го укинува. Помината е релацијата на овие проекти, сметани повеќе директно во бенефит за евро-медитеранските граѓани, што Унијата за Медитеранот смета да даде една конкретна основа на евро-медитеранската солидарност и на своите перспективи за политичка соработка, верувајќи во комплексноста на Комисијата во основа на сцената.

¹⁹ Во оваа намера декларацијата од Марсељ кажува: “шефовите на држави и влади се сложија да ги изградат и зајакнат успешните елементи од Барселонскиот процес со надградување на нивните релации вклучувајќи поголемо ко-поседување во нивната мултилатерална рамка за соработка и носејќи конкретни бенефити за граѓаните во регионот”.

Нема сомнеж дека меѓу првите индикативни листи кои доаѓаат од француската влада и од финалната листа има многу разлики потребни за интервенција од Комисијата: некои од главните проекти (како оние за морските патишта и оние за прочистување на медитеранското море) изгледаат во линија на континуитет со насоките од времето презентирани во “програмите за работа” на Евро-медитеранското партнерство и постојано следени од Комисијата. Ако Унијата за Медитеранот ќе функционира, овие проекти, кои се останати на едно ниво на незадоволувачка имплементација, би требало да ја најдат силата што на нив досега им недостига. Другите проекти изгледаат дека доаѓаат од националните избори кои имаат најдено во Унијата за Медитеранот еден канал на афирмација. Ова е случај со проектот за соларна енергија кој рефлектира приоритет на инвестиција пред се во Германија и Шпанија. Во првите фази на проектот Унија за Медитеранот што значи кога проектот беше во основа француски-се зборуваше многу за проектите за развој на нуклерана енергија за човечки потреби во една перспектива многу кохерентна со интересите на Франција. Изборот за соларноста би требало да рефлектира еден политички компромис меѓу Париз, Берлин и Мадрид. Други проекти, како оној на евро-медитеранскиот универзитет во Словенија не сугерира една јасна акција во област од регионален развој. За да се има едно значајно влијание, програмите во секторот на образование и истражување би требало да бидат повеќе раширени и инфилтрирачки.

Генерално, големите проекти би требало да бидат врамени во една комплексна стратегија за развој. Позади проектите потврдени во Марсељ не се гледа една органска стратегија. Проектите што Унијата за Медитеранот е спремна да ги реализира би можело да немаат детални контраиндикации, но би било важно да се објаснат подобро бенефициите. Исто ова е една задача што водството на Унијата за Медитеранот, еднаш стабилизирано, би требало да ја почека.

Со институциите на Унијата за Медитеранот се добро естаблирани длабоки иновации во медитеранската политика на ЕУ.

Веќе со лансирањето на соседската политика, ЕУ ја имаше отфрлено амбицијата за водење на една интегрирана медитеранска политика. Комисијата делува во амбиент на соседската политика со своите компетенции, своите инструменти и својата филозофија на “граѓанска моќ”; владите делуваат во амбиент на Унијата за Медитеранот со традиционални дипломатски инструменти. Недостига во оваа структура една сеопфатна насока. Постои сериозен ризик на фрагментација.

Додека Унијата за Медитеранот е една политика кон медитеранската област, соседската политика има еден поширок амбиент. Од друга страна, смислата за Медитеранот прифатена од Унијата за Медитеранот го вклучува и Западен Балкан. Во оваа смисла, евро-медитеранската политика на ЕУ се откажа од фокусирање кон Северна Африка и Блиски исток. Додека Евро-медитеранското партнерство беше основна платформа за блиско-источните политики на ЕУ, денес, Северна Африка, Блиски исток се вклучени во пошироки и хетерогени области. Оваа слабост на европскиот извештај со регионот е одредена да ги акцентира разликите во извештаите на ЕУ со разни земји, слабеејќи ја улогата на ЕУ во регионот.

Овие тенденции би требало да бидат стопирани ако Унијата за Медитеранот успее да прифати една улога на политичка насока и на регионална влада. Ќе успее? Институциите како што се денеска, изгледаат слаби: еден исполнет самит и едно ко-претседателство организирано, барем засега, на начин небалансиран и нејасен. Еден претседател шестмесечен спарен со еден двогодишен не е сигурен факт за зајакнување на ко-претседателството. Од друга страна, ниту еден европски двогодишен ко-претседател слободен од ЕУ би изгледал корисно. Оваа точка е неопходна за зајакнување на институциите на Унијата за Медитеранот и да се даде една сериозна можност на оваа нова институција да ги дофати своите цели на солидарност и соработка во евро-медитеранската област.

Една неопходна точка се проектите кои се назначени да се реализираат во амбиентот на Унијата за Медитеранот. Секретаријатот со неколку десетици функционери (оригинерно 20, понови извори зборуваат за 70) раздвоени од нивните администрации, не изгледа доволно димензиониран на целите. Номинирањето на шест вицесекретари (кои доаѓаат од Израел, Палестина, Италија, Грција, Малта и Турција) сите од Медитеранот - ниеден од северна и источна Европа - не е лесно сфатливо. Влезот на еден израелски вицесекретар, во себе коректен, ризикува да го експонира Секретаријатот на сите реперкусии од конфликтните блиско источни и арапско-израелски динамики. На крај, влезот на Арапската лига во Унијата за Медитеранот, со статус на привилегиран набљудувач, би можело да ја комплицира понатаму акцијата што се очекува од Секретаријатот. Потребно е да се зајакне секретаријатот, но со една своја симплификација и со едно зајакнување на моќите на генералниот Секретаријат во однос на пристапот на вицесекретарите кои го опкружуваат.

3.2.2. Политичко-институционални аспекти на соработката

Регионалната соработка низ Медитеранското море е пред сè една иницијатива на ЕУ. Додека сите партнерски земји, на јужните и источни страни од базенот, се заинтересирани за развојот на економската соработка со ЕУ и за финансиската помош што доаѓа од неа, на политичко ниво ситуацијата е повеќе комплексна и мотивациите се различни. Арапските земји гледаат во евро-медитеранската политика еден обврзан канал за нивните релации со поединечни европски земји и во ЕУ еден актер од голема важност, иако неодлучувачки во амбиентот на блиско-источниот конфликт и погенерално во рамките на нивните односи со САД.

Турција ја гледа евро-медитеранската соработка како една димензија на својот процес за влез во ЕУ. Турската позиција е иста како онаа на Кипар и Малта пред да станат членки на ЕУ и денеска се рефлектира во онаа на земјите што гледаат на Јадранското море (Албанија, Босна, Хрватска и Црна

Гора) кои со лансирањето на Унијата за Медитеранот беа вклучени во евро-медитеранските односи.

Израел гледа на евро-медитеранската политика една позитивна можност за развој на своите важни економски врски со ЕУ, но ја одбива секоја врска меѓу оваа политика и арапско-палестинскиот конфликт.

Оваа различност на мотивации, заедно со слабоста на заедничката надворешна и безбедносна политика, што значи на ЕУ како актер на надворешната политика, имаа една тежина на превенирање на успехот што ЕУ го очекуваше и пред се еден развој на медитеранска политика на соработка заедно со економската соработка.

Во промовирање на регионалната соработка низ Медитеранот, ЕУ даде силен импулс на институционалната рамка. Во првиот период меѓу 1972 година - со инаугурацијата на глобалната медитеранска политика - и крајот на осумдесеттите години, ЕУ ги имаше развиено пред се билатералните односи, фаворизирајќи го создавањето на договори за соработка со поединечни земји од јужната и источна страна на Медитеранското море.

На крајот на осумдесеттите години, настаните од источна Европа, имаа продуцирано иницијална сцена на силни промени, кои беа вклучени во 1995 година во Барселонската декларација и комплексниот проект на евро-медитеранското партнерство. Меѓу 2000 и наваму, недостатоците манифестирани од Барселонскиот процес, заедно со другите надворешни фактори на процесот - првенствено со проширувањето на ЕУ со земјите од југо-источна Европа - ја имаат потурнато ЕУ од една страна на едно билатерално враќање низ соседската политика и од друга страна на лансирањето на Унијата за Медитеранот, што различно од соседската политика е една меѓувладина иницијатива.

Иако поради своите димензии и својата комплексност е повеќе важна, евро-медитеранската соработка не е единствена форма на регионална соработка што се однесува на Медитеранот. Неопходно е да се земе во обзир, првенствено, важната регионална соработка лансирана од НАТО со

медитеранскиот дијалог во полето на безбедноста. Безбедносната соработка, иако во право со односите на соработка со НАТО и политиката за безбедност и заедничка одбрана и од интересите пораснати од ЕУ за прашањата за безбедноста, намерава да постане една првенствена димензија во рамката на регионалната соработка. Повеќе е потребно да се земе во обзир соработката на суб-регионално ниво меѓу групите на партнерските земји - како договорот од Агадир - како и меѓу групите од земјите на ЕУ и партнерските земји - како групата 5+5 која делува во источен Медитеран. На крај, постојат важни аспекти на секторска соработка, што се рефлектираат како на ЕУ, Обединети нации и на други ентитети исто приватни.

Во пеесеттите години и во добар дел од шеесеттите регионот беше силно конфликтен како причина од Студената војна, арапско-израелскиот конфликт и последните насилства од деколонизацијата (суецката војна и онаа во Алжир). Во оваа рамка, една нова заедничка организација, што на Европа во меѓувреме и е дадена, се претстави една европска заедничка политика за соработка, што дозволуваше основање на нови односи не сметајќи ги минатите конфликти. Целите, начинот и содржините на оваа соработка го рефлектираа искуството на истата Европа и затоа присвоија институционални форми, имаа еден нормативен карактер и се поставија во еден регионален амбиент.

Во првите години медитеранската политика за соработка од тогаш Европска економска заедница се однесуваше на лимитиран број на земји и се реализираше без многу систематичност. Арапско-израелската војна од 1967 година ја турна европската економска заедница во една поширока намера. Така се роди во 1972 година “глобална медитеранска политика” што постави ист модел на договори за соработка на еден број пораснат од јужно-медитеранските партнери. Секој договор предвидуваше една комерцијална соработка, заеднички институции за едно менаџирање поделено со договорот и една финансиска и економска соработка. Се работеше за стриктно

билатерални договори, што ја поврзуваа одделно европската економска заедница на секој незаеднички партнер.

Овој проект беше инспириран од економски и политички цели. Економската цел беше да се осигура на партнерските земји еден поширок и поблизок пазар. Политичката се однесуваше на безбедноста: беше важно да се избегне арапските земји да бидат фатени во сферата на комунистичкиот блок и европските да останат фатени во поларизацијата меѓу арапскиот и израелскиот свет. За многу европејци беше исто важно Европа да задржи една преобладавајќа улога во областа отколку Америка.

На крајот на осумдесеттите години овој проект на соработка почна да претрпува промени. Пред се, заедничките земји на источна Европа во договор со оние од јужната медитеранска страна се согласија дека во Конференцијата за безбедност и соработка во Европа може да биде вклучена “медитеранска димензија”, што е признавање на органска врска меѓу безбедноста во Европа и онаа во Медитеранот. На второ место, почна да се зема во обзир дека валоризацијата на човечките права и мерките на доверба би можеле да допринесат за разрешување на медитеранските конфликти како што беше случено за оние меѓуевропски во амбиент на конференцијата за безбедност и соработка во Европа. Повеќе генерално, се веруваше дека е можно да се аплицира корисно исто и во Медитеранот модел на безбедност базиран на соработка врз оној на кој беше основана конференцијата за безбедност и соработка во Европа.

Меѓу иновациите беше од посебна важност децентрализираната соработка, односно соработката меѓу актерите на граѓанското општество (невладини организации, универзитети, културни асоцијации) што целеше на ниско ширење во медитеранските земји на модели на политичка демократија, слобода на изразување и почитување на човековите права.

Во оваа рамка, Шпанија и Италија предложија да одат преку опоравувањето на дел од ЕУ на моделите на конференцијата за безбедност и соработка во Европа и да создадат меѓу владите на ОБСЕ една конференција за безбедност

и соработка во Медитеранот. Од различни мотиви, овој предлог не беше прифатен. Од друга страна идеите и медитеранските програми од тие години беа поставени на страна од развојот што во меѓувреме го донесоа крајот на Советскиот сојуз и интернационалниот комунизам меѓу 1989 и 1990 година. Паѓањето на Советскиот сојуз ги остави Соединетите американски држави како единствена супер сила и арапските земји беа принудени да ја превземат акцијата. Тие се соединија така прво со коалицијата поставена од Вашингтон за да ја отфрлат окупацијата на Кувајт од страна на Ирак и после на меѓународната конференција во Мадрид за Блиски исток каде Соединетите држави успеаја да го постигнат почетокот на билатералните преговори меѓу ангажираните во воениот конфликт на Блиски исток и на регионалните мултилатерални преговори што се однесуваа на трансверсални теми - и меѓу сите земји на регионот - како за економската соработка и онаа за безбедноста.

Овие преговори, во основа оние регионалните, ја провоцираа во некои амбиенти на ЕУ грижата за распаѓањето на медитеранските односи изградени со европските. Тие не само што ги маргинализираа европските, но исто и медитеранскиот регион што ЕУ бараше да го изгради од нејзиното раѓање. За да ја земе во рака медитеранската иницијатива, ЕУ се инспирира од проектот што во меѓувреме таа го имаше основано кон земјите од централно-источна Европа. За да доминира на еден неред што ризикуваше да ги намали политичките и економските достигнувања на источна Европа, ЕУ предложи на земјите од регионот да се зближат во ситуација што тие би ја процесирале, со своја помош, за политички и економски реформи, потребни да осигурат демократија, правна држава, почитување на човековите права и на малцинствата и еден одржлив развој. Еден сличен предлог беше направен во регионите на Северна Африка и Блиски исток. Овој предлог - едно силно партнерство без зближување во Унијата - водеше во 1995 до декларацијата од Барселона и Евро-медитеранското партнерство. Предлогот се базираше на една партикуларна мешавина на елементи земени од претходните искуства:

- Евро-медитеранското партнерство беше една проекција на модел на нормативна интеграција во истата ЕУ, но беше многу појасен и поамбициозен од претходните иницијативи затоа што се збогатуваше со теми за демократија и реформи, теми што играа една детерминиращка улога во моделот;

- О друга страна, Евро-медитеранското партнерство го зема процесот од рацете на владите и го стави во оние на ЕУ, посебно во рацете на Комисијата, што е всушност онаа што го држи секретаријатот на Евро-медитеранското партнерство, тоа се претставува повеќе како еден проект на создавање на една медитеранска “заедница” под заштита и водство на ЕУ, што е едно формално искуство на меѓународна и меѓувладина соработка;

- На крај, резултираше зајакнето претставувањето на Медитеранот како дел од една поширока “евро-медитеранска” област: ова е евро-медитеранска област во рамките на која имаше место регионалната политика, држена заедно со врските од разновидна природа и со поделени цели и вредности.

3.3. Суб-регионална соработка во медитеранската област

Во медитеранската област исто постојат важни суб-регионални соработки. Конфликтите во медитеранската област остануваат, спрема различни нивоа, фактори на пречка на појавување на форми на суб-регионална соработка, пред се на политичко ниво. Израелско-палестинскиот конфликт затвора секаква можност за основање на форми на суб-регионална соработка во Блиски исток, додека конфликтот во западна Сахара, што ги раздвојува Алжир и Мароко, го стоира раѓањето на формите за суб-регионална соработка во Магреб.

Успешниот пример за суб-регионална соработка во Медитеранот е основан од Групата 5+5, од која прават дел само земјите од Западен медитеран, како од северниот брег (Франција, Италија, Малта, Португалија, Шпанија) така и од јужниот брег (Алжир, Либија, Мароко, Мауританија, Тунис). Организацијата основана во 1991 година по предлог на Франција и Италија,

успеа низ критични фази да даде живот на еден важен дијалог меѓу земјите членки за политички прашања, воени и безбедносни.

Уште еден случај на успешна соработка иако е лимитирана на еден вид на политичка консултација во маргините на повеќе генералниот евро-медитерански процес, е Медитеранскиот Форум за мир и развој, стабилизирани во 1994 година од земјите од Северна Африка и оние од јужна Европа. Форумот се состанува редовно и функционира како едно информално “медитеранско” групирање во евро-медитеранска рамка.

Друг случај на суб-регионална соработка е регистрирана во Магреб, каде делува од 1989 година Арапска унија на Магреб која ги има како членки Алжир, Либија, Мароко, Мауританија и Тунис. Како и да е, успешната соработка на Арапската унија на Магреб е останата многу слаба, од причина на конфликтот во западна Сахара. Таа не доведе до ценето растење на економските размени меѓу своите членки, потврдувајќи ја тенденцијата на земјите од јужниот брег на Медитеранот да има мали економско-комерцијални односи меѓу нив и малку интегрирачки економии, ниту ценети резултати во термин на политичка соработка.

Во контекст на Евро-медитеранското партнерство, ЕУ бараше да го охрабри развојот на формите на суб-регионална соработка меѓу земјите од јужниот брег, пред сè на економско ниво. Евро-медитеранската област на слободна размена, една од целите клучна за Евро-медитеранското партнерство, предвидуваше паралелно со основањето на зони на слободна размена меѓу ЕУ и одредени медитерански земји, основање на зони на слободна размена меѓу овие последните. Резултатот беше договорот од Агадир за основање на една област на слободна размена меѓу Египет, Јордан, Мароко и Тунис, влезен во сила во 2006 година, чиешто резултати се ценети.

Друг развој е оној во кој би можело да се асистира внатре во Унијата за Медитеранот, имајќи го ова вклучување во евро-медитеранската соработка на балканските земји кои гледаат на Јадранското море, всушност овие земји даваат живот на формите на суб-регионална интеграција во рамките на

процесот на соработка на југо-источна Европа и на процесите на пристапување/предпристапување на одредени земји во ЕУ.

Многумина подржуваат дека соработката низ Медитеранот и во Медитеранот би можела да биде следена поефикасно од една мултиплицираност на суб-регионални иницијативи, а не на оние севклучувачки форми. Додека јакнењето на овие суб-регионали соработки би се враќало на голема корисност на евро-медитеранската соработка, тие тешко би можеле да ја додадат критичната маса потребна како за една ефикасна економска соработка така и за една политичка соработка.

3.3.1. Економско-финансиски аспекти на соработката

Од деколонизацијата до денеска економската соработка во медитеранскиот базен ја има променето повеќе пати формата, паралелно со развојот на економите на двата брега и промени во теориите за економскиот развој.

Главната точка на релациите беше во една прва фаза техничка и финансиска соработка на развојот; успешно важноста е поставена на промоција на комерцијални токови низ асиметрични концесии и после на слободна размена; денеска се споменува на една страна на една поголема комерцијална интеграција, а од друга страна на големи “структурни” проекти кои го вклучуваат како јавниот сектор така и приватниот.

Во овој контекст е соодветно да се повика внимание на фактот што главниот фактор на меѓузависност меѓу ЕУ и медитеранските земји, енергетски меѓуконекции, има пронајдено еден дефиниран простор на соработка институционализирана меѓу земјите на север и југ на Медитеранот, блиску до владина билатерална соработка и на договорите меѓу националните нафтени компании. Ништо не ја илустрира подобро економската меѓузависност меѓу Европа и Северна Африка од мрежите на гасопроводи што поминуваат низ Медитеранот, меѓу кои првиот беше конструиран пред 30 години. Оваа меѓузависност има дадено исклучителни резултати, гарантирајќи ја толку

безбедноста за прашањата на медитеранските производители колку и безбедноста за одржувањето на европските потрошувачи. Ниту големата политичка алжирска криза од првите години од девесетите има произведено трауматични пречки во обезбедувањето слични на оние што Европа ги имаше во јануари 2009 година веднаш после кризата во Русија и Украина.

Проширените резултати за економската соработка институционализирана меѓу земјите од двата брега се многу скромни. Во термин на приход, раздвоеноста меѓу двата брега на медитеранскиот базен е сеуште и денеска многу подигната: БДП на јужните медитерански земји калкулирано со еднаквоста во потрошувачката е еднакво на една третина од она на 27 земји членки на ЕУ. Понатаму, оваа раздвоеност е проширена од 1995 година (кога е лансирано Евро-медитеранското партнерство) до 2002 година со мали намалувања. Во 2009 година, раздвоеноста беше повеќе проширена од она што постоеше во 2005 година.

Ова не значи дека нискиот приход на медитеранските земји и нивниот бавен економски развој се примарно врзани со релациите со Европа. Во корените на овој економски процес стои посвојување, после деколонизацијата, на политики економски несоодветни основани на јавни инвестиции и замена на увозот. Тие го имаа вратено потребниот развој со помош на странски кредити ставајќи ја основата на следната должничка криза што удирајќи ги скоро сите земји од регионот, ја имаше однесено во една долга фаза на стагнација. Осумдесеттите години и пред се девесеттите беа карактеризирани во скоро сите медитерански земји од тешки процеси на макроекономско ребалансирање од причина на силни надворешни врски: Турција требаше да направи мултилатерална реорганизација на странскиот долг во 1978 година, Мароко во 1983 година, Египет во 1987 година, Јордан во 1989 година, Алжир во 1994 година. Резултатот на овој процес беше едно неочекувано задоцнување на порастот на приходот кој што имаше причинето стагнација дури опаѓање на приходот пер capita. Во минатата декада е започнато едно консистентно економско опоравување што - во различни ритми од земја до

земја - го вклучува целиот медитерански регион, започнувајќи конечно да ја редуцира раздвоеноста во приходите на запад и југ од базенот.

Основните трговски и финансиски релации околу медитеранскиот базен остануваат оние меѓу земјите членки на ЕУ и јужно-медитеранските земји.

3.3.2. Односите со ЕУ и евро-медитеранската област на слободна размена

Договорите за соработка кои тогаш Европската Заедница ги имаше склучено во седумдесеттите години со голем дел од медитеранските земји²⁰ овозможуваа важни бенефиции во однос на пристапот до европскиот пазар за индустриските производи потекнати од овие земји. Но, во првите години од девесеттите една серија на настани - затворањето во 1994 година на мултилатерални трговски преговори со Светската трговска организација, “европски” договори склучени во првата половина на девесеттите години меѓу ЕУ и земјите блиски до централно-источна Европа - доведоа до ерозија на трговските бенефиции што договорите за соработка ги имаа понудено на медитеранските земји и до девијација на европската помош и инвестиции кон земјите од централно-источна Европа.

Така е поставена потребата од прилагодување на договорите поради олеснување на интеграцијата на медитеранските земји во меѓународната економија. Така дојдоа разговорите за договорите за асоцијација кои денес се во сила, кои предвидуваат прогресивна имплементација на слободната размена за индустриските производи, придружени со зголемените европски финансии за да ја остават социјално помалку болна продуктивната реорганизација потребна за соочување со зголемената меѓународна конкуренција.

²⁰ Турција не е земена како дел од медитеранските земји бидејќи нејзините трговски релации со ЕУ се од времето многу повеќе продлабочени од оние на остатокот од регионот: од 1996 година е во сила една царинска унија меѓу Турција и ЕУ.

Конференцијата од Барселона од 1995 година ја назначи 2010 година како термин за комплетирање на слободна размена на евро-медитеранската област. Во интервенирачките 15 години се акумулирани силни назадувања и досега слободната размена е целосно во сила само со Тунис; во еден напреден равој на имплементација се наоѓаат Јордан, Израел и Мароко, додека тарифната поделеност на Алжир, Египет и Либан е сеуште во иницијална фаза. Сирија ниту го има започнато зашто договорот за асоцијација потпишан прв пат во 2004 година, и од ново - во ревидирана форма - во 2008 година, не е сеуште во сила. После “рехабилитацијата” на Либија во 2003 година можеше да се претпостави една институционализација на односите со ЕУ. Бидејќи Либија не намерава да биде дел ниту од Унијата за Медитеранот ниту од соседската политика, ја избра формулата на рамковен договор, што на економско ниво предвидува прогресивна реализација на слободната размена. Во 2008 година се започнати разговори кои се сеуште во тек.

Прогресите во реализацијата на слободната размена во евро-медитеранската област се многу повеќе спори од она што се предвидувше во 1995 година. На задоцнувањето се додаваат скромните импакти на трговските токови. Според една студија за економската интеграција во Медитеранот направена во 2009 година за Европската комисија, позитивни резултати се презентирани само во случајот на Тунис и Египет, додека во остатокот од регионот не се регистрирани промени во важноста или дури тежината на ЕУ во меѓуразмената е одбиена. Во случајот на Алжир и Либан каде сеуште изгледа рано да се направи еден баланс на договорите за асоцијација се гледа дека нивната имплементација е започната од пред некое време.

Во секој случај, резултатите од договорите за асоцијација не се мерени само на трговско ниво но исто така и можеби над се на она од економската еволуција на јужните медитерански земји. Големата европска финансиска поддршка ги има поддржано медитеранските економии во нивниот напор за реформа: либеларизација, продуктивни реорганизации, отвореност за надворешни инвестиции. Од овој поглед договорите за асоцијација имаа еден

позитивен ефект, што би можел да се засили во следните години со прогресивно продлабочување на договорите кои полека поминуваат од само слободна индустриска размена во т.н. “длабока интеграција” што значи до доближување на нормативите и до регулирање во приоритетните области (конкуренција, инвестиции, стандард, јавни договори, интелектуална сопственост, итн.). Во овој случај, исто и трговскиот потенцијал би бил многу подигнат. Според студијата погоре спомената, хипотетички интеграцијата меѓу ЕУ и медитеранските земји е слична на онаа што постои денес меѓу земјите на ЕУ, меѓуразмената би можела да се зголеми за 3 до 4 пати.

Еден важен европски допринос се состои токму во финансиската поддршка: од 1995-2006 година помошта европските кредити беа еднакви на околу 8 евра пер capita годишно; со почетокот на соседската политика токовите беа зголемени на околу 12 евра пер capita годишно за 2007-2013 година. Претставуваат консистентни фондови, но во последно време нивната важност е редимензионирана од брзото зголемување на надворешните инвестиции што во 2003-2009 година имаа надминато 100 евра пер capita годишно.

3.3.3. Други трговски договори во медитеранската област

Како и во другите региони во светот, исто и во Медитеранот се мултиплицирани во последните дваесет години парцијални трговски договори на ниво колку билатерално толку суб-регионално.

Меѓу бројните договори е потпишан и договорот од Агадир за основање на една зона за слободна размена меѓу арапските земји од Медитеранот, кој е склучен во 2004 година од Египет, Јордан, Мароко и Тунис и е стапен на сила во 2006 година. Овој договор има вредност да биде подвлечен со една јасна цел да се заврши евро-медитеранската зона на слободна размена координирајќи се со серија на билатерални договори за слободна размена меѓу ЕУ и поединечни медитерански земји. На трговско ниво, директните бенефиции од договорот од Агадир се лимитирани, како и да е договорот има значајни индиректни бенефиции: тоа дозволува акумулација на потеклото за

производите наменети за европскиот пазар што користат инпут дојдени од медитеранските земји.

Другите договори како оние што во 1989 година дадоа живот на Арапската унија на Магреб, немаа успех и се останати само на хартија, заедничка судбина исто и на другите суб-регионални иницијативи меѓу арапските земји. Големата арапска слободна трговска зона има регистрирано еден добар успех на ниво на тарифна либерализација меѓу соседските земји (Алжир, Саудиска Арабија, Автономна Палестинска територија, Бахраин, Египет, Обединети арапски емирати, Јордан, Ирак, Кувајт, Либан, Либија, Мароко, Оман, Катар, Сирија, Судан, Тунис и Јемен) земена во 2005 година. Како и да е, трговската меѓуразмена меѓу арапските земји останува попречена од силни нетарифни бариери, од недостаток на еден механизам за резолуција на дебати и неефикасни правила предвидени од ГАФТА. Дадени овие лимити, влезена во сила ГАФТА не го остава поминат договорот од Агадир и ја потенцира важноста на темата на правилата и потенцијалната економска интеграција.

Исто се потпишани бројни договори за слободна размена потпишани од две неарапски земји од регионот: Израел и Турција. Израел има договори за слободна размена со Канада, (ЕФТА: Исланд, Лихтенштајн, Норвешка и Швајцарија), (МЕРКОСУР: Аргентина, Бразил, Парагвај и Уругвај), Мексико, САД, Турција и ЕУ. Турција има договори за слободна размена со Албанија, Автономна Палестинска територија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, ЕФТА, Египет, Грузија, Јордан, Израел, Мароко, Црна Гора, Сирија и Тунис, покрај царинската унија со ЕУ.

На крај, се започнуваат првите обиди за поминување во една повеќе напредна фаза на трговска интеграција: во декември 2009 година Египет и Јордан се обврзаа на преговори за една царинска унија, развивајќи слободна размена предвидена со договорот од Агадир и од ГАФТА.

3.3.4. Евро-медитерански релации: покрај слободната размена

Економските истражувања потврдуваат дека бенефициите на евро-медитеранската слободна размена се доволно лимитирани и за да се одржуваат повеќе релевантни во термин на економски раст треба да се продолжи со една потесна интеграција. ЕУ се поместува во оваа насока со предлог за еволвирање на договорите кон една “длабока и целосна слободна трговска зона” што би ги покривала и услугите, инвестициите, јавните договори и другите сектори, имплицирајќи едно нормативно доближување и една парцијална интеграција во единствениот европски пазар.

Продолжувањето во оваа насока зависи од волјата на поединечни медитерански земји. Проектите за една поголема интеграција се договорени на билатерално ниво во нивоа на акција (со траење од три до пет години) преговарани скоро со сите земји од Медитеранот (прават исклучок Алжир, Либија и Сирија). Закаснувањата со влегување во сила на евро-медитеранската област на слободна размена ги имаат намалено надежите дека трговската либеларизација би можела да го одржи основањето на една вистинска економска евро-медитеранска област, опколена интегративно со економски политики и поделени стратегии за развој. Во ЕУ не е останато препознавањето на силни различности меѓу јужно-медитеранските економии и во основа на ова модифицирање на економските релации со овие земји. Само со овие чија што економска структура е повеќе соодветна на успешните европски политики, и чии што политички водења се повеќе ориентирани да ги следат упатите, е можно да се оди покрај слободна размена кон една потесна интеграција.

Постигнати се неколку првични резултати. Со Египет, Израел и Мароко се склучени преговори за една поголема либеларизација на размена на земјоделски производи, прехранбени и риболовни. Во 2009 е потпишан еден договор со Израел за индустриски производи, и се подготвува почеток на преговори слични со Египет и Тунис. Еден протокол за решавање на трговските контроверзии е потпишан со Тунис и инициран со Јордан, Либан и

Мароко, додека преговорите се во тек со Автономната Палестинска територија, Египет и Израел. На крај, министрите за трговија на земјите од Унијата за Медитеранот се обврзаа да започнат компатабилно со различните ситуации во медитеранските земји, билатерални преговори што се однесуваат на нетарифни и регулирачки прашања.

Исто е прифатена една единствена регионална конвенција за правилата на потекло која ќе ги замени протоколите анексирани во различни договори за слободна размена во актуелната пан европска медитеранска зона (што ги покрива ЕУ, ЕФТА, Турција и другите медитерански земји) и ќе дозволува ширење на кумулација на потеклото од балканските земји. Една клучна улога во продуктивната интергација на регионот би можело да биде развојот на Турција дека - благодареејќи на намалените трошоци и на добриот квалитет на нејзините производи - би можела да постане еден важен обезбедувач на инпут и средни добра за производство во другите медитерански земји на добра одредени да влезат во слободна зона на европскиот пазар.

Започнати се и преговори за либеларизација на услугите и правото на стабилност со Египет, Израел, Мароко и Тунис, додека со Јордан ќе треба да се започнат. Како и да е, преговорите се одвиваат со голема бавност не многу различно од оние за индустриските производи. Прогресите се регистрирани на секторско ниво: на пример, во 2006 година е склучен еден евро-медитерански договор за авијација со Мароко; слични договори се потпишани со Јордан, и се во тек на преговори со Израел, Либан и Тунис, и следниот почеток на преговори ќе биде со Алжир.

Во 2008 година, Мароко беше првата медитеранска земја за која што ЕУ ја имаше прифатено напредната статус патна карта што цели на едно специјално продлабочување на врските. На економско ниво, “напредниот статут” предвидува едно поголемо нормативно зближување. После Мароко, треба да се започнат преговори со Тунис и други медитерански земји како Автономна Палестинска територија, Египет, Јордан и Израел.

3.4.Програми за финансирање на евро-медитеранската соработка

3.4.1.МЕДА Програма

Лансирана во 1995 година, оваа програма беше главниот финансиски инструмент на ЕУ за имплементација на евро-медитеранското партнерство и неговите активности.Поддршката што ја даваше на овие земји правеше возможно да се постигнат три цели: зајакнување на политичката стабилност и демократија во заедничка област на мир и безбедност, креирање на област на поделена економска просперитетност и поддршка за формирање на слободна трговска зона меѓу ЕУ и нејзините медитерански партнери до 2010 и основање на поблиски врски меѓу луѓето од овие земји низ социјално, културно и хумано партнерство.

Средствата за МЕДА издвоени од буџетот на Унијата се дополнети со заемите од Европската инвестициска банка. Имплементирање на активностите преку регионална МЕДА програма беа повеќе ефикасни и имаа поголемо влијание отколку серија на национални програми. Некои од истакнатите проблеми имаат транснационална димензија и може соодветно да се решат низ регионална (суб-регионална) соработка. Од 2002, соработката со Турција е финансирана преку посебна програма, а не преку МЕДА, активностите се планирани и имплементирани преку дирекцијата за проширување. Преку МЕДА I (1995-1999) и МЕДА II (2000-2006) ЕУ го поддржуваше Барселонскиот процес со 16 билиони од буџетот на заедницата. Заемите од Европската инвестициска банка изнесуваат околу 2 билиони годишно.

Од јануари 2007, МЕДА програмата е заменета со Европскиот соседски и партнерски инструмент (ENPI), што е повеќе флексибилен, политички инструмент. Фондовите дистрибуирани до програмите на индивидуалната земја, зависат од нивните потреби и апсорпциски капацитети како и од нивната имплементација на договорените реформи. За буџетскиот период од 2007-2013 околу 12 билиони во финансирање се расположливи за да ги

подржат овие партнерски реформи. Уште неколку од другите тематски буџети на Европската комисија го покриваат Медитеранот како Европската иницијатива за демократија и човекови права (EIDHR) хуманитарна помош (ЕСНО), образовните програми Темпус и Еразмус, трети земји за животна средина и ЕУ истражувачка програма ФП7.

3.4.2. ЕУРОМЕД

Главната цел на трговското партнерство е креирање на подлабока евро-медитеранска слободна трговска област која цели на либерализирање на трговијата меѓу ЕУ и јужно-медитеранските држави(север-југ) и самите јужно-медитерански држави(југ-југ).

ЕУ е главниот трговски партнер на медитеранските земји во добра и услуги. Повеќе од 50% од трговијата во регионот се одвива со ЕУ и за некои земји ЕУ е дестинација за 70% од извозот. ЕУ е најголемиот директен странски инвеститор, првиот извор на туристи и најголемиот донатор за помош. ЕУ дава слободен пристап до сите индустриски добра кои потекнуваат од медитеранските земји, додека овие земји прогресивно ги земаат во делови нивните тарифи на увоз од ЕУ индустриските производи.

ЕУ извоз во јужно-медитеранскиот регион во 2009: 119 билиони евра, ЕУ увоз од јужно-медитеранскиот регион: 105 билиони евра, значи вкупна трговија со јужно-медитеранските држави беше 224 билиони во 2009 што е 10% од вкупната ЕУ надворешна трговија.

Додека Унијата за Медитеранот е главниот регионален форум, ЕУ-јужно медитеранските релации на билатерално ниво се менаџирани главно преку евро-медитерански асоцијативни договори. Освен Сирија, секоја медитеранска држава што припаѓа на евро-медитеранското партнерство (сега интегрирани во Унијата за Медитеранот), има склучено асоцијативни договори со ЕУ. Либија припаѓа на Унијата за Медитеранот, но не беше член

на евро-медитеранското партнерство: преговорите моментално се водат со рамковен договор меѓу ЕУ и Либија кои започнаа во ноември 2008.

ЕУРОМЕД асоцијативни договори ситуација август 2011

Земја	Статус	Дата на потпис	Стапен на сила	референца
Алжир	Потпишан	Април 2002	Септември 2005	ОЈ Л 265
Египет	Потпишан	Јуни 2001	Јуни 2004	ОЈ Л 304
Израел	Потпишан	Ноември 1995	Јуни 2000	ОЈ Л 147
Јордан	Потпишан	Ноември 1997	Мај 2002	ОЈ Л 129/02
Либан	Потпишан	Јуни 2002	Април 2006	ОЈ Л 143/06
Мароко	Потпишан	Февруари 1996	Март 2000	ОЈ Л 70/00
Палестинска територија	Потпишан	Февруари 1997	Внатр. договор јули 1997	ОЈ Л 187/97
Сирија	инициран(декември 2008)			
Тунис	Потпишан	Јули 1995	Март 1998	ОЈ Л 97/98
Турција	Царинска унија јануари 1996	Ц.У.	Декември 1995	ОЈ Л 35/96

Овие договори што ја покриваат есенцијално трговијата со добра, се надополнети со дополнителни договори за да отворат дополнителна трговија во земјоделството, да ја либеларизираат трговијата со услуги и инвестиции, како и да воспостават билатерални трговски механизми. Патот напред е поставен со евро-медитеранската трговска патна карта по 2010, која беше

декларирна на осмата трговско министерска конференција на Унијата за Медитеранот во Брисел, декември 2009. Главните цели се да:

- се комплетира и зајакне мрежата на слободно трговски договори во евро-медитеранскиот регион (север-југ и југ-југ);

- се имплементираат конкретни иницијативи за да се доближи евро-медитеранското трговско партнерство поблиску до бизнисот;

- да се поместат асоцијативните договори и договорите за југ-југ во подлабока и посеопфатна евро-медитеранска слободна трговска област.

Продлабочувањето на југ-југ економската интеграција е главната цел на евро-медитеранското трговско партнерство. Како и да е, регионалната економска интеграција меѓу јужно-медитеранските држави е сеуште ограничена: вкупната интра-регионална трговија изнесува 15 билиони во 2009, едно од најниските нивоа на регионална економска интеграција во светот. ЕУ го поддржува јакнењето на трговските релации меѓу јужните медитерански држави:

- договорот од Агадир меѓу Тунис, Мароко, Јордан и Египет, во сила од 2007, останува отворен за другите арапски медитерански држави;

- Израел и Јордан потпишаа договор за слободна трговија;

- Египет, Израел, Мароко, Палестинската територија, Сирија и Тунис имаат потпишано билатерални договори со Турција;

- преговори продолжуваат меѓу другите медитерански земји за воспоставување на слични договори.

На 14 декември 2011, ЕУ ги започна трговските преговори со Египет, Јордан, Мароко и Тунис. Овие земји се членки на Светската трговска организација и во последните години ги имплементираат слободните трговски зони со ЕУ преку евро-медитеранските асоцијативни договори. Со идните преговори ќе се овозможи воспоставување на продлабочени и поцелосни слободни трговски зони чија главна цел е прогресивна интеграција на економиите на

овие партнери во единствениот пазар на ЕУ, како и да се подобрат можностите за пристап на пазарот и подобрување на инвестициската клима во овие земји.

ЕУ работи блиску со секој од нејзините јужно медитерански партнери за да ја поддржи економската и социјална транзиција и реформа, земајќи ги во обзир специфичните потреби и карактеристики на секоја земја. Овие програми се финансирани од европските соседски и партнерски инструменти (ENPI) според приоритетните цели дефинирани во регионалните и национални стратешки документи со цел да се поддржи достигнувањето на главните цели поцртани во акционите планови што секоја земја ги има прифатено со ЕУ. Европската инвестициска банка исто така обезбедува поддршка за економскиот развој и интеграција на јужно-медитеранските партнерски држави. Создавањето во 2002 на дополнителни сервиси за евро-медитеранска инвестиција и партнерство (ФЕМИП) ги зголеми активностите на европската инвестициска банка во Медитеранот. ФЕМИП е сега главен играч во финансиското партнерство меѓу Европа и јужно медитеранскиот регион и има инвестирано 10 билиони меѓу октомври 2002 и декември 2009.

Договорите за соработка повторно се започнати во 2008 со создавањето на Унијата за Медитеранот како продолжение на започнатиот Барселонски процес што ја формираше основата на евро-медитеранското партнерство кое се прошири и еволуира со Унијата за Медитеранот. Унијата за Медитеранот е формирана на Парискиот самит на 13 јули 2008. Таа е дел од рамката за политички, економски и социјални релации меѓу ЕУ и јужните и источни медитерански држави и е инспирирана од целите поставени во Барселонската декларација. Тоа беше можност да се обезбедат повеќе конкретни и видни релации со почеток за нови регионални и суб-регионални проекти со реална релевантност на оние што живеат во регионот. Проектите ги опфаќаат областите како економија, природна средина, енергетика, здравје, миграција и култура. Заедно со 27 земји членки на ЕУ, 16 јужномедитерански, афрички и блиско-источни земји се членки на Унијата за Медитеранот: Албанија,

Алжир, Босна и Херцеговина, Египет, Израел, Јордан, Либан, Мауританија, Монако, Мароко, Палестинска територија, Сирија, Тунис, Турција, Хрватска и Црна Гора. Министрите за надворешни работи во Марсељ се договорија дека Лигата на арапски држави ќе учествува на сите состаноци на сите нивоа на Унијата за Медитеранот, а Либија има статус на набљудувач од 1999 година.

Моментално состаноците се ко-претседавани од една медитеранска и една ЕУ земја. Се подготвуваат од Евро-медитеранскиот Комитет, а од септември 2010, Унијата за Медитеранот исто така има и Секретаријат со седиште во Барселона, генерален секретар и шест заменици генерални секретари за секоја од идентификуваните шест приоритетни области (бизнис развој, социјални и граѓански работи, транспорт и урбан развој, високо образование и истражување, природна средина и вода и енергетика). Секретаријатот на Унијата за Медитеранот е воспоставен со одлука од шефовите на држави и влади на Унијата за Медитеранот и неговиот Статут беше прифатен на 3 март 2010. На истата дата беше официјално презентираан првиот генерален секретар на церемонија со учество на министрите за надворешни работи на ко-председавачите (Франција и Египет), со учество на министерот за надворешни работи на Јордан, од Комисијата одговорна за соседската политика и генералниот секретар на Лигата на арапски држави. Партнерите на Унијата за Медитеранот се состануваат на редовна основа на ниво на официјални сениори од одделите за надворешни работи на 43 партнерски држави, ЕУ институциите и Лигата на арапски држави. Состаноците на официјалните сениори ја координираат работата на Унијата за Медитеранот. Тие го одобруваат буџетот и работната програма на Секретаријатот и ги подготвуваат состаноците на министрите за надворешни работи. Исто така ги дискутираат предлог-проектите кои се поднесени од Секретаријатот за одобрување и одлуките ги носат со консензус.

Секретаријатот работи во блиско партнерство со други јавни институции, приватен сектор и институции за граѓанско општество за да ја подобри

соработката и разбирањето меѓу двата брега на Медитеранот, преку имплементација на конкретни проекти. Како институционални партнери се: Европската комисија, Европската инвестициска банка, Арапската лига и Парламентарниот Совет на Унијата за Медитеранот и други партнери како: Евро-медитерански информативен систем за секторот за вода (EMWIS), Евро-медитерански универзитет (EMUNI), Асоцијација на организации на медитерански бизнис жени (AFAEMME) и Ана Линд фондација.

Главните иницијативи на агендата на Унијата за Медитеранот се:

- загадување на медитеранското море вклучувајќи ги крајбрежните и заштитени морски области;
- воспоставување на морски и земјени патишта што ги поврзуваат пристаништата и ги подобруваат железничките поврзувања така што се олеснува движењето на луѓе и добра;
- заедничка граѓанско заштитна програма за превенција, подготовка и одговор на природни и човечки катастрофи;
- медитерански план за соларна енергија што ги истражува можностите за развој на алтернативни извори на енергија во регионот;
- повисоко образование и истражување со евро-медитерански универзитет, инаугуриран во Словенија во јуни 2008;
- медитеранска иницијатива за развој на бизнисот, која ги поддржува малите бизниси во регионот прво преку еваулирање на нивните потреби а потоа обезбедување на техничка поддршка и пристап до финансиите.

Во ноември 2005, евро-медитеранските партнери ја прославија 10 годишнината од соработката на самитот симболично одржан во Барселона. Таму тие ја поддржаа новата пет годишна работна програма, која е фокусирана на четири критични приоритети:

- да се унапредат демократијата и човековите права во регионот преку послиен политички дијалог и соработка, вклучувајќи го поставувањето на “олеснително владеење”.

- Да се отворат и прошират економските можности и да се асистира во креирањето на работни места, особено преку комплетирањето на слободна трговска зона до 2010, и да се прошири трговската област со вклучување на земјоделството и услугите.

- Да се реши имиграцијата преку поголем стратемски пристап што ги признава бенефитите на миграцијата за сите партнери и да ги превенира човечките трагедии произлезени од обидите да се влезе во ЕУ илегално.

- Да се олесни пристапот до основно образование за сите и да се соработува со партнерските држави да се подобри квалитетот на образованието.

3.5. Парламентарна димензија на соработката во Медитеранот

Покрај формирањето на Евро-медитерански институти во областа на надворешната политика, економијата, културата и програмите за обука на дипломати, формирано е и Евро-медитеранско Парламентарно Собрание, кое што е формирано на министерската конференција на Евро-медитеранското партнерство, што е одржана на 3 декември 2003 година во Неапол и тоа е мошне значајна институција за развој на парламентарниот дијалог и соработка, што произлегува од усвоените одредби и насоки на Барселонскиот процес. По неколку месеци од своето создавање, ја отпочнува својата интензивна работа потенцирана со заложбите изнесени во официјалните завршни документи од состанокот одржан во Атина во март 2004 година. Првиот Секретаријат на евро-медитеранското Парламентарно Собрание го сочинуваат претседателите на Народното Собрание на Египет, на Претставничкиот дом на Тунис, на Парламентот на Грција и претседателот на Европскиот парламент.

Евро-медитеранското Парламентарно Собрание има вкупно 240 членови и е составено од 75 пратеници на националните парламенти на земјите членки на ЕУ, 120 пратеници од националните парламенти на неевропските и европските медитерански земји, како и 45 претставници од Европскиот парламент. Членки се и парламентите на Република Македонија, Јордан и Португалија, држави кои не излегуваат на Медитеранот, но кои политички, стратегиски и економски директно се поврзани со него. Основните функции на Евро-медитеранското Парламентарно Собрание, според одредбите од Барселона, се да даде цврста поддршка на консолидирањето и развојот на Евро-медитеранското партнерство, да ги разгледува прашањата поврзани со него и да дава свои сугестии за партнерството и за имплементацијата на асоцијативните договори, како и да усвојува резолуции или препораки што ги доставува до Евро-медитеранската конференција, а кои правно не се обврзувачки.

Евро-медитеранското Парламентарно Собрание е релативно нова меѓународна мултилатерална организација, што практично претставува продолжение на парламентарната димензија на повеќегодишната Конференција за соработка во Медитеранот, процес кој што функционираше во рамките на Интерпарламентарната Унија. Како самостојна меѓународна мултилатерална организација, Евро-медитеранското Парламентарно Собрание започна да функционира од септември 2006 година, кога се одржа и неговата инаугуративна сесија, во главниот град на Јордан, Аман. Земјите членки на Евро-медитеранското Парламентарно Собрание: Албанија, Алжир, БиХ, Грција, Египет, Израел, Италија, Јордан, Кипар, Либан, Либија, Македонија, Малта, Монако, Мароко, Португалија, Сирија, Србија, Црна Гора, Словенија, Тунис, Турција, Франција, Хрватска, Шпанија и палестинските власти, на собирот во Аман, со консензус го усвоија Статутот на организацијата, во кој, меѓу другото, се нагласува дека Евро-медитеранското Парламентарно Собрание заседава еднаш годишно на

пленарни седници, а неколку месеци пред нивното одржување, се предвидени состаноци на трите постојани комитети²¹ на овој парламентарен форум.

Целокупниот процес на создавањето и функционирањето на Евро-медитеранското Парламентарно Собрание е поттикнат од страна на Интерпарламентарната Унија, со намера мирот и просперитетот во медитеранскиот регион да се постигнат со промовирање на соработка од заеднички интерес преку парламентарна димензија на политичкиот дијалог. За реализирање на оваа цел во Интерпарламентарната унија уште во 1990 година се воспоставуваат посебни механизми за промовирање на безбедноста и соработката во медитеранскиот регион преку постојано организирање средби и состаноци на овие теми. Во рамките на Интерпарламентарната Унија, овој процес е познат како Процес на Конференција за безбедност и соработка во Медитеранот. На четвртата по ред конференција, одржана во февруари 2005 година во Нафлион, Грција, ваквиот процес практично се трансформира во единствено Парламентарно Собрание на Медитеранот. Ова Парламентарно собрание е создадено за да и се даде поголемо значење на парламентарната дипломатија во регионот на Средоземјето, како и овој регион да се здобие со свој сопствен парламентарен форум, со што би се интензивирал и би се унапредил дијалогот меѓу културите на земјите што се опфатени во него.

Според Статутот на Парламентарното Собрание на Медитеранот, неговата структура се состои од Собрание, Биро и три постојани комитети (ад-хоц комитети), специјализирани работни групи и Извршен секретаријат. Собранието е составено од делегации на националните Парламенти на земјите-членки на Парламентарното Собрание на Медитеранот, кои што може да номинираат делегации од најмалку три до пет члена.²² Бирото е

²¹ Постојан комитет за политичка и безбедносна соработка (прв комитет), Постојан комитет за економска, социјална и еколошка соработка (втор комитет) и Постојан комитет за дијалог меѓу цивилизациите и правата на човекот (трет комитет).

²² Шеф на делегацијата на Собранието на Република Македонија (2008-2012) во Парламентарното Собрание на Медитеранот е Илија Димовски, а членови се Васко Шутаров и Сафет Незири, додека заменици-членови на делегацијата се Ванчо Коцев и Ристо Пенев.

составено од претседател и потпретседатели на Парламентарното Собрание на Медитеранот и од претседатели на трите постојани комитети. Седиштето на Извршниот секретаријат е во главниот град на Малта, Ла Валета.

Република Македонија со одделна парламентарна делегација постојано ги следи активностите на Парламентарното Собрание на Медитеранот. Досега има одржано шест редовни годишни сесии (конференции) и тоа: основачката во Аман, Јордан (септември 2006), втората во Сен Џулијанс, Малта (ноември 2007), третата во Монте Карло, Монако (ноември 2008), четвртата во Турција (2009), петтата во Италија (2010) и шестата во Мароко (2011).

Најголем придонес, односно најконкретни чекори во насока на унапредувањето на парламентарниот политички дијалог во Средоземјето досега има Третата годишна сесија на Парламентарното Собрание на Медитеранот, одржана во 2008 година во Монте Карло, на која покрај земјите-членки, како придружни учесници на сесијата партиципираат и претставниците на Парламентите на Романија и Грузија, потоа претставници од Ватикан, од специјализираните агенции на Обединетите Нации - УНЕСКО и ФАО, како и од: Арапската интерпарламентарна унија, Собранието на Западноевропската унија, парламентарното Собрание на Црноморската економска соработка, Парламентарното Собрание на Советот на Европа, Парламентарното Собрание на Организацијата на Исламската конференција, Арапската лига, Советот на Европа, и од повеќе меѓународни институти. На оваа сесија е избран нов претседател Руди Сал, парламентарец од Франција, еден од основачите на оваа организација, а за потпретседатели се пеизбрани Елизвет Пападимитриу од Грција, Фрначеско Аморузо од Италија и Абу Ал-Ајнен од Египет, кој истовремено е назначен и за амбасадор на добра волја на Парламентарното Собрание на Медитеранот во светот.

На оваа конференција е усвоена Повелба за Медитеранот, што претставува еден од темелните документи на Собранието, со која се обединети вековните стремежи на медитеранските земји, а тоа се желбата за живот во мир, благосостојба и меѓусебно почитување. Исто така се разгледани и усвоени

седум мошне значајни резолуции за идните активности на Парламентарното Собрание на Медитеранот, што претходно се разгледани и предложени од страна на трите комитети и специјализираните работни групи. Едногласно се усвоени:

- Резолуција за енергетска стратегија во Медитеранот, во која се нагласува потребата од засилена активност на владите од медитеранскиот регион во имплементирањето на отворената политика за користењето на обновливи извори на енергија, како и потребата од хармонизирање на правилата и стандардите при користењето на енергенсите;

- Резолуција за екологија и климатски промени, во согласност со Протоколот од Кјото и Конференцијата во Бали;

- Резолуција за ситуацијата на Блискиот Исток, подготвена од работна група што остварила разговори со израелски и палестински претставници, со која се повикува на мониторинг на состојбите во регионот и испраќање официјална делегација на Парламентарното Собрание на Медитеранот;

- Резолуција за слободна трговија во Медитеранот, со која се повикуваат владите од медитеранскиот регион да воспостават ефикасни механизми на слободна трговија и слободни инвестиции и да се разгледа можноста од создавање Медитеранска развојна банка, што би соработувала со други европски и светски банки, за да се надминат разликите во степенот на развој на земјите од северниот и јужниот брег на Медитеранот. Со оваа резолуција се дефинира потребата од сите земји-членки на Парламентарното Собрание на Медитеранот да станат членки на новата Медитеранска унија или Унија за Медитеранот, а поради тоа резолуцијата е испратена до националните парламенти и до претседателите на Франција (тогаш земја претседавач со ЕУ) и на Европската комисија;

- Резолуција за религиските слободи и дијалог меѓу културите;

- Резолуција за прашањата на родовата еднаквост и

- Резолуција за миграциите, со која што се потенцира потребата мигрантите да се третираат на достоинствен начин во согласност со меѓународните норми, правила и конвенции.

Во рамките на оваа Трета сесија на Парламентарното Собрание на Медитеранот е дискутирано и за состојбата на Косово и пошироко во регионот, каде што често се забележуваат миграции, при што активно учествува и делегација на Собранието на Република Македонија. Во Монте Карло, парламентарците го промовираа 21 март како “Ден на Медитеранот”, ден кога сите медитерански земји, нивните парламенти треба да го одбележат со одредени активности и настани, со печатење публикации, организирање културни манифестации и слично. Овој ден секоја година би требало да биде можност за одржување форуми на кои ќе бидат разгледувани и промовирани заедничките вредности на медитеранските земји и нации. Исто така, во Монако се прифатени и кандидатурите на Турција, Италија и Мароко за домаќини на четвртата, петтата и шестата сесија на Парламентарното Собрание на Медитеранот.

Глава 4 Евро-медитеранските релации и арапската пролет и влијанието на европската криза на Унијата за Медитеранот

4.1. Одговорот на ЕУ на Арапската Пролет

Арапската пролет е термин употребуван во популарните медиуми за востанијата и протестите што се одвиваа во Блиски исток и Северна Африка од 18 декември 2010 година. Протестите од арапската пролет ги соборија авторитарните лидери како Бен Али во Тунис и Мубарак во Египет и имаат катализирано еден бран на про-демократски протести. Кои се причините за широките промени и кои се директните одговори од ЕУ?

Има многу меѓусебно поврзани причини за арапската пролет. Во едно интервју со Џејмс М. Дорси, еден наградуван новинар, тој истакна дека вкупното прашање беше недостаток на почит и чувството на деградација што ги разгоре протестите од луѓето против владетелите. Би можело да се додаде дека основно таму постоеше комбинација на политичка и економска стагнација со широка корупција, растечки нееднаквости и пакети од злоупотреба на човековите права и недостаток на можности за растечката популација на подобро-образована младина. Гнев против авторитарните режими се имаше зголемено како што тие се обидуваа да го стегнат нивното одржување на власт по секоја цена. Покрај локалните разлики, демонстрантите во Тунис, Египет, Сирија и Јемен делеа две главни цели: уривање на старите режими за воспоставување на нови политички правила и подобрувањето на економските можности.

После неколку години на промовирање на Евро-медитеранското партнерство што вклучува земји вовлечени во тековната криза, би можело да се запраша дали ЕУ беше свесна за ова растечко незадоволство и да види како арапската пролет доаѓа. Ако Евро-медитеранското партнерство беше посилно и не беше отежнато од арапско-израелскиот конфликт; ако партнерството успеа во подобрување на економската егзистенција на поголемиот дел од луѓето во јужен и источен Медитеран, дали полесна политичка транзиција ќе се

случеше? Ако ЕУ инсистираше на политичка условеност и активно ги промовираше човековите права и демократијата во овој регион, дали настаните ќе испаднеа поинаку?

Некои експерти тврдеа дека ЕУ ја пропушти својата шанса во користење на условеност за поддршка на политичките реформи во многу од медитеранските партнерски земји. Извештаите за напредок од Европската соседска политика, покажаа дека ЕУ ја зголеми помошта за земји како Тунис, Египет и Мароко иако немаше видлив напредок во подобрувањето на човековите права во овие земји (Извештаи на европската соседска политика за напредок 2010 за Тунис,²³ Египет²⁴ и Мароко²⁵). Јанг (2006) е всушност на мислење дека Франција, Шпанија и Италија влијаеа на ЕУ да ја ублажи употребата на условеност на нејзината помош за северно-афричките земји. Овие јужни земји членки на ЕУ одиграа условеност поради трговските договори што ги имаа и поради стравот од дестабилизација на режимите што ги заштитуваа нивните инвестиции (Grant 2011: 3).

Други случаи на ЕУ не многу искрена во нејзината поддршка на политичка реформа и напори за одржување на демократија го вклучува нејзиното молчење за “наместените” избори во Египет во 2009 година, понудата на еден надграден договор за асоцијација²⁶ со Тунис и покрај изборните нерегуларности и преговорите со Либија за длабока и сеопфатна слободна трговска зона (DCFTA) (Grant 2011: 10). ЕУ го продолжи својот ангажман со авторитарните режими во јужниот Медитеран од три причини: политичка безбедност како што е спречување на појавата на политички екстремизам, енергетска безбедност (главно нафта) и на крај да управува со миграцијата.

²³ Европска Комисија 2010 (превземање на акции на ЕСП:2009 извештај за напредокот на Тунис, SEC(2010) 514

²⁴ Европска Комисија 2010 (превземање на акции на ЕСП:2009 извештај за напредокот на Египет, SEC(2010) 517

²⁵ Европска Комисија 2010 (превземање на акции на ЕСП:2009 извештај за напредокот на Мароко, SEC(2010) 521

²⁶ Договор за асоцијација е договор меѓу ЕУ и не ЕУ земја што создава рамка на соработка. Областите најчесто покриени со овие договори вклучуваат развој на политички, трговски, социјални, културни и безбедносни врски. Правната основа за асоцијативните договори е обезбедена во членот 217 TFEU (претходно член 310 TEC).

Економска стагнација, широко распространета сиромаштија, еднаквости и висока невработеност, особено меѓу младите, придонесоа за растечкото незадоволство. Овие за возврат се блиску поврзани со политичката стагнација предизвикана од авторитарните режими кои според Шлумбергер (2011: 136) беа повеќе загрижени со несаканата опозиција и предизвиците за нивната моќ и поставување на нивните сопствени цевови отколку да се фокусираат на економски и човечки развој на популацијата во целина. Дури во земји како Тунис и Египет кои уживаа период на економски развој поради пазарни економски реформи, повеќето луѓе сеуште искусуваа пад во животниот стандард поради недостатокот на социјални, образовни и политички реформи да се справат со брзите промени во општествата. Блиску до половина од арапската светска популација е под 25 години старост, добро образована но најчесто невработена. Многу од овие влади не беа во можност да ги заменат сеопфатните политики и реформи што ќе го ослободи целиот потенцијал на нивните човечки ресурси (Вајоџе 2011).

Една важна карактеристика на арапските востанија беше комбинацијата на широко фрустрирани групи на млади и нивната употреба на социјални медиуми. Некои ги опишуваа арапските протести како Фејсбук или Твитер револуција. Обидите од страна на владата за контрола на интернетот не можеа да го запрат бранот на протести. На пример, владата на Египет ги затвори сите интернет сервиси на неколку дена со порачување на провајдерите на интернет сервисите во земјата да ги затворат сите услуги со кратка информација, потег што беше навистина без преседан (Shah 2011: 4). Ова, како и да е, не ги спречи протестите да растат. За многу од арапските земји во јужниот и источниот дел од Медитеранот, економските односи со ЕУ се “далеку повеќе познати отколку со САД. Повеќе од 50% од нивната трговија е со ЕУ”. ЕУ е исто така “најголем снабдувач на финансиска помош и најголем странски инвеститор” (Schulz 2010: 7-8). Иако фокусот на евро-медитеранските односи беше за економски прашања во изминатите неколку години, ова беше главно на ниво на влада со влада и имаше недоволен фокус на развојот на приватниот сектор. Економското богатство остана

концентрирано во рамките на малата класа на политички елити и нивните поданици (Grant 2011: 4).

На ретроспектива, Евро-медитеранското партнерство од 1990-тите години до пред арапската пролет се фокусираше главно на официјални односи на држава со држава. Имаше недостиг од поширок пристап кон општеството, ослабена политика дека ЕУ би требало да се одрази врз како што смета еден нов пристап на регионот во последиците на едни такви бурни промени. Навистина, некои експерти како што се Schlumberger (2011: 140) забележаа дека Унијата за Медитеранот и поранешните партнерства беа фокусирани премногу на односи на држава со држава и имаа P2P (палата на палата или претседател на претседател) влијание. Покрај некои критики за нејзините минати неуспеси, одговорите на ЕУ на арапската пролет беа исто така критикувани од аналитичари како Brattberg (2011), Grant (2011), Etzioni (2011) како премалку и предоцна. На ЕУ и требаше еден месец да ја осуди употребата на насилство во Тунис од страна на режимот на Бен Али против неговите луѓе. Бунтот во Египет донесе побрз одговор, со Франција, Италија, Германија, Шпанија и Англија потпишувајќи заедничка изјава дека ја осудуваат употребата на насилство и повикаа на “брза и уредна транзиција” и одговорот на кризата во Либија беше водена од Франција и Англија (Brattberg 2011: 1).

Покрај испраќањето на изјави, ЕУ лансираше рестриктивни мерки против некои медитерански земји. Меѓу овие мерки беа замрзнувањето на средства, ембарго за оружје, виза забрани за врвни авторитети.²⁷ Сепак, во правеење на тоа, Balfour (2011) смета дека ЕУ ги следи другите членови на Советот за безбедност на ОН наместо да го превземе водството и дејствува брзо во регион што се смета за нејзино “соседство”. Досега, САД и ЕУ поставија

²⁷ Меѓународни рестриктивни мерки или санкции се одлуки на надворешната политика кои треба да бидат одобрени едногласно од страна на Советот како што е утврдено од страна на Глава 2, Наслов V, од Договорот за основање на ЕУ (TEU). Листата на видовите на санкции кои можат да бидат наметнати од страна на ЕУ е долга но најпознати се финансиски рестрикции, повлекување на вредности и услуги, ембарго за оружје и забрани за патувања (Guemelli 2010).

санкции на сирискиот Асад и неговата фамилија. Во едно интервју, аналитот Џејмс Дорси изрази загриженост дека санкциите ќе ги зголемат оковите на сириската економија што веќе се влошува. Но САД и ЕУ не беа во можност да ги убедат Русија и Кина да го напуштат противењето на резолуцијата на Советот на безбедност на ОН осудувајќи ги акциите на Сирија. Дискусиите и акциите превземени ја покажуваат сложеноста на ситуацијата и разликите во мислењата за акциите што треба да се превземат. Додека некои членки на ЕУ интервенираа во Либија повикувајќи се на принципот на “одговорност за заштита”²⁸ унијата на акцијата беше компромитирана од воздржаноста на Германија во ОН да го подржи наметнувањето на зона на забранети летови и можна воена интервенција во Либија.

Вжештена дебата за интервенцијата во Либија избувна после три месеци од бомбардирањето на НАТО. Мандатот на ОН за интервенција е да ги заштити цивилите од силите на Гадафи. Како и да е, после недели од бомбардирањето имаше загриженост дека НАТО помина преку одговорноста за заштита на принципот и ја прошири својата мисија за да вклучи “промена на режимот”. Како и да е, имаше луѓе кои аргументираа дека интервенцијата во Либија означил нов почеток на Блиски исток и Северна Африка. Конечно поборниците тврдат дека интервенција е потребна за да ги одврати другите режими од имплементирање на насилство против мирни демонстранти.

Спроведување на санкциите и силните акции превземени против Либија обезбеди можеби примери на двојни стандарди применети од Западот. Amirahmadi и Afrasiabi (2011) објаснуваат дека ЕУ и САД “употребуваат двојни стандарди со наметнување санкции на Иран за нивните кршења на човековите права и превземајќи воена акција против либискиот диктатор додека не успеаат да се обрнат на ужасната репресија на продемократското движење во Бахреин. Исто така, му требаше на Западот

²⁸ Концептот на “одговорност за заштита” потекнува од идејата дека суверенитетот не е привилегија, туку одговорност. Овој концепт, прифатен од ОН во 2005 година, (издаден документ од Светскиот Самит од 2005) дава одговорност на меѓународната заедница да реагира ако државата не успее да ги заштити своите граѓани од “геноцид, воени злосторства, етничко чистење и злосторства против човештвото”.

после месеци на репресија и целосно насилство против демонстрантите во Сирија пред САД конечно да повика Асад да ја напушти.

Поранешните политики на ЕУ кон партнерите на Блиски исток и Северна Африка во медитеранскиот регион беа гледани како неуспех во одговарање на потребите на луѓето. Фокусот на редот и стабилноста и волјата на ЕУ да се приспособи и да продолжи да обезбедува помош на авторитарните режими во неколку од овие земји ја става ЕУ во непријатна позиција кога луѓето во овие земји се креваат против нивните влади барајќи политичка реформа.

4.2. Последициите од арапската пролет за иднината на Евро-медитеранското партнерство

Транзицијата и превирањата во неколку од земјите кои се членки на Евро-медитеранското партнерство имаат значителни импликации на идните политики на ЕУ кон јужниот и источен Медитеран.

4.2.1. Транзиција кон демократија

Арапската пролет имаше ослободувачки надежи дека демократија ќе се шири во арапскиот свет. Патиштата до демократија може да бидат различни и трнливи, но постои општ консензус дека регионот нема да биде ист повторно. Успешната транзиција кон демократија се разбира ќе зависи од многу фактори, меѓу нив, од околностите на земјите и степенот на подготовка од страна на луѓето и институциите за нивните нови улоги и одговорности. Надворешна поддршка може да биде корисна, но крајно новиот политички ред ќе треба да биде обликуван од домашните актери и ЕУ треба да биде свесна за вештината на нејзините политики во одговор на промените кои завземаат место.

Во изминатиот период, Египет и Тунис имаат и двете, на различни начини, превземено чекори за формирање на нова влада по соборувањето на Мубарак и Бен Али соодветно. Но, дали тоа ќе доведе до демократија како

што е дефинирано или посакувано од страна на Западот, останува нејасно. Она што е јасно, како и да е, како што е поставено напред од страна на новиот шеф на Медитеранската унија, Јосеф Амрани е дека додека западните пријатели треба да ги поддржат реформите на арапската пролет, тие не можат повеќе да ги диктираат условите за демократија.

Во минатото ЕУ беше фокусирана на создавање на прстен од цврсто водени држави за воспоставување на стабилен регион. Загриженоста за одржување на ред и стабилност на југот на Медитеранот и во арапскиот регион ги отфрли грижите за демократија и човекови права. Ова влијаеше на кредибилитетот на ЕУ, особено во поглед на промоција на демократијата во медитеранскиот регион, особено поради нивните напори да се изолира Хамас кога ги освои палестинските избори²⁹ (Behr 2010: 85-87).

Тековните промени бараа ЕУ да прифати нова политика кон медитеранските партнери. Со Партнерството за демократија и заеднички просперитет, предлог од Европската Комисија и Европската Служба за надворешна акција, промоцијата на демократијата и човековите права е сега во центарот на ова ново партнерство и го сигнализира првиот конкретен чекор превземен од ЕУ за да се прилагоди на новата ситуација во регионот. ЕУ исто така предлага да обрне повеќе внимание на невладините актери преку новото цивилно општество и донаторство за демократија. Ова ново тело ќе обезбеди грантови за не-регистралирани невладини организации и политички партии (Balfour 2011).

Како и да е, некои експерти како Behr (2010) тврди дека ЕУ треба да дефинира појасно што и кого ќе поддржува и да биде свесна за перцепциите за ваква поддршка од нејзините медитерански партнери, би требало политичка условеност да биде стриктно наметната повторно. ЕУ исто така треба да

²⁹ На 25 јануари 2006 година, избори беа одржани за Палестинскиот законодавен Совет. Ова беше прв пат по 1996 година. Крајните резултати покажаа дека Хамас ги доби изборите со 74 места наспроти 45 места за Фатах. Одговорот на израелската влада, САД и ЕУ беше да бараат да Хамас формално го признае правото на Израел да постои и да “се откаже од насилство” пред тие да ја признаат новата палестинска влада. Поради негативниот одговор од Хамас, надворешната помош од САД и ЕУ до палестинската власт беше масивно пресечена и беа наметнати економски санкции.

смета во светлото на минатите неуспеси во соседството на ЕУ, ефикасноста на ваквата условеност во промовирање на реформи. Навистина некои службеници на Европската Комисија тврдат дека ЕУ треба да престане да зборува за толку важната условеност.

Додека постои обновена желба за ЕУ да ја подржува демократијата и човековите права и да прави ново партнерство со нејзините јужни медитерански партнери, следните фактори и развои исто така ќе продолжат да го обликуваат и да влијаат на одговорот и политиката на ЕУ.

4.2.2. Улоѓаџа на џолиџичкиот ислам

Многу од протестите во Тунис, Египет, Сирија, беа водени од групи што не се поврзани со исламистичките партии. Всушност, беше забележано дека политички ислам и многу исламистички групи не беа важни во овие популарни востанија. Како и да е, неколку аналитичари и набљудувачи од регионот веруваат дека доброорганизираните исламистички групи ќе почнат да играат поважна улога во континуираната транзиција. Ова е затоа што тие се “најчесто најважни или дури единствените сили кои успеале да преживеат под репресивни режими” и се најдобро организирани (Hanelt and Möller 2011: 5). Муслиманското братство, најдобро позната исламска група, ги има своите корени во борба против колонијализмот и го гледа исламот како решение за националните проблеми. Недостатокот на разбирање во поглед на политички ислам и недостаток на ангажман со исламистички групи создава неоправдани стравови дека ако исламистичките групи или партии дојдат на власт во земјите од јужниот Медитеран, регионот ќе стане повеќе лесно променлив и помалку контролиран од западните интереси (Hamid 2011). Тарик Рамадан како и да е го охрабри Западот да се обиде и разбере дека исламизам опфаќа неколку позиции во идеолошкиот спектар. Не сите од нив се радикални и всушност многу од нив го одбиваат насилството и ги осудуваат актите на тероризам (Cogal 2011). Како пример е партијата за правда и развој на

Турција, партија со исламски корени што работи во демократска арена (Grant 2011: 2).

Улогата на политички ислам е една од главните пречки за продлабочување на евро-медитеранските односи. Пред арапската пролет, ЕУ остана претпазлива во нејзината соработка со исламската опозиција во арапските држави. Недовербата на европските влади кон исламистички групи и политички ислам е длабока посебно после 9/11. Политички ислам и исламистички фундаментализам растечки се означени од десноориентирани политичари во Европа како придонесување за радикализација и проблеми на интеграција на муслиманските заедници во нивните сопствени општества. Тенденцијата да се означи политички ислам со радикализам и фундаментализам доведе до неволноста на ЕУ да вклучи исламистички партии и организации и нивните следбеници и нивната последователна маргинализација. Многу од авторитарните режими во јужниот и источен Медитеран профитираа на стравот од европјаните, изедначувајќи било каков предизвик за нивното владеење со ферментација од “исламисти” и играјќи ја заканата од тероризам. Како и да е, реалноста во многу делови на Блиски исток и Северна Африка е дека овие исламисти се главните агенти за социјална и економска промена (Aliboni et al 2008: 16).

Во моментот во рамките на ЕУ постојат различни мислења за развојот на демократија и улогата на политички ислам во Медитеранот. Додека е јасно дека многу од популарните востанија беа предизвикани од млади луѓе и професионалци и дека исламските групи само одиграа многу скромна улога во овие востанија, некои луѓе се загрижени дека Блиски исток и северноафричките земји не се спремни за демократија. Тие напоменуваат дека групите во протестите се релативно различни и неорганизирани и ако треба да се одржат избори тие ќе бидат киднапирани од подобро организирани исламистички групи (Grant 2011). Тогаш се поставува прашањето дали ЕУ во обезбедување на идна помош за регионот треба да се фокусира на напорите да помогне на различните групи во овие општества за

да се организираат така што реформистичката агенда да не биде киднапирана од било која одредена група. Друга претпазливост што во обидот да се воспостави подобро партнерство со своите доминантни муслимански партнери во регионот, ЕУ мора да обрне внимание не само на нерелигиозните граѓански организации но исто така мора да биде волна да ги исфрли своите предрасуди и да биде отворена за вклучување на исламистички групи.

4.2.3. Економски и енергетски размислувања

Во предложеното Партнерство за демократија и заеднички просперитет, ЕУ ја изрази својата амбиција да создаде длабока и сеопфатна трговска зона со нејзините јужни источни медитерански партнери. Како и да е, аналитичарите забележаа дека таква длабока и сеопфатна трговска зона е бесмислена ако ЕУ не ги укине ограничувањата за земјоделски производи како маслиново масло, вино, разни овошја и зеленчуци како овие остануваат клучните извози на многу од медитеранските партнери (Grant 2011: 6).

Незадоволството во Северна Африка и Блиски исток историски бил извор на флукуации во цената на сурова нафта на светските пазари. Јом Кипур војната во 1973 година, Иранската револуција во 1979 година и инвазијата на Ирак на Кувајт во 1989 година, сите доведоа до зголемување на цената на нафтата. Затоа постои грижа дека арапската пролет ќе продолжи да се шири до клучните извозници на нафта од заливските нации, со сериозни импликации на производство на нафта и цените на енергијата. Досега, популарните востанија биле во земјите со помалку нафта. Само Либија, 13-тиот најголем извозник на нафта, предизвика некои ситни флукуации во цената на нафтата. Како и да е, кога протестите во Бахреин еруптираа, ЕУ и САД беа соучесници во дозволување на силите водени од Саудиска Арабија да влезат во Бахреин да ги задушат протестите одразувајќи ги грижите на Запад кон снабдувањето со нафта и цените. Во финансиската рамка на ЕУ 2011-2013 година, Европската соседска политика зема само 6% од буџетот,

поточно 5.7 билиони евра. За да го исполни својот потенцијал и да се соочи со следните економски предизвици во Медитеранот, регионот има потреба од многу поголеми инвестиции. Високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика, Кетрин Ештон, затоа повика на зголемување од 1 билион евра во високиот лимит на Европската инвестициска банка, организација која финансира проекти низ кои целите на ЕУ може да се реализираат. Европската инвестициска банка преку ФЕМИП е најголемиот инвеститор во регионот. Тековно, земјите членки се согласија на дополнителен финансиски пакет од 1.242 билиони евра. Според многумина, овој износ сеуште не е доволен. Затоа тие ја повикуваат ЕУ да ја зголеми својата понуда за јужниот медитерански регион кој може да дојде во форма на повеќе инвестиции и финансиска поддршка, да се поддржат реформите така што посакуваната сабилност и просперитет може да се вратат во регионот (Sapir and Zachmann 2011).

4.2.4. Регионална рамноотежа на моќ

Арапската пролет исто така има некои последици за регионалната рамноотежа на моќ за Блиски исток и импликации за израелско-палестинскиот конфликт. Некои од барањата кои доаѓаат од демонстрантите вклучуваат повици за повеќе независна улога на нивните земји во меѓународната арена. Блиските врски на некои од режимите како оние на Бен Али и Хосни Мубарак до западот не се гледаат позитивно. Американската политика за Блиски исток со своето јасно влијание кон Израел, беше одржувана низ премолчена поддршка на САД за некои од земјите управувани од Сунис, кои беа повеќе загрижени за иранското влијание и нивното задржување на Шија заедниците во нивните сопствени земји. Египет, единствената земја во Блиски исток која го има официјално признаено Израел, беше значаен играч во регионалната рамноотежа на моќ. Со заминувањето на Хосни Мубарак, веќе постојат јасни знаци дека односите на Египет со Израел може да станат повеќе проблематични. Ова ќе ги

загрижи Израел и САД и ќе го комплицира барањето на решение за долгогодишниот израелско-палестински конфликт. Израелците исто така се чувствуваат меѓународно изолирани и Палестинците чувствувајќи го тоа, се заканија за еднострано објавување на самостојна државност. Направен е поднесок до ОН и Советот за безбедност ќе започне дебата дали да има добредојде за палестинските власти како земја членка.

Во едно интервју, Џејмс Дорси објаснува дека најголемата промена кон израелско-палестинскиот конфликт во рамките на Медитеранот ќе биде ставот на Египет. Во изминатите години Египет има соработувано со Израел. Египет ја затвори својата граница со цел да ја изолира Газа, но веднаш после арапската пролет границата беше повторно отворена. Египетските службеници објаснија дека тие се движат кон политики кои го рефлектираат јавното мислење. Друга промена поради арапската пролет е еден договор меѓу Хамас и Фатах, што беше потпишан на 27 април. Многумина се согласуваат дека промената на египетската влада да биде помалку волна за засилување на про-израелските политики беше еден важен фактор што допринесува за ова (Duss 2011).

Многу западни дипломати и набљудувачи тврдат дека арапската пролет ја зајакнува итноста за мировни преговори меѓу Израелците и Палестинците или Израел се гледа себеси како повеќе изолиран. Каква улога ЕУ може да игра во донесување на овие преговори е нејасно. Силната врска меѓу Израел и САД, недостигот на интерес на Израел кон ЕУ(иако ЕУ е дел од квартетот) како преговарач и конечно фрагментираната природа на политиката на ЕУ кон Блиски исток, произлегувајќи од различните мислења на земјите членки на ЕУ кон израелско-палестинскиот конфликт, досега значеше дека ЕУ не е значаен играч во нудење на било какви решенија за конфликтот (Schulz 2010: 4, 8, 10).

Џон Дугарт, јужноафрикански професор по меѓународно право и специјален известувач за двете, Комисијата за меѓународно право и поранешната Комисија на ОН за човекови права, во едно интервју предлага дека ЕУ може

да помогне во утврдување на агендата за мировни преговори прво земајќи построг став за Израел во поглед на заедниците во источен Ерусалим и инсистирајќи на крај на градење на заедници во спорните области. Второ, ЕУ треба да ја поддржи декларацијата на Палестина, како самостојна држава и конечно, ЕУ треба да стави крај на изолацијата на Хамас во Палестина, бидејќи тие треба да бидат дел од решението за израелско-палестинскиот конфликт. Како и да е, Дугард исто така сметаше во едно интервју дека е малку веројатно дека ЕУ ќе ги превземе овие три чекори, како што ЕУ продолжува да им дозволува на САД да ја превземат водечката улога и има тенденција да ја следи широката насока поставена од САД во врска со ова прашање.

4.2.5. Миџрација и беџалци

Како последица на падот на режимите во Тунис и Египет и граѓанската војна во Либија, арапската пролет резултираше во еден егзодус на бегалците во ЕУ. Првите бегалци од Тунис пристигнаа на островот Лампедуса, Италија на 16 февруари 2011 година. До 5 април, околу 25,000 баратели на азил достигнаа во Италија, а други 800 во Малта. Зголемениот број на имигранти доведе до жестока дискусија во ЕУ за споделување на товарот за домување на овие имигранти меѓу земјите членки.

Дискусијата за миграциските текови и бегалците во ЕУ започна со Умберто Боси, италјанскиот министер за национални реформи, коментираше дека имигрантите треба да бидат раширени низ ЕУ наместо да бидат само во Италија.³⁰ Овој предлог не беше прифатен од страна на неколку северни

³⁰ Франција, Германија и земјите од Бенелукс го потпишаа Шенгенскиот договор во 1985 година. Лицата од овие земји беа тогаш во можност да патуваат слободно меѓу овие земји. Моментално Шенген зоната вклучува 25 земји и Романија и Бугарија се на чекање со Шенгентскиот договор, проверки на внатрешните граници меѓу земјите потписнички се елиминирани и таму е создадена единствена надворешна граница. За да се влезе во Шенген зоната, се имплементирани идентични процедури. Исто така има заеднички правила за визи, азил и гранични контроли. Италија има превземено повеќе од еднаквиот дел од мигрантите од Северна Африка, но целокупно има помалку бегалци отколку Австрија, Британија, Франција, Германија, Холандија и Шведска.

земји членки на ЕУ (Данска и Германија на пример), и посебно од Французите, кои само сакаа да ја поддржат Италија финансиски во справувањето со миграциите текови и бегалци до Лампедуса. На 7 април Италија изјави дека ќе ги обезбеди мигрантите од Тунис со привремена хуманитарна виза³¹ што ќе им овозможи да слободно се движат во рамките на Шенген зоната. Ова доведе до лути реакции од другите европски земји, посебно од Германија и Франција. Земји како Данска исто така воведоа гранични контроли.

Прашањето за бегалците доведе до кратко укинување на Шенгенскиот договор, што ги рефлектира политичките чувствителности што многу од земјите членки на ЕУ се соочуваат во врска со прифаќањето на повеќе мигранти и бегалци во нивните општества. Некои од земјите членки на ЕУ предложија привремено враќање на националните граници и можноста за изолирање на било која земја членка на ЕУ што е неспособна за ефикасно управување со дојдовните миграциски текови. Германија, Холандија, Грција и Малта, веќе се согласија на договорот да го прилагодат Шенгенскиот договор. Европската Комисија последователно предложи дека само под специјални и тешки услови како масивниот прилив на илегални мигранти би можела државата потписничка на Шенген повторно да ги воведоа привремените гранични контроли.

Контролата на миграциите е редовна тема во евро-медитеранскиот дијалог. Приливот на мигранти од Северна Африка и Блиски исток ќе остане чувствително прашање за иднината на ЕМП. Предлогот на Комисијата во Партнерството за демократија и заеднички просперитет сугерира ”постепени чекори кон либеларизација на визниот режим за поединечни партнерски земји” (European Commission 2011: 200 финал 7). Иако оваа перспектива е

³¹ Декретот на претседателот на Советот на министри усвоен на 5 април 2011, обезбедува за издавање на привремени дозволи за престој за хуманитарни причини во корист на “граѓаните од северноафричките земји” кои пристигнаа во Италија од 1 јануари 2011 до 5 април 2011 година. Во вториот декрет, италијанските власти прогласија “состојба на хуманитарна вонредна ситуација на територијата на Северна Африка со цел ефикасно да се спротивстави на исклучителниот проток на мигранти на италијанската територија”.

корисна, треба да се напомене дека кога Штефан Фуле, Комесар за соседска политика, предложи некои идеи за олеснување на визниот режим за јужните соседски држави во 2010 година, неколку земји членки не беа согласни со него (Grant 2011: 8). Затоа шансите дека земјите членки сега ќе се согласат за полиберално олеснување на визниот режим во медитеранскиот регион се многу тенки.

Миграцијата стана такво политички чувствително прашање поврзано со различни несигурности почувствувани од популацијата во земјите членки на ЕУ дека иднината на Евро-медитеранското партнерство ќе биде под влијание на зголемените антимигрантски чувства. Експлоатацијата на стравовите од мигранти до врските до тероризам не е помогнато со неодамнешен извештај од Еуропол (2011) изразувајќи загриженост дека арапската пролет и економската криза ќе доведат до зголемување на ризикот од терористички напади од страна на фундаменталисти во ЕУ. Организации како Ал Каеда во исламскиот Магреб и Ал Каеда во арапскиот полуостров, досега беа само набљудувачи на арапската пролет. Како и да е, извештајот на Еуропол за ситуацијата на тероризам во ЕУ и генералниот извештај заклучува дека ако арапските очекувања (на резултатите од арапската пролет) не бидат исполнети, последицата може да биде наплив во поддршка на овие терористички организации. Исто така објави дека некои групи би можеле да ги искористат предностите на привременото намалување на контролата на државата за заговор на нивните напади. Извештајот исто така предупреди дека поединци со терористички намери би можеле лесно да влезат во Европа меѓу големиот број на имигранти (Rettman 2011).

4.3. Економската криза и Медитеранот: мешани ефекти, долгорочни прашања

Влијанието на меѓународната економска криза на медитеранските земји е релативно ограничена. Со исклучок на Турција и Израел, каде што првата манифестира длабока рецесија (-6,5% во 2009), а втората регистрира нула

раст, економиите во регионот продолжија да се шират, дури и по пониски стапки споредено со минатите години. Тие исто така покажуваат значајна финансиска и макроекономска цврстина, ниту една медитеранска земја немаше потреба од ургентна финансиска помош.

Гледано од Брисел, значајните задоволувачки трендови на медитеранските економии претставуваат и двете еден парадокс и еден предизвик. Парадоксот се јавува кога се споредуваат медитеранските земји со земјите од Централна и Источна Европа, каде стапките на економски раст се сите негативни (посебно во Балтичките земји) со исклучока на Полска која успеа да постигне скроман раст. Сликата во рамките на источните соседи на ЕУ е слично некорисна. Само Азербејџан покажува доказ на позитивна стапка на раст, додека другите земји се погодени од рецесија. Регионот што добива најголем волумен на европска финансиска помош во минатите 20 години, исто така се чини дека е еден од најпогодените од кризата и сега бара дополнителна финансиска помош. Понатаму, потешкотиите на Централна и Источна Европа создадоа значајни проблеми на западно европскиот банкарски систем, кој претходно имаше донесено значајни инвестиции во таа георгафска област. Моментално овој парадокс не изгледа дека ги има погодено политиките на ЕУ, но нема поминато незабележно од страна на бизнис секторите на ЕУ, кои се повеќе се заинтересирани за медитеранскиот регион.

Способноста на медитеранските економии да се спротивстават на меѓународниот економски пад претставува предизвик за улогата што ЕУ ја игра во регионот. ЕУ е главниот економски партнер на регионот, со повеќе од 40% од целокупната трговска размена. Но, постојат значајни разлики меѓу земјите на Магреб, каде што трговската размена на ЕУ достигнува скоро две третини и Блиски исток каде САД, заливските и азиските земји имаат значајна тежина. Во 2008 и 2009 година, ЕУ ја извезе својата рецесија на медитеранските земји преку едно нагло намалување на увозот. Начинот на кој медитеранските земји - посебно Турција, која што досега е најголемиот извозник во регионот - се справија со силниот пад на европската побарувачка,

претставува предизвик за двете улогата и политиките на ЕУ. Различната стратегија прифатена за справување со кризата носи влијанија што не се со само минлива природа. Ова особено важи за Турција, каде овие стратегии се кохерентни со општо преиспитување на своите регионални односи. Во исто време, промените во трговските текови предизвикани од кризата ја зголемија економската интеграција меѓу медитеранските земји, отворајќи нови можности за поинтензивно структурирање на регионот, почнувајќи од евро-медитеранските односи.

Вистински раст на БДП (годишна промена, процент)				
	2007	2008	2009	2010
Алжир	3.0	3.0	2.1	2.7
Египет	7.1	7.2	4.7	4.5
Израел	5.2	4.0	-0.1	2.4
Јордан	8.9	7.9	3.0	4.0
Либан	7.5	8.5	7.0	4.0
Либија	7.5	3.4	1.8	5.2
Мароко	2.7	5.6	5.0	3.2
Сирија	4.2	5.2	3.0	4.2
Тунис	6.3	4.6	3.0	4.0
Турција	4.7	0.9	-6.5	3.7

Извор: ММФ

4.4. Медитеранскиите земји и меѓународната криза

Влијанието на кризата може да се сумира со невклучување на медитеранските економии во три групи. Првата ги вклучува двете големи земји произведувачи на нафта, Алжир и Либија. Кризата главно ги погоди нив преку влијанието на цените на нафта, што паднаа од 140\$/барел во јули 2008 година до 35\$/барел во јануари 2009 година. За да ги задржат цените од

повторно паѓање и да ги зголемат, тие беа принудени да го намалат производството на нафта, предизвикувајќи силен рецесивен ефект. Преку приходите од нафта акумулирани во минатите години, тие сепак успеваа да ја поддржат домашната побарувачка со силно зголемени јавни расходи. Не-нафтениот БДП порасна значително (5.7% во Алжир и 6.0% во Либија), додека вкупната стапка на раст на БДП остана позитивна, иако на ниски нивоа (2.1% во Алжир и 1.8% во Либија). Моменталното закрепнување од цените на нафта што се вратија над 70\$/барел, ќе им дозволи на овие земји да ги одржат нивните експанзивни фискални политики.

Втората група ги вклучува Израел и Турција, двете најразвиени и најинтегрирани земји во меѓународната економија. Додека нивните финансиски сектори беа погодени од меѓународната криза до прилично ограничен степен, нивните вистински економии сепак страдаа од значајни реперкурсии од падот на надворешната побарувачка. Нивните извози опаднаа масивно (-28% во Израел во првите 10 месеци од 2009 година и -30% во Турција во првите 9 месеци)³². Падот во индустриското производство беше директна последица, што се истури во зголемување на инвестициите, негативно погодувајќи ја приватната потрошувачка. Експанзивната монетарна и фискална политика, во комбинација со силна девалвација, не ја спаси Турција од тешка рецесија. Израел покажува подобро претставување, избегнувајќи рецесија во 2009 година и се стреми кон обновување во наредите години.

Третата група ги вклучува останатите медитерански земји кои и покрај кризата, регистрираа стапки на раст од 3% во 2009 година (види ја табелата) со врв од 7% во Либан. Овие резултати, иако погодени од метеоролошки фактори (посебна земјоделска година го поддржа растот во Мароко, додека тешка суша ја погоди сириската економија) беа главно причинети од меѓународната криза. Кризата не ја погоди исто надворешната размена на приходи низ земјите. Извозите опаднаа речиси насекаде. Приходите од

³² Овие податоци се земени од заводите за национална статистика

туризам нееднакво се манифестираа, но целосно добри модели, со особено добри резултати во Либан и Сирија. Намалувањето на приходи опадна значајно, посебно во Египет и Мароко. После неколку години на постојан раст, померувањето на директните странски инвестиции посведочи за неочекуван пад и беа преполовени во првот семестар на 2009 година. Друго капитално движење - често лимитирано со дефиниција бидејќи многу медитерански земји не дозволуваат конвертибилност на капитална сметка - не регистрираше поголеми промени. Либан е единствениот исклучок каде капиталното движење силно растеше, проширувајќи го економскиот бум предизвикан после војната во 2006 година. Добрата репутација и цврстина на либанскиот финансиски систем привлече капитал од странство, посебно од другите арапски земји. Овие движења беа фаворизирани од страна на значителни капитални загуби што ги искусија арапските инвеститори на европските и американските пазари.

Според предвидувањата на ММФ, во наредните години сите медитерански економии ќе регистрираат позитивна стапка на раст. Турција, меѓу нив ќе посведочи за значително окрепнување, иако - како и во САД и во ЕУ - вработувањето останува на несигурен степен. Затоа, може да се каже дека влијанието на кризата на медитеранските земји беше главно привремена, без да предизвика структурални промени. Додека е премногу рано да се извлечат потврдени заклучоци за структуралните ефекти од кризата, лекциите од Турција, не водат да мислиме дека медитеранските економии ќе излезат од кризата значително променети.

4.5. Нови предизвици, нови можности

Повеќе амбициозна улога за Турција во регионот, како политички и економски е на дневен ред. Меѓународната економска криза го забрза нејзиниот напредок. Ова може да и понуди на ЕУ можност за надминување на една од најголемите слабости што ги карактеризираат евро-медитеранските односи.

Евро-медитеранскиот регион, всушност страда од слаба економска интеграција меѓу медитеранските земји, чишто негативни ефекти се потенцираа со кризата. Сериозните предизвици поставени од страна на меѓународната криза и потешкотиите за постигнување на вистинско глобално економско владеење, може да водат до растечки економски регионализам што ќе ја влоши слабоста на лошо структурираните области. Европскиот интерес во зголемувањето на интеграцијата во рамките на евро-медитеранската област, затоа, се зголемува. Поактивна улога за Турција како катализатор за подлабоки јужно-јужна интеграција може да претставува важна можност. Всушност, земјите на ЕУ ги доминираат економските односи на медитеранските земји, додека јужно-јужните односи остануваат лимитирани. Трговијата меѓу медитеранските земји претставува само 5% од нивната вкупна размена. Ова е многу ниско ниво и бавното влегување во сила на евро-медитеранските слободни трговски зони, сеуште не успеа во нивното проширување.

И покрај тоа, ако соодветно имплементирани, евро-медитеранските слободни трговски договори може да понудат значајни можности за продлабочување на јужно-јужната интеграција. Овие договори, всушност, дозволуваат за т.н. “дијагонална” кумулација на правилата за потекло. Ова дозволува збирот од содржината на локалите вредности од различните земји на евро-медитеранската слободна трговска зона да добијат профит од слободниот пристап на европскиот пазар, што промовира индустриска интеграција низ медитеранските земји.

До сега, таква можност не е целосно експлоатирана. Како што е неодамна истакнато изгледа дека кумулацијата на правилата на потекло не е целосно искористена. Главната причина...се високите цени на внесот на ЕУ. Ако високите цени на инпутите произведени во ЕУ стојат како главна потешкотија наспроти интеграцијата на продуктивните процеси во рамките на евро-медитеранската област, резултира дека Турција - благодарение на ниските цени и добриот квалитет на нејзините производи - може да постане

важен добавувач на инпути и стоки за медитеранските земји произведувајќи безданочни индустриски стоки врзани за ЕУ. Ова може да го надгради статусот на медитеранските земји внатре во меѓународната поделба на работна сила, каде што ЕУ продолжува да биде крајна дестинација на пазарот и сидро на трговските политики. Во ова сценарио зголемена улога на Турција во регионалните економски односи нема да ја оштети регионалната улога на ЕУ, туку може да го подобри резултатот на таа улога.

Кризата изгледа ја има зајакнато регионалната улога одиграна од Турција. Ова претставува значајна можност за ЕУ и нејзините медитерански амбиции. Искористувањето на ваквата можност би значело успех во експлоатирање на меѓународната економска криза за подобро структурирање на евро-медитеранскиот регион. Наспроти, отколку заштита на својата улога виз-а-виз појавувањето на друг регионален играч, вистинскиот предизвик на ЕУ изгледа дека е тој на вреднување и ценење на регионалната еволуција на Турција со охрабрување на нејзиниот потенцијал за соработка, така промовирајќи понатамошна интеграција во рамките на евро-медитеранската област. Како ран тест може да биде стратегијата на ЕУ за Медитеранскиот регион, што Европската Комисија ја има усвоено.

Глава 5 Перспективи на Унијата за Медитеранот

5.1. Македонија, ЕУ и Унијата за Медитеранот

Дали нашата земја е насочена и свртена кон соработката со регионот што го сочинуваат медитеранските европски и неевропски земји и дали ние сме подготвени и имаме капацитет за секаков вид соработка со Медитеранот?

Овде да спомнеме уште еден политички момент што исто така може да го поттикне истото прашање. Тоа е членството на Р.М. во Парламентарното собрание на Медитеранот. Имено, земјите од средоземјето се организирани и соработуваат во рамките на Парламентарното собрание на Медитеранот, кое што е релативно нова меѓународна организација која што пак претставува продолжение на парламентарната димензија на Конференцијата за соработка во Медитеранот, процес што функционираше во рамките на Интерпарламентарната унија. Значи, целокупниот процес на создавање и функционирање на Парламентарното собрание на Медитеранот е поттикнат од страна на Интерпарламентарната унија, со намера мирот и просперитетот во медитеранскиот регион да се постигнат со промовирање на соработка што е од заеден интерес преку парламентарната димензија на политичкиот дијалог.

Како самостојна меѓународна мултилатерална организација, Парламентарното собрание на Медитеранот започна да функционира во септември 2006 година. Членки се и парламентите на Македонија, Јордан и Португалија, држави што не излегуваат на Средоземното море но, како што се вели во основачкиот документ, тие политички, економски и стратегиски директно се поврзани со него. Ова што го пишува во документот треба да се подвлече - Македонија е политички, економски, стратегиски и културно, речиси директно поврзана и со Медитеранот.

Ова поврзување на Република Македонија со Медитеранот не е институционално поврзана со ЕУ и е надвор од нејзиниот систем на функционирање.

Но, прашањето на односот и учеството на Република Македонија во рамките на Унијата за Медитеранот, неможе да се одвои од прашањето за целокупните односи на нашата земја со ЕУ. Затоа, одлуката на Европскиот совет на Р.Македонија да и додели статус на држава - кандидат, во декември 2005 година, беше значајно и позитивно во секој поглед, па и во рамките на односите на ЕУ со Медитеранот. Меѓутоа, она што се случи во април 2008 година во Букурешт, на самитот на НАТО, кога Р.Грција го попречи нашето интегрирање во Алијансата, како и проблемот околу употребата на нашето уставно име во меѓународните организации, не дава оптимизам и наведува дека може и натаму да биде пречка за нашето европско и евро-атлантско интегрирање и покрај скорашната добиена пресуда од судот во Хаг.

Како и да е, историјата и географијата не даваат простор за споредба на Р.Македонија со земјите кои што веќе одамна се земји-членки на ЕУ, како што се Белгија и Ирска, на пример, како и со земји што од неодамна се членки на ЕУ, а кои имаат воспоставено солидни демократии што датираат од пред повеќе од половина век, како што се Австрија и Финска. Словенија, пак земја со која што Македонија често се споредува за многу нешта, е специфична успешна приказна во ЕУ, земја што припаѓаше во федерација со другите земји од Западен Балкан, земја која што не е само членка на ЕУ и НАТО, туку е и дел од Клубот на ексклузивните земји на ЕУ што им припаѓаат на евро-зоната и на шенген-просторот, а нејзиниот приход по глава на жител е поголем од повеќето поранешни земји - членки. Нам, секако, повеќе надеж за нашите евро-атлантски перспективи ни даваат достигнувањата на другите земји од Источна Европа што станаа членки на Унијата, а особено Романија и Бугарија.

Може да се констатира дека и внатрешните несогласувања и разединетост на ЕУ, што може да го доведат во прашање нејзиното идно проширување со нови земји, не претставуваат ново прашање. Тоа е речиси постојано присутно во политичката јавност, особено во Европа и секако е важно по стапувањето во сила на Лисабонскиот договор, истиот да заживее во практиката бидејќи

не е реално да се очекува предвиденото проширување на ЕУ со нови земји-аспиранти. Р.Македонија едноставно бара разбирање од државите- членки на ЕУ за позицијата во која се наоѓа, за потешкоите со кои се соочува на политички, економски и безбедносен план и дека искрено сака поддршка, во рамките на почитувањето на меѓународното право, за надминување на потешкотиите и недоразбирањата и посакува да се забрза нејзиното интегрирање во Унијата. Но, и покрај неодамна започнатите претпристапни преговори, од Брисел упорно предупредуваат дека без решение за спорот со Грција околу употребата и признавањето на нашето уставно име, Македонија не треба да очекува добивање датум за отпочнување преговори со ЕУ.

Овде се наметнува и едно друго прашање. Дали една држава-кандидат може да стане членка на ЕУ ако таа има долготраен територијален или било каков друг спор со земја- членка на ЕУ, која што, на пример, окупира дел од територија што државата-кандидат, пак, ја смета за своја територија? Дали земјата-кандидат треба да ја повлече својата апликација? Овде, помалку или повеќе, се асоцира на спорот меѓу Шпанија и Велика Британија околу територијата на Гибралтар, што територијално се наоѓа во Шпанија, а е под британска управа. Уште поспецифичен е примерот со Кипар, за кој многу експерти и политиколози велеа дека најнапред треба да се реши прашањето за неговата поделба на две енклави, па потоа островот да стане земја-членка на ЕУ. Може да се наоменат уште неколку случаи на попречување или пак оспорување на правото на некои земји за зачленување во ЕУ од страна на земји-членки. На пример, тоа го има направено Франција во случајот со Велика Британија и повторно Грција во случајот со Турција. Но, во одреден момент (во 1999 година), владата во Атина стана една од главните поддржувачи на Турција за нејзино добивање кандидатски статус. Овие примери покажуваат дека процесот на проширување на ЕУ се случува во поширок контекст, а не само во рамките на билатералните односи на одредени земји и дека, порано или подоцна, земјите што ги исполниле барањата и условите за зачленување, на крајот, сепак, стануваат полноправни земји-членки на ЕУ. Некои аналитичари во Брисел сметаат дека со текот на

времето прашањето околу употребата на нашето уставно име ќе биде се помала пречка за наше зачленување, што не значи дека со тоа ќе исчезне и самиот проблем. Сепак, ние не треба ниту чекор да отстапиме или да забавиме со реформите, а истовремено треба да ја надминеме и скептичноста за нашите евро-атлантски перспективи.

Државите од овие простори на Балканот, во голема мера имаат интерес реформите што ги спроведуваат да бидат реални и одржливи. Тенденцијата на Р.Македонија, исто така, е во таа насока и таа не сака само да има формално место на масата на Европскиот совет, туку да биде стабилна, просперитетна, социјално кохезивна, демократска и целосно интегрирана во глобалниот прогресивен свет. Како што веќе е напоменато, сите овие услови и политички околности не зависат само од желбите и тенденциите на земјите-аспиранти, туку и од серија други прашања со кои се соочува и самата ЕУ. Таков е случајот и со медитеранските земји, кои што на патот кон ЕУ и во нивниот однос со ЕУ наидуваат на најразлични пречки и на проблематични прашања.

Извесни потешкотии во приближувањето на медитеранските земји кон Унијата претставуваат: агресивниот исламски фундаментализам и проблемите што со себе ги носи миграцијата, како и нестабилната безбедносна состојба во неколку медитерански делови и во западен Балкан. На евро-медитеранскиот самит во Лисабон во 2007 година за нас е донесена значајна одлука што се однесува на приклучувањето на земјите од западен Балкан (во кој спаѓа и Македонија) во овој процес. Поради досега неразјаснети околности, Р. Македонија немаше свој претставник на јулскиот самит во Париз и засега не е активно вклучена во овој процес на интегрирање, освен во некои сегменти на Евро-медитеранското Парламентарно собрание и на евро-медитеранското регионално и локално собрание. Шеф на делегацијата на Собранието на Р.М. (2008-2012) во Парламентарното Собрание на Македонија е Илија Димовски, а членови се Васко Шутаров и

Сафет Незири, додека заменици-членови на делегацијата се Ванчо Коцев и Ристо Пенев.

Што треба Р.Македонија да направи за да биде дел од Унијата за Медитеранот?

Унијата за Медитеранот има значајно влијание врз развојот на економиите на земјите-членки. Нејзиниот Секретаријат, постојаниот комитет и Евромедитеранското Парламентарно Собрание, најмногу ќе се занимаваат со унапредување на регионалната стопанска соработка и вработувањето, со соработката во областа на енергетиката, со економската интеграција и со проширувањето на зоната на слободна трговија, со зачувувањето на животната средина, како и со други актуелни теми. Финансирањето на ваквите активности и во иднина ќе се обезбедува од фондовите на ЕУ и на други институции и се очекува да бидат поголеми од досегашните над 16 милијарди евра потрошени за создавањето на Унијата за Медитеранот.

Р.Македонија најнапред, пред да добие датум за преговори со ЕУ, треба да го реши спорот со Грција, па да склучи договори за слободна трговија со неевропските медитерански земји, како што тоа го направија Бугарија и Романија пред да станат членки на ЕУ и како што тоа веќе го има направено Хрватска со повеќе земји од Медитеранот. Исто така, уште појасно треба да ја потенцираме нашата политичка волја за учество во работата и функционирањето на Унијата за Медитеранот, што, не само што е стекнато сукцесионо право од поранешната држава со која имавме федерални односи, како што сметаат некои теоретичари, туку тоа речиси автоматски и припаѓа на Р.М. со добивањето кандидатски статус, поточно со добивањето датум за преговори со ЕУ. Може да се спомене и иницијативата на Интерпарламентарната унија, поточно на Парламентарното Собрание на Медитеранот, што е содржана во една од резолуциите донесени на последниот негов самит, со која и се препорачува на Унијата за Медитеранот, во своето членство да ги прими сите оние земји опфатени со

Парламентарното Собрание на Медитеранот, а кои досега не се во редовите на Унијата.

Учеството на Р.Македонија на планот на соработката со Унијата за Медитеранот е поврзано со повеќе краткорочни и среднорочни приоритети. Првенствено Р.Македонија, пред се, има политичка и економска шанса за промоција и не треба да ја пропушти зашто на македонското стопанство со тоа му се отвораат нови можности за соработка, нови пазари, како и поголеми шанси за инвестиции и за нови бизнис-договори. Во крајна линија, Македонија би требало да изгради паралелен однос со Унијата за Медитеранот, како кон нешто што е составен дел од европските интегративни процеси, составен дел од пошироко сфатената регионална соработка и составен дел од патот што најверојатно води прво до добивање датум за преговори и конечно до наше полноправно членство во ЕУ.

5.2. Франција, ЕУ и Медитеранот

За европските лидери, во поширока смисла, може да се констатира дека е природно своите иницијативи и акции да ги насочуваат спрема Средоземното море и спрема земјите од тој регион. Најдобар и најочигледен пример за оваа констатација е политиката што ја спроведува Франција, поточно однесувањето и напорите на нејзиниот доскорашен претседател, Никола Саркози. Тој, откако беше избран за претседател на Франција, во мај 2007 година, не ја прикриваше својата намера за “раздвижување” на ЕУ и јавно ги изнесуваше своите визии за нејзино приближување кон медитеранските земји, особено кон Северна Африка, како и идејата за создавање на Унија на медитеранските држави. Тоа, според повеќето аналитичари во Париз, е можност Франција поконкретно да се ангажира во регион каде што претежно се говори француски јазик, регион што Франција го смета за своја сфера на интереси. Во својот инаугуративен говор, Саркози, меѓудругото, подвлекува дека “идејата за Медитеранска Унија одамна е присутна во Европа и дека е дојдено време заеднички да се изгради таква унија, која што ќе биде мост

меѓу Европа и Африка”.³³ Тоа е волшебна идеја, сметаат неговите соработници, особено идејата за создавање на побогат и побезбеден регион, за полезно спојување на развиени и помалку развиени земји, на богати и сиромашни, на демократски и помалку демократски, на муслимански и христијански земји од Северна Африка, од Блискиот и Средниот исток, од Мала Азија и од Западна и Југоисточна Европа. Тоа се смета за проект што може реално да придонесе и за навремено и правилно решавање на некои актуелни проблематични прашања, како што се: муслиманската миграција, криминалот и тероризмот, како и руската пенетрација во регионот на Средоземјето и политизирањето на нејзините тенденции за снабдување со енергетски ресурси од оваа област.

Во втората половина од 2008 година со ЕУ претседаваше Франција. На нејзината агенда се најдоа многу предизвици и проблеми што чекаа одговор, како што се, на пример, прашањата поврзани со: климатските промени, екологијата, миграциите, економските и финансиските потешкотии, прашањата од областа на здравството и исхраната и друго. Сите овие теми, всушност се и главни прашања со кои се соочува светот во денешниот процес на глобализација. ЕУ постојано покажува амбиции за соочување со проблемите и за преземање се што е во нејзини можности за оправдување на очекувањата. Многу започнати проекти на ЕУ ги содржат потребните вредности во врска со наброените проблеми со кои се соочува Европа, вредности што треба да се заокружат во своето дефинирање и да се промовираат во самата ЕУ и надвор од неа.

За време на француското претседавање со ЕУ, според претходните најави и според загриженоста и желбите на граѓаните, акцентот беше ставен врз четири значајни точки и тоа: енергијата и климатските промени, миграциите, земјоделството и безбедноста и одбраната. Потенцирајќи ги овие четири работи, може да се каже дека тие, практично, треба да овозможат прогрес во сите значајни простори на дејствување на ЕУ, како што се: економијата,

³³ Изјава на францускиот претседател, Никола Саркози, објавена во “Интернешенел Хералд Трибјун”, во август 2007 година

финансиите, безбедноста, социјалата и културата, што секако, има влијание и врз дејствувањето на ЕУ на меѓународната сцена.

Во делот од програмата на Владата во Париз, што е посветен на проширувањето и на односите со соседството во насока на воспоставување стабилност и просперитет, е дефиниран и односот на ЕУ со земјите од Медитеранот. Во програмата децидно се вели: “француското претседавање, на самитот на ЕУ во Париз на 13 и 14 јули, ќе ја промовира Унијата за Медитеранот. Во рамките на значајните политички остварувања, во делот на стабилноста и демократијата на Барселонскиот процес, Унијата за Медитеранот ќе понуди нова рамка и нов импулс за евро-медитеранскиот дијалог, заснован врз развивањето партнерски односи и врз специфични проекти со регионална димензија, особено на планот на екологијата во Средоземјето, потоа на планот на енергијата, цивилната заштита и транспортот.”

Ако се земат предвид сите карактеристики на земјите партнери во евро-медитеранскиот дијалог, француското претседавање на преден план го стави и комплетирањето на целокупниот напредок на Мароко и неговото добивање напреден статус во однос на ЕУ, што би требало да биде добар пример за другите земји од регионот. Како важно прашање во однос на Медитеранот, Франција го третираше и односот на Унијата спрема Израел, потоа случувањата на Блискиот исток и напредокот на процесот на решавањето на израелско-палестинскиот конфликт.

Очигледно, Франција подолго време, од една страна, е главен заговорник за создавање на Унијата за Медитеранот, а од друга страна, со своите политички дејства, декларира ставови што ја обележуваат и како земја што е противник на проширувањето на ЕУ, особено кога станува збор за Турција, која што подолго време чека на полноправно членство во Унијата. Од тие причини, сосема оправдано може да се констатира дека француската идеја за Унијата за Медитеранот има своја позадина. Тенденцијата е Франција да се сврти кон своите колонии во Северна Африка (Алжир, Мароко, Тунис) и на Блискиот

исток (Либан) за да си го зацврсти своето влијание на политички, економски и културен план, не само кај овие земји, туку и во Медитеранот воопшто. Владата во Париз дури и јавно ги потенцира свите интереси за освојување на нови пазари во овој регион, за користење на енергетските потенцијали (нафта, гас, рудни богатства) што ги имаат медитеранските земји, а секако, како поранешна моќна колонијална сила и за поголемо политичко влијание во Средоземјето и за ширење на француските културни вредности.

Основите што се поставени за време на француското претседавање со ЕУ, во врска со развојот на односите со медитеранските земји и со натамошното функционирање на Унијата за Медитеранот, се солидни и тоа има влијание и врз другите земји-членки на ЕУ, кои не ги прикриваат намерите и залагањата да и овозможат перспектива на Унијата за Медитеранот и да ја зацврстат нејзината политичка улога и влијание во меѓународните односи.

5.3 Иднината на Унијата за Медитеранот

Од периодот на раѓањето на идејата за создавање на Унијата за Медитеранот, па се до денес, постојат и скептични размислувања кај одредени политичари и земји од тој регион во однос на оправданоста на нејзиното функционирање, нејзината ефикасност и нејзината иднина. Од донесувањето на т.н. Барселонска декларација во 1995 година до денес се одржани бројни собири на ЕУ и на земјите опфатени со евро-медитеранското партнерство, на кои е расправано за значењето на Медитеранот, при што се донесени повеќе документи како насоки за развој на евро-медитеранскиот дијалог и за зацврстување на односите меѓу земјите од тој регион и ЕУ.

Иницијативите за соработката во Средоземјето најмногу доаѓаа од страна на Франција, но и од други европски земји што излегуваат на Средоземното море. Поттик за таквите иницијативи за соработка, пред се, е нивната поврзаност во минатото со повеќето африкански и блискоисточни земји, нивниот економски интерес во повеќе области и проблемот на миграциите од овие земји во Европа. Еволуцијата на заемните односи меѓу ЕУ и

медитеранските земји трае речиси пет децении, помину вајќи низ повеќе фази на интензитет и повеќе фази на политички економски и безбедносен развој. Овие меѓусебни евро-медитерански релации, што може да се окарактеризираат како традиционални, кулминираа во 2008 година кога на самитот на ЕУ во Париз истовремено се одржа и самит на евро-медитеранското партнерство, на кој, практично се поставени темелите за создавање на Унијата за Медитеранот.

Претседавач со ЕУ тогаш беше Франција, која што на самитот инсистираше да се формира Медитеранската унија, што најмногу ќе се сметаше за голем успех на нејзиниот претседател, Никола Саркози. Но, во последен момент е прифатено името Унија за Медитеранот, кое што и претходно често се употребуваше во вокабуларот на европските политичари, кои не се експонирани како приврзаници на Медитеранската унија. Во Париз беше очигледен отпорот и спрема самото создавање на ваквата политичко-економска групација, особено од страна на неколку земји-членки на ЕУ, како и на Либија, а донекаде и на Турција и Алжир. Иако ЕУ нагласува дека нејзините интереси се насочени кон зацврстувањето на економските, политичките, безбедносните и културните врски со Медитеранот и кон ширењето на европските вредности и поттикнување на демократиите и заштитата на човековите права и слободи во неевропските медитерански земји, како и давање сестрана помош во надминувањето на проблемите од секаков вид и во праведното решавање на спорните прашања, што подразбира дека нема наметнати решенија однадвор.

Произнесувајќи се околу проектот на Унијата за Медитеранот, неколку европски земји, пак, сметаат дека создавањето на Унијата за Медитеранот, во која најверојатно главен збор би сакала да има Франција, на покус или подолг период, може да доведе до нови поделби во ЕУ и во Европа воопшто, а други земји во Унијата за Медитеранот ја гледаат својата поширока промоција на политички и на економски план. Очигледно, постојат поделени мислења околу функционирањето и иднината на Унијата за Медитеранот. Сепак, со

создавањето на Секретаријат, Парламентарно Собрание, како и на други административни тела и органи на Унијата за Медитеранот, ќе може поконкретно да се дефинираат перспективите и воопшто политичката иднина на Унијата за Медитеранот. На ова може да се надоврзе и се понагласената парламентарна димензија на политичкиот дијалог во Медитеранот, што ја спроведуваат други меѓународни организации, при што, тука, пред се, се мисли на јасните ставови и тенденции на Парламентарното Собрание на Медитеранот за поблиска и поинтензивна соработка со Унијата за Медитеранот и нејзино активно дејствување во таа насока.

Процесите на соработката во Европа се најразновидни и секогаш се надградуваат во политичка, економска и безбедносна насока. Токму зачетоците и создавањето на Унијата за Медитеранот даваат добра основа и можност за подлабока анализа на функционирањето, целите и перспективите и на ЕУ, во едни нови рамки, во еден проширен регион кој што се стреми да дејствува и да опстојува на одвоен, посебен начин со свои специфики. Тоа, секако, значи дека Унијата за Медитеранот е тесно поврзана во било кој поглед со ЕУ и дека целиот процес на нејзиното функционирање во иднина треба да се посматра, пред се, од европски ракурс и како идеја и заложба на ЕУ да го шири своето политичко и економско влијание. Нешто слично како што е ситуацијата со т.н. “источно партнерство” на ЕУ, поточно развојот на нејзината соработка со источно-европските земји и со земјите од регионот на Кафказот, што произлегоа од поранешниот Советски Сојуз. Сепак, Средоземјето има свои карактеристики и особености од политички, економски и безбедносен аспект и затоа е потребна постојана разработка и анализа на функционирањето и перспективите на Унијата за Медитеранот.

Според она што е веќе потврдено во практиката, може да се нагласи дека институционализацијата на односите во регионот на Средоземјето, меѓу земјите на ЕУ и медитеранските држави, може да биде поттик за позитивен развој на политичко-безбедносната и економската соработка, за ширење на европските вредности, за унапредување на демократиите и за почитување на

човековите права и слободи, како и значаен придонес во меѓународните напори за претворање на Медитеранот во зона на мир, безбедност и соработка. Но, сведоци сме на неодамнешното нарушување на мирот и безбедноста во Медитеранот со т.н. “арапска пролет”, револуционерен бран на демонстрации и протести во арапскиот свет, кои започнаа на 17 декември 2010 година. Првенствено започнаа во Тунис, а потоа се проширија како домино ефект и на останатите соседни земји како Алжир, Либан, Јордан, Египет, Мавританија, Судан, Оман, Саудиска Арабија, Јемен, Ирак, Бахреин, Либија, Кувајт, Мароко, западна Сахара, Сирија, израелски гранични области и Мали(Азавад). Тоа доведе до смена на дотогашните диктаторски режими и се поставија темелите на демократијата. Исто така, односите на САД и Русија во однос на прашањата за нуклеарно вооружување, може битно да влијаат врз развојот на односите како меѓу ЕУ и медитеранските неевропски земји, така и меѓу самите медитерански земји.

Од тој аспект, оправданоста на заложбите за функционирањето на Унијата за Медитеранот станува уште поголема, а доколку искрените намери за сестрана соработка меѓу земјите опфатени со евро-медитеранското партнерство и со евро-медитеранскиот дијалог, секојдневно се реализираат, тогаш се помалку ќе има простор за скептичност и за било какво сомневање во иднината и перспективите на Унијата за Медитеранот, како политичко-економска групација, со јасна платформа и со солидна основа за натамошен сопствен развој и политичко влијание во меѓународните односи. Притоа, се разбира, почитувајќи ги начелата на Повелбата на ОН, Општата декларација и документите поврзани со почитувањето на човековите права и слободи, а воздржувајќи се од употребата на нуклеарно оружје и заканата со сила, укинувајќи ги воените бази и воените маневри и афирмирајќи ја улогата и значењето на медитеранските европски и неевропски земји во промоцијата на заедничките вредности и интереси.

5.4. Унијата за Медитеранот поинаку меѓу перспективите?

Многу темни?

Иднината ќе биде толку и повеќе комплицирана од минатото во еден Медитеран, што и покрај големите политички и економски напори, продолжува да одржува речиси се за да се направи. Толку црно доаѓаат водите на Маре Нострум што се искажани од повеќе од 300 експерти, консултирани од страна на Европскиот институт за Медитеранот, на барање на Европската Комисија.

“Перспективите за иднината на Медитеранот се дефинитивно многу мрачни”, заклучува извештајот, прв од ваков вид, елабориран од одговорите на овие специјалисти.

Сликата што се очекува за наредните години започнува со Унијата за Медитеранот, парализирана од израелско-палестинскиот конфликт, загрижува што им штети на сите проекти за соработка.

Недостигот на вода во земјите толку важни како Египет, ќе стане извор на социјални конфликти и на политички тензии. Ист дестабилизирачки ефект ќе има демографскиот бум. Добивањето на работа во јужниот дел на Медитеранот ќе биде уште потешко, што ќе доведе до зголемување на илегалните миграции во земјите од северниот брег. Ефектот домино на оваа логика, се чини незапирлива, ќе биде зголемување на конфронтациите поради етнички и религиозни мотиви во главните земји на ЕУ.

Унијата за Медитеранот со седиште во Барселона, би требало да биде инструментот што би направил возможна друга иднина, но нејзината кариера беше полна со потешкотии. “Требаше многу за институционално формирање на Унијата за Медитеранот, признава Сенен Флоренса, генералниот директор на Европскиот институт за Медитеранот, но има надеж дека од сега, надминат конститутивниот период и без потреба од повеќе политички договори за да се протуркаат напред проектите, се ќе оди подобро”.

Овие проекти се движат од промоцијата на транспортот и соларната енергија до чистењето на Медитеранот, промовирање на високото образование и јакнењето на малите и седни претпријатија.

Консултираните експерти, што ги претставуваат, на урамнотежен начин, сите земји на Унијата за Медитеранот, сметаат дека овие проекти, што ги овозможува Европската банка за инвестиции, ќе имаат скромно влијание во целиот регион. “Унијата за Медитеранот - заклучуваат - ќе биде парализирана, на среден и долг рок, од израелско-палестинскиот конфликт. Ова значи дека, ако не се реши на краток рок, ЕУ би требало да ја преиспита можноста за успешен модел на мултилатерална соработка, во кој партиципираат двете завојувани страни”.

Неуспехот, сепак, не му се припишува само на палестинскиот проблем. Арапските држави не направија ништо, судејќи според консултираните експерти, за да ја подобрат нивната ситуација, а уште помалку за да ги продлабочат своите политички и економски врски. Интеграцијата од југ, во оваа смисла, останува една илузија. Како што е, исто така, дека овие земји може да развијат една економија покрај нафта и гас, способна да се соочи со потребите на нејзините граѓани. Нема ни една арапска земја, ни една во јужниот брег од Медитеранот, со исклучок на Израел, што е стабилна демократија или што има аспирации да биде на краток рок. Либан е онаа која е најблиску, но тоа ќе зависи, како и секогаш, на мечот од Дамоклиз од етничкото и религиозно ривалство на своето комплексно општество.

Демократските недостатоци, се резултат на, според експертите, на јасно намалување на политичкиот плурализам, партиципацијата на граѓаните во јавните работи, слободата на изразување, правата на жените и работниците. Граѓанското општество на јужниот брег од Медитеранот е толку слабо, толку зависно од автократијата што врши моќ, што правната држава, со еден систем на независно судство, изгледа дека нема ни една можност да пушти корен.

Сенен Флоренса смета дека “не треба да го носиме песимизмот преку разумното” и го споменува подобрувањето на бизнис климата, признаено во извештајот, за да се покаже дека нешто се движи и не е се изгубено.

Дека постојат подобри услови за Северот да инвестира во Југот, сепак, не служеше, исто така според извештајот, за намалување на сиромаштијата во арапските земји и омекнување на големите разлики со приходите во европските земји.

Понатаму, од едно подобрување во програмите за културна и образовна размена, не се намалија разликите меѓу степенот на обука на младината добиена во Европа и на југ од Медитеранот. Оваа нерамнотежа го поттикнува одливот на мозоци од југ кон север, со кочница дека тоа претпоставува напредок на регионот.

Олеснување на мобилноста на луѓето и подобро управување со миграцијата би можело да ги намали многу лошите економии на југ. ЕУ дава помалку визи и илегалната миграција се оддржува. Подобрување на ова очекување за иднината зависи во голем дел од тоа дека Унијата за Медитеранот, според извештајот, се фокусира на решавањето на конфликтите, на промоцијата на демократијата и на плурализмот, на пристапот до вода и на едукацијата на жителите на југ. Нејасно е сепак, дали членовите на Унијата за Медитеранот имаат политичка волја и ресурси да го сторат тоа.

ЗАКЛУЧОК

Унијата за Медитеранот мора да надмине сериозни предизвици со цел да ги исполни очекувањата дека ќе ги унапреди евро-медитеранските релации. Овие предизвици се поврзани со заедничката надворешна политика и спроведување на проекти за соработка заедно со неевропските држави. Евро-медитеранското партнерство се смета дека не успеа во обезбедувањето на очекуваните резултати. Ова верување доведува до фрустрација, зголемувајќи ја потребата за подобрување на евро-медитеранските односи. Повеќе напор треба да биде инвестирано во Унијата за Медитеранот, отколку што е вложено во Евро-медитеранското партнерство. Тоа е суштинска можност за сите партнери да се подобри безбедносната и економската активност. Назначувањето на недржавните форми на закани за безбедноста резултираше во менување на перцепциите на закана после крајот на Студената војна. Овие закани, како организираниот криминал, имиграција и соодветни безбедносни проблеми бараат повеќе ефикасна регионална соработка. Оттука, односите со медитеранските држави се важен дел од исполнувањето на целите на надворешната и безбедносна политика на Унијата. Сите тие фактори генерираат притисок на донесувањето на одлуки од страна на ЕУ да се дизајнира план за евро-медитеранските односи кој што ќе биде податлив и ќе произведе успешни резултати. Унијата за Медитеранот е далеку од тоа да биде тој план во овој момент, иако тоа е можност.

Членовите на Унијата за Медитеранот треба да надминат три важни пречки за да ја претворат можноста во план. Тоа се недостатоците на нејзината институционална димензија, поделбата на трудот меѓу Евро-медитеранското партнерство, Унијата за Медитеранот и првиот пила на институции на ЕУ и арапско-израелскиот конфликт. Првите две пречки може да се надминат со институционални мерки. Институционалната структура на Унијата за Медитеранот е поеднаква од онаа на Евро-медитеранското партнерство, слично на ова преклопувањето на одговорностите и разликите на мислења

меѓу Унијата за Медитеранот и првите пиларни институции може да биде постепено разработено. Сепак, отстранувањето на влијанието на арапско-израелскиот конфликт е надвор од капацитетот на Унијата за Медитеранот. Тој останува најтешката пречка за континуиран и плоден дијалог меѓу партнерите, бидејќи неговата резолуција зависи од комплицирани надворешни динамики и актери надвор од Унијата за Медитеранот. Без одржлив дијалог, ниту формирањето ниту имплементацијата на проекти за подобрување на животот на луѓето е возможна.

Влијанието на ЕУ на јужниот Медитеран е обележано со контрадикторни резултати. Како Глобалната медитеранска политика, така и Евро-медитеранското партнерство и Европската соседска политика донесоа успеси и недоследности. Додека на една страна ЕУ успеа да направи значајни реформи во либеларизација на трговијата (на пример во текот на годините медитеранските земји забележаа нагорен тек), од друга страна, ЕУ не донесе позитивни промени во политичкиот и општествениот поредок во регионот. Како и да е, пред означување на европските иницијативи како неуспешни, важно е да се напомене предвидувањето во медитеранските земји, пред иницијативите на ЕУ. Иако ЕУ не донесе јасни промени со текот на времето, Унијата има заслуга на инсталирање на вредностите на демократскиот свет во арапските земји од Блиски исток и Северна Африка.

Врз основа на вредности како што се правда, демократија и слобода, востанијата покажаа дека демократските вредности имаа важно ехо во регионот. Сега, арапската пролет отвори нови предизвици каде ЕУ може да игра клучна улога преку ефикасно одговарање на барањата и аспирациите на луѓето од регионот.

Процесот на транзиција на јужниот Медитеран треба да биде поддржан од страна на реалистички приод, каде ЕУ може да го води патот како долгогодишен партнер на медитеранските земји и исто така како еден искусен лидер на транзициските процеси. Постигнувањето на потребната кохерентност меѓу политичките реформи и економски и социјални политики

се сигурна гаранција за успех на ЕУ во регионот и начин на кој ЕУ може да ги трансформира современите предизвици на Медитеранот во големи можности корисни и за самата ЕУ, за арапските земји од Блиски исток и Северна Африка и исто така за остатокот од глобализираниот свет.

Секако дека унија како Унијата за Медитеранот е потребна, но само кога регионот се стабилизира и ЕУ се посветува целосно на нејзиното основање и функционирање. Цитирајќи ги Бечев и Николаидис како Унијата за Медитеранот е за успех на долг рок, треба да биде “ко-сопственост не само од технократи и официјални лица туку од клучните инвеститори на двете страни од Медитеранот вклучувајќи ги компаниите, граѓанските организации, синдикатите и политичките партии.”³⁴ Дали Унијата за Медитеранот ќе се судри со истата судбина како и Барселона процесот? Се чини дека единственото решение е целосна регионална соработка каде земјите членки на Унијата за Медитеранот обилно ќе ги здружат нивните интереси и сили за воспоставување на плодна соработка и понатаму за вклучување на претставници од граѓанските општества, бизниси, синдикати и политички партии. Ако Унијата за Медитеранот не работи напорно за основањето на ова единство и соработка, тогаш наскоро ќе потоне во својата смрт.

И покрај непредвидливоста на тековната ситуација, арапската пролет создаде нови политички реалности во медитеранскиот регион со кои ЕУ ќе треба да живее и да одговори на соодветен начин.

Од лансирањето на Барселонскиот процес во 1995 година, медитеранската политика на ЕУ беше критикувана за неповрзување финансиска помош за демократски реформи и за давање приоритет на европските грижи како имиграција, безбедност и соработка за борба против тероризмот над потребите на нејзините партнери за политички и економски реформи. Арапската пролет и промените кои се случуваат во регионот, има дадено на ЕУ и нејзините медитерански партнери можност за повторно разгледување и

34

Bechev, D & Kalypso Nicoladis, *The Union of the Mediterranean: A genuine breakthrough or more of the same?* (Routledge, 2008), pp.18

започнување на нивното партнерство. Во правењето на тоа, тие се соочуваат со неколку предизвици, како што се неизвесности во политичката транзиција и должничката криза во еврозоната. Сепак, отанува фактот дека јужниот и источен Медитеран е во непосредното соседство на ЕУ, што значи дека ЕУ нема друг избор, туку да биде загрижена за политичкиот развој и долгорочната стабилност на регионот.

Арапската пролет докажува да биде значаен тест за ЕУ и нејзината надворешна политика. Ако ЕУ успее во поставување на кохерентна политика за регионот и се концентрира на долгорочна поддршка да се поттикне и да се изгради стабилна, демократска средина, би можела да профитира од безбедно соседство со голем економски потенцијал. Предлогот за Партнерството за демократија и заеднички просперитет е чекор во вистинската насока, но ЕУ мора да биде свесна за замките на овој модел на партнерство како откриено од страна на релативно еднообразни достигнувања на својот долгогодишен евро-медитерански ангажман. ЕУ мора да ги слуша повеќе потребите и приоритетите на нејзините партнери и да го прошири нејзиниот ангажман над нивото на елитата до групите и заедниците во општествата на нејзините партнери. Не треба да има пристап за една големина што одговара за сите, туку да ги поттикне индивидуалните партнери да ги презентираат своите сопствени иницијативи и да ја прилагоди политиката до секој партнер соодветно. Уште поважно, ЕУ треба да обезбеди дека нејзините политички цели се израмнети со соодветни напори и ресурси.

Користени извори

Astrid B.Boening, The Euro-Med Partnership:the stepchild of the neighborhood or the “it-kid” on the block?Post-cold war Mediterranean regional security and the EuroMed Partnership, EUMA, vol.4 no.7, march 2007

Aliboni Roberto, European security across tne Mediterranean, ISS, WEU, Brussels, 1991

Brown Andrew, A history of multilateral trade cooperation: free trade agreements with Mediterranean countries, B&E, London, 2003

Ghesquiere C.Henri, Impact of European Union Association agreements on Mediterranean contries, IMF, Washington, 1998

Gillespie Richard, The Euro-mediterranean partnership: political and economic perspectives, Political science, London-New York, 1997

Gomez Ricardo, Negotiating the Euro-mediterranean partnership: strategic action in EU, P&S, Brussels, 2003

Huereb G. Peter, European union and the Mediterranean, EU, Brussels, 2004

Halleya C.Stephen, Evaulating euro-mediterranean relations, PS, Brussels, 2005

Luciani Guzzepe, The Mediterranean region, London, 1984

Schemm Joanna, Fred Tanner, The European union as a security actor in the Mediterranean, MR, Brussels, 2001

Vogler John, The European union and the Mediterranean, La Valeta, 1998

Cortesi Alessandro, Tarquini Aldo, Mediterraneo croceva di popoli e religioni, Nerbini, 2008

Myrick Richard, The European union’s Barcelona process and Mediterranean security, Naval postgraduate school, California,2000

Aliboni Roberto, L’Unione per il Mediterraneo, Le relazioni euromediterranee in una prospettiva nuova, Istituto affari internazionali, 2009

Aliboni Roberto, Colombo Silvia, Bilancio e prospettive della cooperazione euro-mediterranea, Istituto affari internazionali, 2010

Soler i Lecha, Eduard, Barcelona Process: Union for the Mediterannean, Opex, 2008

Villaverde Nunez Jesus, La cooperacion multilateral en el Mediteranneo: el enfoque integral de la seguridad, Capitulo I, El Mediterraneo en los foros internacionales: iniciativas de cooperacion en materia de seguridad y defensa, Instituto Espanol de estudios estrategicos, enero 2010

Cervera Calduch Rafael, La cooperacion multilateral en el Mediteranneo: el enfoque integral de la seguridad, Capitulo III, La Union para el Mediterraneo: proyecto o realidad? Instituto Espanol de estudios estrategicos, enero 2010

<http://europa.eu.int/en/agenda/euomed.html>

Etel Solingen, "Constructing a Mediterranean Region: Cultural and Functional Perspectives," dostapno online: http://www.igcc.ucsd.edu/publications/conference_papers/cmr_solingen.html

Ian Lesser, "The New Mediterranean Security Environment: A Transatlantic Perspective", dostapno online: <http://www.usembassy.state.gov/posts/mt1/wwwhless.html>

George Joffe, "The Euro-Mediterranean Partnership: Two Years After Barcelona", dostapno online: <http://www.riia.org/briefingpapers/bp44.html>

Nabil Sha'ath, Untitled Speech, The Conference of Europe and Palestine, 1-3 october 1998, dostapno online: http://www.pna.net/speeches/nabil_sha'ath.htm

<http://www.systemicpeace.org/warlist.htm>

Nunez, Jesus A: (2005): Relaciones entre EU y su vecinos mediterraneos: entre la frustracion y la esperanza, Icaria ED., Barcelona

Khader, Bichara (1995), Europa y el mundo arabe, Ed. Agencia de Espana por cooperacion internacional, Madrid

Cardwell, Paul James: *EU External Relations and Systems of Governance - The CFSP, Euro-Mediterranean Partnership and Migration*, Taylor & Francis Inc., 2009.

Крстески, Емил: Европската Унија и Медитеранот, Скопје: Скенпоинт, 2009.

Крстески, Емил: Македонска Масада: надворешно-политички текстови-Скопје: Скенпоинт, 2010.

A A Scott: *European Studies*, Pitman Publishing, 1992

Hix, S., *The Political System of the European Union*, St. Martin's Press, INC., New York, 1999

Cram, L., Dinan, D., Neill, N., (eds.): *Developments in the European Union*, Macmillan Press LTD, London, 1999

Aliboni R., Niblock T., Joffe G.: *Security challenges in the Mediterranean region*, Routledge, 1996

Vasconcelos Alvaro, Joffe George: *The Barcelona process: building a euro-mediterranean regional community*, Routledge, 2000

Biscop, Sven: *Euro-mediterranean security: a search for partnership*, Ashgate publishing, ltd., 2003

Junemann, Annette: *Euro-mediterranean relations after september 11: international, regional and domestic dynamics*, Frank Cass, 2003

Calleya, Stephen: *Evaluating Euro-Mediterranean Relations*, Routledge, 2005

Fernandez Haizam, Youngs Richard: *The Euro-Mediterranean Partnership: assessing the first decade*, FRIDE, 2005

Hahn, Markus: *The Euro-mediterranean partnership: The Barcelona process since 1995*, Hamburg, Diplomica Verlag, 2009

- Bretherton Charlotte, John Vogler: *The European Union as a global actor*, PS, Bussels, 1999
- Vogler Jonh: *The European union and the Mediterranean*, La Valeta, 1998
- Gillespie Richard: *The Euro-Mediterranean Partnership: political and economic perspectives*, Political science, London-New York, 1997
- Schemm Joanna, Tanner Fred: *The European union as a security actor in the Meditarranean*, MR, Brussels, 2001
- Hutton P.John: *The European union and its partners in the Mediterranean*, EC, Brussels, 1997
- Knoops Vera: *Euro-Mediterranean relations and the Arab Spring*, Background Brief no.6, EU Centre in Singapore, October 2011
- Aliboni, R., A. Driss, T. Schumacher & Alfred Tovias (2008) *Putting the Mediterranean Union in Perspective* (Euromesco Paper no. 68). Barcelona: Euromesco.
- Amirahmadi, H. & K. Afrasiabi (2011) 'The west's silence over Bahrain smacks of double standards', *The Guardian*, 29 April 2011. Web. 7 Oct 2011.
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/apr/29/bahrain-saudi-arabia-iran-west>.
- Attinà, F. (2004) *The Euro-Mediterranean project of security partnership in comparative perspective*. Jean Monnet
- Working Papers in Comparative and International Politics, no. 52.04, Jean Monnet Centre EuroMed,
- Department of Political Studies - University of Catania.
- Bajoria, J. (2011) 'Demographics of Arab protests', *Council on Foreign Relations*. 14 Feb 2011. Web. 7 Oct 2011.
<http://www.cfr.org/egypt/demographics-arab-protests/p24096>.
- Balfour, R. (2011) *The Arab Spring, the changing Mediterranean and the EU: tools as a substitute for strategy?* (Policy Brief, June 2011), Brussels: European Policy Centre.
- Behr, T. (2010) *What future for the Union of the Mediterranean?* (FIIA Comment 2010/1). Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs.
- Bicchi, F. (2009) 'Euro-Mediterranean relations in historical perspective', *The Euro-Mediterranean dialogue: prospects for an area of prosperity and security*. Brussels: Foundation for European Progressive Studies, pp.14-20.
- Bicchi, F.(2011) 'The Union for the Mediterranean, or the changing context of Euro-Mediterranean relations', *Mediterranean Politics*, 16 (1), 3-19.
- Brattberg, E.(2011) *Opportunities lost, opportunities seized: the Libya crisis as Europe's perfect storm*. Policy Brief, June2011. Brussels: European Policy Centre.

Cardwell, P. J. (2011) 'EuroMed, European Neighbourhood Policy and the Union of the Mediterranean: overlapping policy frames in the EU's governance of the Mediterranean', *Journal of Common Market Studies*, 49 (2), 219-41.

Council of European Union (2011) *Council decides on EU military operation in support of humanitarian assistance operations in Libya*.

8589/11 Presse 91, 1 April 2011. Web. 7 Oct 2011.

<<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st08/st08589.en11.pdf>>.

Del Sarto, A. & T. Schumacher (2005) 'From EMP to ENP: what's at stake with the European Neighbourhood Policy towards the Southern Mediterranean?', *European Foreign Affairs Review*, 10, 17-38.

Emerson, M. & G. Noutcheva (2005) *From Barcelona Process to Neighbourhood Policy: Assessments and Open Issues* (CEPS Working Documents No. 220). Brussels: Centre for European Policy Studies.

Etzioni, A. (2011) 'Libya: The Lost War', *The National Interest*, 24 June 2011. Web. 7 Oct 2011.

Euromesco (2007) *Democracy and Migration in the Euro-Mediterranean Area* (Report on Research Workshop). Web. 7

Oct 2011. <

<http://www.euromesco.net/index.php?option=com_content&task=view&id=543&Itemid=58&lang=en>.

European Commission (1989) *Commission proposes renewed Mediterranean policy* (Press release P/89/71), 17 Nov 1989. Web.

7 Oct 2011.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=P/89/71&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

European Commission (2010) *Taking stock of the European Neighbourhood Policy*. COM (2010) 207.

European Commission (2011) *A partnership for democracy and shared prosperity with the southern Mediterranean*. COM (2011) 200 final.

Europol (2011) *TE-SAT 2011 – EU Terrorism Situation and Trend Report*. Brussels: Europol.

Eylemer, S. & S. Semsit (2007) 'Migration security nexus in the Euro-Mediterranean relations', *Perceptions: Journal of International Affairs*, 7, 49-70.

Gomez, R. (2003) *Negotiating the Euro-Mediterranean Partnership: strategic action in EU Foreign Policy*. Hampshire: Ashgate.

Grant, C. (2011) *A new neighbourhood policy for the EU* (Policy Brief). London: Centre for European Reform.

- Hamid, S. (2011) 'The rise of the Islamists: how Islamists will change politics and vice versa', *Foreign Affairs*, 90 (3),40-47.
- Hanelt, C. & Möller, A. (2011) *How the European Union can support change in North Africa* (Spotlight Europe 2011/01). Gütersloh:Bertelsmann Stiftung.
- Kuach, K. & R. Youngs (2009) 'The end of the Euro-Mediterranean vision', *International Affairs*, 85 (5), 963-75.
- Magnan-Marionnet, F., P. Contamine & P. Bonzom (2008) 'The Euro-Mediterranean economic and financial partnership', *Banque de France Bulletin Digest*, No.173.
- Moussis, N. (2009) *Access to European Union: Law, economics, policies*. Rixensart: European Study Service.
- Nsouli, S.M. (2006) *The Euro-Mediterranean Partnership ten years on: reassessing readiness and prospects* (Speech made at Crans-Montana Forum, Monaco, 23 June 2006).
- Rettman, A. (2011) 'Europol: Arab Spring poses terrorist threat to EU', *EU Observer*, 19 April 2011. Web. 7 Oct 2011.
<<http://euobserver.com/892/32209>>.
- Sapir, A. & G. Zachmann (2011) *Eastern European lessons for the Southern Mediterranean* (Bruegel Policy Contribution 2011/08).Brussels: Breugel.
- Schlumberger, O. (2011) 'The ties do not bind: The Union for the Mediterranean and the future of Euro-Arab relations', *Mediterranean Politics*, 16 (1), 135-53.
- Schulz, H.L. (2010) *Security as an interregional concern: the EU and the Middle East* (Bruges Regional Integration & Global Governance Papers 1/2010). Bruges: United Nations University.
- Shah, A. (2011) 'Middle East and North Africa unrest.' *Global Issues*. Web. 20 April 2011.
<www.globalissues.org/article/792/mideast-north-africa-unrest>.
- Soler i Lecha, E. (2008) *Barcelona Process: the Union for the Mediterranean* (Madrid: Opex of the Fundación Alternativas and the Fundación CIDOB).
- Youngs, R. (2006) *Europe's Flawed Approach to Arab Democracy* (Centre for European Reform Essays). London: Centre for European Reform.
- Bechev, D & Kalypso Nicoladis, *The Union of the Mediterranean: A genuine breakthrough or more of the same?* (Rotledge, 2008), pp.18

www.europa.eu
www.ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm
www.ec.europa.eu
www.europarl.europa.eu/parliament/expert/displayFtu.do
www.europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/Mediterranean_partner_countries/
www.eeas.europa.eu/enp/index_en.htm
www.ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/euromed/
[www.enpi-info.eu/medportal/content/340/About the EuroMed Partnership](http://www.enpi-info.eu/medportal/content/340/About%20the%20EuroMed%20Partnership)
www.iemed.org/activitats/2010/euromedsurvey/aeruomedsurvey.php
www.eppgroup.eu/euromed/default_en.asp
www.eu2011.hu/eastern-partnership
www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/May/21/Mediterranean-Union-summit-postponed.ashx
www.rferl.org/content/Mediterranean_Union_Summit_Opens_In_Paris/1183446.html
www.topisc.europeanvoice.com/topic/organisation/Union+for+the+Mediterranean
www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/05/index.tkl
www.erickoch.ca/2011/02/21/sarkozy-mubarak
www.europesworld.org
www.bundesrat.de/nn_10946/EN/europa-int-en/interparl-en/euromed-en/euromed-en-node.html
www.imf.org/external/np/speeches/2006/062306.htm
http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15001_en.htm
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/euromed/>
<http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=766>
http://www.eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm
<http://www.ufmsecretariat.org/en/>
<http://www.ufmsecretariat.org/en/history/>
<http://www.ufmsecretariat.org/en/ufm-partners/>
http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm
<http://www.enpi-info.eu/medportal/content/340/About%20the%20EuroMed%20Partnership>

<http://ies.berkeley.edu/contact/crawfordarticles/EU-MED%20Transregionalism%20Aggarwal%202003112.pdf>

<http://geography.about.com/od/lists/a/Mediterranean-Countries.htm>

<http://www.voyagestoantiquity.com/history-of-the-mediterranean.html>

<http://www.lavanguardia.com/internacional/noticias/20100718/53967616437/la-union-por-el-mediterraneo-naufraga-entre-perspectivas-muy-sombrias-mediterraneo-union-europea-isr.html>

<http://www.scribd.com/doc/36310831/The-Economic-Crisis-and-the-Mediterranean-Mixed-Effects-Longer-Term-Questions>